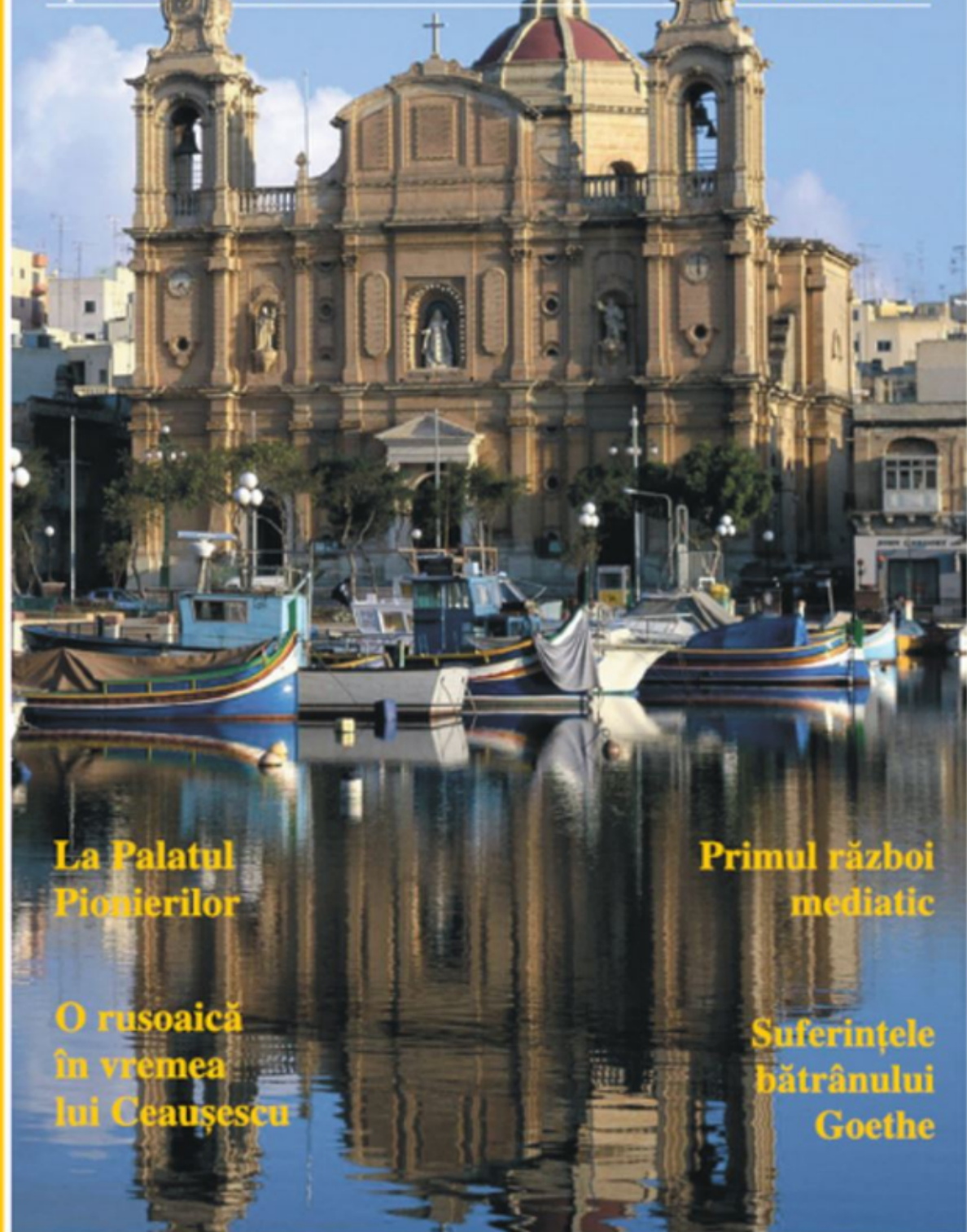

magazin istoric

Apare din iulie 1967

IANUARIE 2012

**La Palatul
Pionierilor**

**O rusoaică
în vremea
lui Ceaușescu**

**Primul război
mediatic**

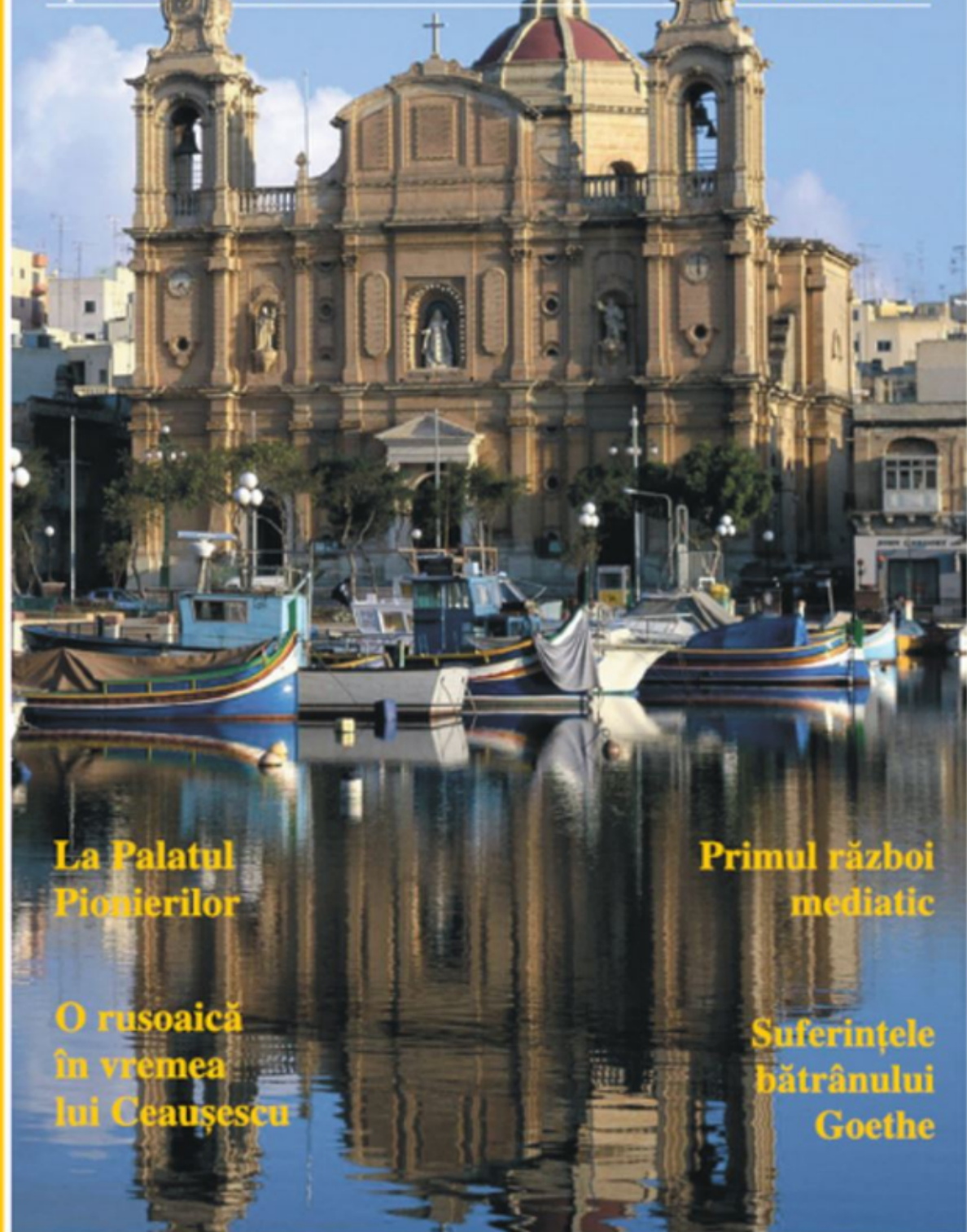
**Suferințele
bătrânului
Goethe**

magazin istoric

Apare din iulie 1967

IANUARIE 2012

**La Palatul
Pionierilor**

**O rusoaică
în vremea
lui Ceaușescu**

**Primul război
mediatic**

**Suferințele
bătrânului
Goethe**

SUMAR

ianuarie

2012

4 Dojana
cărțurarului
către tinerii învățăcei
G. CĂLINESCU

ISTORICI PE CARE I-AM CUNOSCUȚ

5 Singurul profesor
la cursurile căruia
se aplauda
Emil Condurachi
R. THEODORESCU

EȘTI FLOARE DE DOR, BASARABIE

8 Primii ani
sub stăpânire rusească
I. VARTA

13 Ferește-mă,
Doamne, de prieteni
Dezinformarea Pacepa
L.L. WATTS

ISTORIE ȘI FILM

17 Povestea celor
Trei regate din China
A.E. BUDURA

22 Avionul
de Washington
aterizează la Londra
Alexandru Bârlădeanu
în orașul de pe Tamisa,
1966
M. RETEGAN

26 Arde... Tănase!
G. CIOTORAN

CHIPURI UITATE

30 Pictorul
Costache Petrescu
P. REZEANU

32 Cum vă place?
Sondaj printre cititori

EXCLUSIVITATE

33 Parisul
primăverii popoarelor
A. D'ALESSANDRI

38 Confesiunea unei
soții aduse din U.R.S.S.
R. NICULESCU-
DUJNIKOVA

43 În România,
acum 100 de ani
G. FILITTI

EVENIMENT

47 Măști de actori
pe fosta proprietate
Lahovary
M.-M. IONIȚĂ

59 Pionierii
pun stăpânire pe Palat
Ș. CIUBOTARU

PASTILA DE CUVINTE

49 Apa chioară,
rudă bună
cu nomenclatura
M. SALA

magazin istoric

Anul XLVI – serie nouă – nr. 1 (538)

ianuarie 2012

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

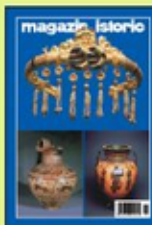
1 Între numeroasele ctitorii religioase ridicată în Malta se numără și biserica parohială din Msida, înălțată la sfârșitul secolului al XIX-lea și închinată Sfântului Iosif. Msida este un oraș aflat la vest de La Valetta

2 Canal du Midi, aflat în Franța, care leagă Atlanticul de Mediterană, prin Garonne (și un canal lateral ei), numit o vreme Canalul celor Două Mări, operă a inginerului Pierre Paul de Riquet, a fost construit între anii 1666 și 1681. Brădată de poduri, adevărate opere de artă (în imaginea de sus cel de la Béziers) și de multe ecluze, această cale fluvială navigabilă este mărginită de 42.000 de platani, aflați în pericol, din pricina unei ciuperci care atacă lemnul

3 Pieter Brueghel cel Tânăr (1564 sau 1565-1636) a copiat multe dintre tablourile tatălui, între care și acesta, intitulat *Peisaj de iarnă cu capcană pentru păsări*. Creația fiului se păstrează la Budapesta, în Muzeul de Artă

4 Prezența grecilor în Marea Neagră, parte a marelui fenomen al colonizării grecești din Antichitate, a constituit una dintre preocupările majore ale academicianului Emil Condurachi. Podoabă grecească din jurul anului 300 î.H., descoperită la Pontika, azi în Ucraina; după cum și Grecia a suferit influența Orientului, așa cum ne arată acest vas pentru păstrat vinul, din Rhodos (sec. VII î.H.), decorat cu motive orientale; vas grecesc păstrat la Muzeul de Artă Ackland, Carolina de Nord, S.U.A., ce îl înfățișează pe Apolo căruia două femei îi oferă ghirlande care să-i poarte noroc

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEI**,
academician
DINU C. GIURESCU,
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Secretar general de redacție
Florentina Dolghin

Redactori:
Theo Stănescu-Stanciu,
Irina Țăranu

Secretar de redacție
Theodor Lianos

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotesei
Secretariat
Constanța Avram

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Măărăcineanu, nr. 1-3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 283 (secretariat și difuzare), 285, 287,
Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 15, Căsuța poș-
tală 15-702, Cod 010155, Telefon, Fax:
021.315.09.91, 021.312.68.77

Tipărit la C.N.I. – „CORESI” S.A. București

SURMENAJUL ȘCOLAR

GEORGE CĂLINESCU

Dacă am afirma de-a dreptul că elevii care se vaietă de asprimea școlii n-au nicio dreptate, că la noi școala n-a făcut nicio victimă, am săvârși o eroare de documentație. La noi, școala face într-adevăr victime. Se văd foarte des repetenți care se otrăvesc, căzuți la bacalaureat care se împușcă. Ori în ce țară astfel de întâmplări par firești, la noi, la prima vedere, sunt inexplicabile. Fiindcă examenul în Franța e probă de foc, care chiar trecut nu duce adesea la nimic, pe când la noi este un concurs de mers pe două picioare.

Elevii n-au dreptate. Dar sentimentul greutății examenului e adevărat. De unde vine asta? Îndată după război bucuria întregirii patriei a făcut pe părinți și profesori foarte îngăduitori asupra copiilor. Profesorii mai erau ocupați și cu problema salariului. Dacă vreun pedant avea pretenția să ceară tânărului învățarea lecției, părintele se amesteca: „Băiatul meu învață, dar nu-l las să se surmeneze. Să-și trăiască tinerețea, nu ca noi, care am făcut România Mare“. Câte unul mai tanțos mergea chiar la minister, iar dacă părintele era chiar din minister, puneă problema importantă a surmenajului școlar. Copiii, intuitivi, au prins situația. De atunci se vaietă mereu că li se dau lecții grele, că sunt prea multe ore, ba au învățat un soi de grevă sau mai degrabă boicot. La un profesor nu învață, solidar, toată clasa. Ori profesorul e silit să înghită și să-i treacă pe toți, ori le dă notă rea la toți. Atunci părinții sar.

E cu putință ca toți să nu știe? Nu vedeți că profesorul e maniac? De aci reexaminări, reclamație la minister pentru recitificarea situației etc. S-a mai făcut apoi și obiceiul ca la o pricină oricât de mică să se închidă școala. Nu este țară pe lume în care copiii să aibă atâta vacanță. Din această cauză, s-a pierdut exercițiul muncii și capacitatea de oboseală a crescut. Azi îndrăznesc a se prezenta la examene particulare candidați care nu știu *nimic*, dar

nimic în chipul cel mai absolut. De pildă, în limba germană, pentru un an înaintat, școlarul nu știe nicio vorbă, nici măcar titlul cărții. El își închipuie serios că poate să aibă șansa să fie trecut. Și adesea, când toți sunt la fel, o are. Fiindcă dacă toți nu știu, căzând toți, cer ministerului o reexaminare cu alt profesor și acela îi trece, ca să nu fie solicitat un al treilea.

Așadar, azi școlarul nu e obișnuit să facă foarte multe eforturi și când profesorul sau examinatorul are năstrușnicia de a-i pretinde muncă regulată sau cunoștințe precise, el se uimește și adesea cade la melancolie și se împușcă. Singura doctorie împotriva boalei care bânuie tinerețea este să nu mai serbăm decât o sărbătoare, duminică, și să fim severi și mai aspri cu elevii.

(*Adevărul literar și artistic*, 1936,
în *Gâlceava înțeleptului cu lumea*,
Editura Minerva, 1973)

51 Picasso,
între artă și femei
A. VĂDEANU

55 A patra putere
s-a născut în Anglia
Primul război mediativ
C. HENTEA

**PORECLA
ÎN RENUME**

62 Acarul Păun
D. STĂNESCU

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

66 Campania
din Est, fără fard
Pe malul Niprului
V. SCÂRNECI,
A. PANDEA

IUBIRI CELEBRE

71 Doamnele
și domnișoarele
lui Goethe
F. DOLGHIN

**AVANPREMIERĂ
EDITORIALĂ**

76 Iagoda,
șeful NKVD, sabotează
linia partidului
I. POPA

**CĂLĂTOR
PRIN TIMP**

80 Insula
Cavalerilor
A. BUDIȘTEANU

83 Memoria uitată
și redescoperită
Monument al militarilor
austro-ungari
la Sihleanu
C. SACHELARIE

**CITITORII
SCRIU ISTORIE**

87 Destin
în vreme de război
A. GYURIS

**MICROARHIVA
MAGAZIN ISTORIC**

89 Petre Andrei
către
Garabet Ibrăileanu
M. HRISCU

91 De la cei
ce stau de pază
Manifeste anticomuniste
la Timișoara
I. SILVEANU

**HOOVER
INSTITUTION**

93 Competențele
Comitetului Național
Român

RUBRICI

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

70 Telex

**12; 88; 94;
95** Blitz 200;
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

studenție. A sosit ziua memorabilă pentru noi, când în Ateneul Român cei doi raportori trebuia să vorbească, mai întâi Emil Condurachi, apoi eu. Țin minte și acum ziua, era 13 august 1980. În sala Ateneului, toți îl așteptam pe Emil Condurachi. Raportorii principali aveau încă șapte-opt coraportori. Și Condurachi nu mai sosea. În ultimul moment am fost anunțați că a avut o indispoziție și nu mai vine. Rămânea să susțin tot raportul. Am fă-

orice ieșire în străinătate era o problemă, din punct de vedere al pașaportului, dar și al procurării valutei pentru achitarea costurilor călătoriei. Eu însumi am beneficiat de o bursă dată de AIESEE, pentru că trebuia să fac o comunicare și trebuia să mă duc la Ohrida să văd un anumit lucru. Această generozitate nu i-a fost întotdeauna întoarsă. A ajutat în momente foarte grele, alături de Constantin Daicoviciu, pe colegii univer-

sitari care treceau prin clipe dificile în anii '50. În anii 1959-1961 au avut de suferit și unii dintre profesorii mei, îndepărtați din Universitate. Au fost oameni pentru care a mers la tribunalul militar să depună mărturie pozitivă când erau acuzați. Emil Condurachi le aducea medicamente prietenilor din străinătate, din diurna pe care o primea. La un congres

desfășurat la Atena în 1970 era foarte preocupat că Alexandru Rosetti nu avea în cameră un pat corespunzător corpulenței sale. Se îngrijea de absolut tot.

S-a repetat adesea despre Condurachi că a fost un mare profesor – trebuie să vă spun că a fost unicul profesor al Facultății de Istorie la care, la finalul prelegerilor, se aplauda –, a fost un ambasador strălucit al științei românești, a fost un organizator excepțional al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene – pe care o vom sărbători în curând la împlinirea a 50 de ani de existență, el a fost cel care a întemeiat-o, secon-

dat de un alt om excepțional, Virgil Cândea (*Magazin istoric*, nr. 2/2011) –, dar a scris prea puțin. Ei bine, acum, când se împlinesc 100 de ani de la nașterea sa, această afirmație va fi spulberată. Împreună cu Zoe Petre, fiica lui, am ales din opera lui Emil Condurachi de până la 45 ani – căci marea operă a sa a fost redactată între 25 și 45 ani – un florilegiu. Profesorul avea o butadă: „Copii, eu după ce am devenit academician, nu am mai scris“, ceea ce nu este adevărat. Textele alese acoperă o tematică de o vastitate impresionantă: istorie socială, istorie economică, istoria ideilor, istoria artei, numismatică, contribuții impresionante. Cu sprijinul unui tânăr și foarte talentat cercetător, dr. Valentin Bottez, care lucrează la Histria, îngrijitorul acestei ediții, pregătim volumul pentru care am sugerat ca titlu *Pars Orientis*, pentru că se referă la toată România, la toată partea răsăriteană a fostului Imperiu Roman, din cea mai veche Antichitate până în epoca bizantină. Sunt o serie de studii care vor arăta cine a fost Emil Condurachi. El a înnoit tot ce a atins și sper că acest lucru va rămâne de acum în conștiința publicului amator de istorie din România. Cei vârstnici îl prețuiau ca pe un personaj care trecea rampa la televiziune și la radio. Am făcut nenumărate emisiuni cu el, l-am secondat, dar cei tineri vor descoperi și savantul. Este trist că pe internet, în dreptul numelui Emil Condurachi găsești date extrem de sumare. Și el, și Mihai Berza, și Ion Nestor și alți mari cărturari riscă să înceapă să fie uitați.

Histria, șantierul de suflet al profesorului

cut-o, în trei limbi, spre mirarea multora, mai ales dintre oficiali. Imediat după, m-am dus la un telefon public și l-am sunat. M-a liniștit că se simțea mai bine. Nici până astăzi nu știu dacă nu a făcut-o în mod intenționat. Generozitatea și altruismul lui erau anormale pentru epoca în care trăiam. A fost omul cel mai minunat pe care l-am cunoscut. M-a asociat la toate acțiunile sale. A avut o încredere în mine care depășea încrederea pe care am avut-o eu în mine.

Foarte mulți istorici au beneficiat de generozitatea lui Pater – așa i se spunea – pentru a putea merge la diferite reuniuni științifice, în acei ani când

Istorici pe care i-am cunoscut

S-a născut la 3 ianuarie 1912, în comuna Scânteia, județul Iași, și a murit la 16 august 1987, la București. Și-a susținut doctoratul în istorie în 1938. A fost asistent la catedra de Arheologie a Universității din Iași, profesor de numismatică la Școala Superioară de Arhivistică din București, profesor titular de istorie veche și arheologie la Universitatea București (din 1947), director al Institutului de Arheologie din București (1956-1970), secretar general al Asociației de Studii Sud-Est Europene (AIESEE) din 1963 și vicepreședinte al Uniunii Academice Internaționale (din 1967).

O fișă seacă de dicționar. Domnul academician Răzvan Theodorescu ne rememorează chipul unuia dintre marii dascăli ai Facultății de Istorie din București.

EMIL CONDURACHI

Academician RĂZVAN THEODORESCU

Atunci când vorbesc despre Emil Condurachi, sunt, prin forța lucrurilor, extrem de subiectiv, prin faptul că – am spus-o în mai multe rânduri, inclusiv în cel mai solemn moment, cel al primirii mele în Academia Română, în discursul de recepție – el a fost „Zâna cea bună” a vieții mele. A fost istoricul cel mai carismatic pe care l-am cunoscut. Într-o pleiadă de mari profesori pe care i-am avut – Mihai Berza, cu care mi-am dat doctoratul, Ion Nestor, cu care mi-am susținut licența, Aurelian Sacerdoțeanu, Dionisie Pippidi, Damian Bogdan –, Emil Condurachi era în felul său unic.

Aș putea să vă povestesc despre nenumărate exemple ale generozității acestui mare om. Vă voi spune că în momente foarte grele ale existenței mele, fie când am fost dat afară din Universitate, fie într-o altă etapă, când am fost scos cam de peste tot, mi-a fost aproape. După ce fusesem exmatriculat din Universitate, în 1959, m-a luat cu el la Histria, ca ghid de limbă franceză și engleză. Acolo am și primit vestea că am fost reprimat în Facultate, în 1961. Mai târziu, când eram interzis la radio și televiziune, prin autoritatea sa a reușit să mă impună drept coautor al raportului *Europa de Est, arie de convergență a civilizațiilor*,

prezentat la Congresul Mondial de Istorie din 1980, care s-a desfășurat la București. Se dorea atunci ca el, istoricul numărul unu al țării, să facă raportul, iar el a condiționat acest lucru de colaborarea cu mine. A impus prezența mea la întâlnirea pe care delegația istoricilor români a avut-o cu șeful statului de atunci, Nicolae Ceaușescu. Condurachi, în cuvântarea pe care a ținut-o cu acel prilej, spre stupefacția celor de la Institutul de istorie a partidului, care nu își puteau reveni, a spus că partea cea mai mare a raportului pe care urma să îl susținem a fost scrisă de Răzvan Theodorescu. Era un text la care lucrasem ca doi colegi de

*Scarlat Sturdza,
cel dintâi și singurul
guvernator civil al Basarabiei*

Politica de deznaționalizare și asimilare promovată de țarism în provincia dintre Nistru și Prut luată Moldovei cu forța în 1812 și mișcarea de rezistență a românilor basarabeni rămân, din păcate, subiecte prea puțin abordate în istoriografia română. După proclamarea independenței Republicii Moldova, la Chișinău au apărut o serie de studii, articole, volume de documente și mărturii, destinate mai ales cercetătorilor. Pentru marele public, istoria românilor din Basarabia rămâne, în continuare, prea puțin cunoscută.

Ioannis Kapodistrias

A. Raffet, Haltă a unei caravane ce transporta cărbune, Basarabia, 5 august 1837, litografie

1812. BASARABIA RĂPITĂ

Dr. ION VARTA

Negocierile de pace de la București, după războiul ruso-otoman declanșat în 1806, s-au încheiat cu semnarea tratatului de la 16/28 mai 1812, Rusia obținând granița pe Prut, Dunăre și brațul Chilia până la vărsarea în mare. Din vastul plan de expansiune a Imperiului Rus în sud-estul Europei, care prevedea anexarea celor două principate,

Moldova și Țara Românească, s-a realizat doar o parte.

Poporul încinsese tot Prutul

Pentru principatul Moldovei amputarea ținuturilor sale de la est de Prut a constituit o mare pierdere. S-a diminuat în mod esențial potențialul eco-

nom, aceste ținuturi constituind grânarul țării. Cea mai gravă consecință a actului de la 1812 a constituit-o însă înstrăinarea pentru o perioadă îndelungată a românilor basarabeni de restul neamului românesc.

Cronicarul Manolache Drăghici (1801-1887), în lucrarea *Istoria Moldovei pe timp de 500 de ani. Până în zi-*

Petre Diaconu, Emil Condurachi, Adrian Rădulescu

La 10 ianuarie, în Aula Academiei Române, îl vom comemora pe Emil Condurachi. Vor vorbi Dan Berindei, vicepreședintele Academiei, și Alexandru Vulpe, președintele Secției de Științe Istoric – despre istoric, Zoe Petre – despre Magistru, subsemnatul – despre *Homo Balcanicus*, Alexandru Suceveanu – despre săpăturile de la Histria, Alexandru Barnea – despre contribuția savantului la viața arheologică românească, Vlad Nistor – despre Emil Condurachi istoric al Imperiului Roman târziu, Ernest Oberländer-Târnoveanu – despre numismat, Valeriu Râpeanu – despre rolul jucat în cultura română modernă și Valentin Bottez – despre ediția pe care a îngrijit-o. Sunt istorici din toate generațiile și toate zonele, oameni care au fost apropiați profesorului și trag nădejdea că la 100 de ani de la nașterea lui Emil Condurachi vom avea, și cu volumul care apare la Editura Meronia – grație înțelegerii remarcabile a lui Horia Matei, cu o prefață a lui Alexandru Suceveanu –, chiar și pentru specialiști, o surpriză. Puțini știu despre cercetările sale privind arhitectura creștină din Illy-

rium, despre contribuțiile sale la raporturile dintre liturgie și arhitectură, descoperirea mitatorionului, un spațiu anume al bazilicii, despre studiile sale

privind lumea egipteană, nord-africană și legăturile cu zona Dunării și altele.

Elev al lui Orest Tafrali la Iași, preluând preocupările acestuia și continuându-le remarcabil la mijlocul anilor '30 până la începutul anilor '50, la Iași, apoi la Universitatea din București, a dezvoltat o cercetare a Balcanilor care l-a pregătit pentru momentul aprilie 1963, când, la București, comunitatea internațională l-a ales secretar general al AIESEE, în fapt, conducătorul acestei corăbii. La sfârșitul unui colocviu ce avea loc la Mamaia, la câteva zile după intervenția din Cehoslovacia, din 1968, cu participarea cremei istoriografiei internaționale care dezbătea sursele arheologice ale civilizației europene, cineva spunea despre Emil Condurachi că este căpitan de navă. Da, a fost căpitanul navei

cercetărilor sud-est europene, a avut o diplomatie extraordinară. Pentru a nu se isca conflicte la începuturile Asociației, în anii '60-'70, chiar până la începutul anilor '80, cât s-a ocupat el de Asociație, până s-a prăpădit, a evitat să se pună în dezbatere teme de istorie contemporană, care puteau să genereze dispute politice, ideologice. A fost menirea lui Virgil Cândea, apoi a mea de a aduce în dezbaterile Asociației problemele contemporane. Sarcina noastră a fost incomparabil mai ușoară, căci pe vremea lui Emil Condurachi aici, în Sud-Estul Europei se confruntau două blocuri politice și ideologice. Emil Condurachi și toată generația lui – Nikolai Todorov, în Bulgaria, Dionysios Zakythinos în Grecia, Aleks Buda în Albania, Milutin Garašanin în fosta Iugoslavie, Klaus-Detlev Grothusen în Germania, Jean d'Ormesson la UNESCO – au scris o pagină intelectuală absolut remarcabilă. Îi datorăm foarte multe lui Emil Condurachi și îmi pare bine că și *Magazin istoric* îl omagiază la acest centenar. ■

Profesorul cu colegi din Italia, la Histria

durată cu cealaltă tabără, care pleda pentru o încorporare rapidă a teritoriului achiziționat în structurile administrative ale imperiului.

În ciuda faptului că deciziile adunării generale a celor două departamente ale guvernului Basarabiei erau considerate decisive, frecvent se iscau nemulțumiri, generate de insatisfacția uneia dintre cele două părți. În procesele civile adversarii partidei naționale își revendicau dreptul de a face recurs la Senatul de la Sankt Petersburg, după modelul georgian. Georgia, care se bucura de un statut autonom ca și Basarabia, dispunea de o prerogativă suplimentară, care prevedea reexaminarea deciziilor guvernului de la Tbilisi de către Senat. La sfârșitul anului 1815, prin ucazul din 26 noiembrie, s-a stabilit ca litigiile civile din Basarabia să fie reexamineate de Departamentul IV al Senatului. Prevederea a rămas în vigoare până în 1818.

Guvernul era subordonat direct amiralului P. Ciceagov. Limba română continua să fie utilizată în organele administrative, judiciare, în oficierea serviciului divin și în școală. Aceleași drepturi au fost acordate însă și limbii ruse. Prevederea va permite autorităților imperiale ruse să limiteze în scurt timp, în mod fraudulos, sfera de folosire a limbii române în viața Basarabiei.

În funcția de guvernator civil al noii provincii a fost numit în 1812 boierul român Scarlat Sturdza, refugiat de multă vreme în Rusia. În

guvernul provizoriu al Basarabiei, boierii moldoveni dețineau majoritatea funcțiilor. Pe lângă aceștia, au mai fost incluși și foști funcționari ruși, care activaseră în Principatele Române în anii 1807-1812. În cele șapte luni de administrare a Basarabiei (până la cererea sa de suspendare din funcție, în legă-

Amiralul Pavel Ciceagov

tură cu agravarea stării sănătății), primul și unicul guvernator civil al Basarabiei a transpus întocmai în practică prevederile Regulamentului provizoriu, creând și completând structurile administrative ale provinciei. Lev S. Baikov, funcționar al Ministerului de Interne al Imperiului, însărcinat să investigheze noua frontieră, în scopul stabilirii punctelor vamale, într-un memoriu intitulat „Modul de administrare a Basarabiei”, se pronunță, de o manieră categorică, în favoarea înlocuirii funcționarilor de origine română cu cei ruși în toate structurile administrative ale provinciei. Este prima tentativă de suprimare a autonomiei provizorii a Basarabiei. Baikov îi reproșa cu duritate

guvernatorului civil al Basarabiei „lipsa de experiență, bătrânețea și lipsa de tărie de caracter; incapacitatea de a pune capăt abuzurilor ispravnicilor”. Acesta se referea și la starea nesatisfăcătoare a legislației celor două Principate Române, unde prevalau „voința guvernului și câteva porunci ale împăratului Iustinian [adică vechiul drept bizantin], iar obiceiurile [locale] constau în dreptul celui mai tare”.

Chiar dacă retragerea din funcția de guvernator civil al Basarabiei a lui Scarlat Sturdza nu a fost o urmare a memoriului lui Lev Baikov, întrucât acest document a parvenit autorităților centrale din capitala imperiului la câteva luni după abandonarea funcției de către octogenarul demnitar, documentul are o conotație simptomatică, el inaugurând șirul lung de tentative de a suprima statutul autonom al Basarabiei. Atare tentative se vor ciocni de fiecare dată de rezistența dărză manifestată de reprezentanții partidei naționale din provincia înstrăinată.

Despre primul și unicul guvernator civil al Basarabiei de origine română ar mai fi necesar să menționăm că a demonstrat uneori și o atitudine intransigentă într-un șir de probleme, manifestându-și, între altele, dezacordul categoric în legătură cu intenția unor demnitari ruși de a coloniza Basarabia cu țărani șerbi din guberniile rusești.

lele noastre (Iași, 1857), redă destul de sugestiv momentul dramatic al rășluirii vechiului pământ românesc. „Cesurile acelea – scrie el – au fost de plângeri, un timp neuitat pentru că poporul cu cârdul, ca turmele de oi, încinsese toată marginea Prutului de la un capăt la altul, mergând și revenind de prin sate și de prin târguri săptămâni încheiate, cu luare de ziuă bună de la părinți, de la frați și de la rudeni, cu care crescuse și viețuise dimpreună până în vremea aceea când se despărțeau unii de alții pentru totdeauna“.

Poarta otomană, conform prerogativelor de putere suzerană a Principatelor Române, ar fi fost obligată să garanteze integritatea teritorială a acestora. Prin acordul dat la această nouă amputare teritorială a Moldovei, după cea de la 1775, când Bucovina fusese cedată Austriei, își încălcaseră angajamentele față de Principatele Române, provocând poporului român grave prejudicii, ale căror urmări se resimt până azi.

Conform mărturiilor lui Ioannis Kapodistrias, ministrul rus al Afacerilor Străine (1816-1822), de origine greacă, aflate la Arhiva de Stat a Regiunii Odessa (A.S.R.O.), scopul politic al autorităților țariste în Basarabia era „de a face din această țară un azil pentru persoanele și transfugii compromiși în raport cu turcii și în favoarea cărora tratatul de pace de la București nu conținea nicio prevedere protectoare“.

Basarabiei i se rezerva, totodată, rolul de bază stra-

tegico-militară pentru viitoarea expansiune a Imperiului Rus în Balcani și de furnizor de cereale și alte materii prime pentru armata rusă în viitoarele campanii militare.

În anii care au urmat după anexare, țarismul a tratat acest teritoriu drept colonia sa internă, la fel ca și alte zone periferice ale imperiului (Ucraina de Sud, Caucazul, Asia Centrală, Siberia etc.). Era

Țarul Alexandru I

menit să fie furnizor de produse agricole pentru guberniile centrale ruse. Împroprietărirea cu imense suprafețe a moșierilor și ofițerilor ruși aflați în serviciul țarismului a creat o bază socială a dominației rusești în zonă.

Un regulament, două tabere

Pentru a exclude eventuale tensionări ale spiritelor în acest teritoriu de margine, I. Kapodistrias a elaborat o lege specială, numită *Regulamentul privind instituirea administrației provizorii a Basarabiei*. Documentul,

datat 2 august 1812, a fost semnat de către amiralul Pavel Ciceagov (*Magazin istoric*, nr. 3/1996), comandantul Armatei Dunărene dislocate în Principatele Române. Regulamentul acorda ținutului o anumită autonomie. Locuitorilor Basarabiei li se permitea să folosească legislația locală, aceeași care era în vigoare în Moldova de dincolo de Prut. Guvernatorul civil al Basarabiei era declarat șeful administrației locale.

Provincia avea un organ executiv – Guvernul provizoriu. Conform Regulamentului, acesta era alcătuit din două departamente. Primul avea în responsabilitate problemele de ordin legislativ, judecătoresc, polițienesc și pe cele ale învățământului. Cel de-al doilea se ocupa cu întocmirea statisticii regiunii, gestionarea vămirilor, a comerțului și industriei.

Prevederile Regulamentului exprimau intenția autorului acestui document de a-i acorda provinciei înstrăinate instituții similare cu cele care funcționau în Principatul Moldovei. Guvernul regiunii Basarabia avea multe similitudini cu Divanul Moldovei. Ținuturile, ca unități administrativ-teritoriale de bază ale principatului, au fost conservate, avându-i în frunte pe aceiași ispravnici, care moșteniseră și arbitriul legilor.

Regulamentul de la 2 august 1812, cu caracterul său provizoriu, a stârnit reacția celor care se pronunțau împotriva acordării unui statut autonom Basarabiei. S-a născut astfel un conflict de lungă

are decât o educație moldovenească, adică turcă (sic!). Aceștia sunt magistrații, obișnuți să vexeze poporul și să se îmbogățescă din contul lui. Adăugând la aceasta venalitatea guvernului provizoriu, pe care Excelența Voastră îl veți găsi la fața locului, nu va fi dificil de a explica calamitățile a căror victimă este Basarabia“.

La sfârșitul anului 1816 rezidentul imperial A. Bahmetiev a dispus constituirea unei comisii speciale însărcinate să sistematizeze toate legile în vigoare la acea dată în cele două Principate Române. Din respectiva comisie urma să facă parte spătarul Ioan Bașotă, banul Teodor

Bașotă, ajutați de Angelo Bali, funcționar în cancelaria lui Bahmetiev, și avocatul Vasile Costici, pe post de translator din limba greacă în română. Aceștia trebuia să elaboreze un proiect legislativ pentru Basarabia, inspirat din legislația de dincolo de Prut.

Un an și ceva mai târziu, proiectul era definitivat. El a fost promulgat la 29 aprilie 1818, cu ocazia vizitei țarului Alexandru I la Chișinău, sub numele de *Așezământul privind înființarea regiunii Basarabia*. Conform prevederilor sale, în fruntea provinciei funcționa un guvernator civil, împreună cu un Consiliu Suprem (Înaltul Sfat). Acesta era organul

administrativ, legislativ suprem și judiciar, compus din 11 membri (cinci erau numiți de ruși, iar șase aleși pe un termen de trei ani din rândul boierilor băștinași). În timpul votării, reprezentanții românilor aveau preponderență numerică. Limba română, alături de limba rusă, era recunoscută ca limbă oficială în instituțiile publice din Basarabia. Ispravnicii de județe, precum și subalternii lor erau aleși de către boierimea locală.

Acest act legislativ a avut oarecare importanță pentru ținutul dintre Prut și Nistru, deoarece îi conserva, pentru o anumită perioadă, o relativă autonomie. ■

BLITZ... CONCURS 200

Anul acesta se împlinesc 200 de ani de la pierderea Basarabiei. Revista noastră organizează un concurs adresat cititorilor din teritoriul dintre Prut și Nistru. Premiul constă într-un abonament pe un an la ediția *on-line* a revistei **Magazin istoric**.

Trimiteți, până la 15 februarie 2012, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Blitz – 200**).

– Care era rolul strategico-militar rezervat Basarabiei după anexarea de către ruși?

Adresa la care puteți trimite răspunsurile este: **mistoric@gmail.com**. Vă rugăm să precizați numele, adresa și numărul de telefon.

Între căpătuială și lege

Funcția de guvernator civil a fost preluată în 1813 de generalul Ivan Markovici Harting, care o exercita și pe aceea de guvernator militar al Basarabiei. Înainte de a primi această demnitate, generalul Harting se remarcă ca un zelos adept al restrângerii privilegiilor acordate locuitorilor acestui ținut. Numirea sa în funcție trăda și intenția unor membri ai administrației centrale din capitala imperiului de a „apropia administrația Basarabiei de cea centrală rusă”. În scurt timp, el s-a transformat într-un adversar înverșunat al autonomiei ținutului. În câteva rapoarte către autoritățile centrale, Harting demonstra ineficiența și lacunele administrării autonome, revendica suprimarea autonomiei Basarabiei și introducerea legislației ruse.

Ignorând stipulațiile Regulamentului referitoare la conservarea legislației și obiceiurilor locale, Harting a accelerat procesul de transformare a Basarabiei într-o gubernie rusească. Funcționarii moldoveni au fost înlocuiți cu funcționari ruși. Printre cei 27 de funcționari ai cancelariei guvernatorului civil și militar al Basarabiei nu

Ruinele cetății Hotin

figura niciun reprezentant al populației autohtone. Toți, fără excepție, erau alogeni. Harting și funcționarii săi se dedau la grave abuzuri, urmărind doar interesul propriu și căpătuiala. Faptele sale ajunseseră să fie cunoscute până la Sankt Petersburg. Protestele boierilor autohtoni și ale clerului față de samavolniciile lui Harting au determinat autoritățile țariste să-l destituie din funcția de guvernator al Basarabiei.

În urma promisiunilor generoase făcute de împăratul Alexandru I, la 1 aprilie 1816, s-au radicalizat și revendicările partidei naționale a nobilimii din Basarabia. La 11 august 1816, reprezentanții acesteia i-au prezentat un

memoriu rezidentului imperial Aleksandr Bahmetiev, prin care era revendicată administrarea Basarabiei doar în limba română. Se cerea ca și justiția să se facă în limba română și în baza legislației autohtone. Într-o misivă expediată la 4 iunie 1816 din Sankt Pe-

tersburg, I. Kapodistrias îi comunica guvernatorului militar al guberniei Podolia, generalul A. Bahmetiev, decizia împăratului de a-l numi în funcția de rezident imperial în Basarabia. El era însărcinat să realizeze o reformă menită să asigure „prosperitatea acestei provincii, a cărei bunăstare ar putea contribui la cimentarea relațiilor noastre pașnice cu Turcia”. Prin respectiva reformă urma să se demonstreze de fapt că, respectându-se întru totul specificul și identitatea națională a acestei provincii, i se putea asigura „caracterul emnamente util pentru imperiu sub raport financiar, demografic, comercial și politic”.

În instrucțiunile adresate lui

A. Bahmetiev, Kapodistrias mai menționa: „Tot ceea ce s-a făcut până în prezent a fost imperfect și vicios. Pe de o parte, acesta-i un rezultat al viciilor inerente ale țării și, pe de alta, o consecință a viciilor care au stimulat venalitatea funcționarilor folosiți până acum. Țara nu

Trăsura de poștă

Yasser Arafat primit de președintele României, decembrie 1976 (Fototeca online a comunismului românesc, cota 342/1976)

Descriind acțiunile diplomatiei și operațiunile serviciilor secrete din fosta sa țară ca fiind ostile Statelor Unite, defectorul român a găsit aderenți în cadrul sectorului de contrainformații din CIA și din FBI, cele două instituții care, prin natura preocupărilor, erau cele mai suspicioase și mai reticente să distingă între comuniștii „răi” (promoscoviți) și cei „buni” (cu un grad de independență față de Moscova). Pacea a convins cel puțin un ofițer FBI că eforturile de a obține în continuare Clauza națiunii celei mai favorizate, care permitea României comerțul cu S.U.A. fără taxe prohibitive, cât și cele de a îmbunătăți relațiile economice româno-americane în general erau parte a unei acțiuni acoperite ostile, în cadrul căreia „rezidentura D.I.E. din Washington recruta sau încerca să recruteze diverse personalități ale emigrației române, care primeau apoi sarcina să facă lobby pentru clauză”. Pacea a continuat să argumenteze contra acordării clauzei pentru România și după 1989. În vreme ce toți ceilalți aliați ai

Moscovei din cadrul Tratatului au reprimat-o aproape imediat după căderea regimurilor comuniste, României, care avea nevoie de clauză și de asistență economică în mai mare măsură decât celelalte state, i s-a interzis în primii ani ai tranziției accesul pe piețele americane și la credite.

Atitudinea autorităților americane era diferită de cea pe care au adoptat-o față de încercările polonezilor și ale ungarilor de a păstra clauza

(acordată mult mai târziu Ungariei), eforturile comunităților lor de emigranți, mult mai mari decât ale românilor, de a face lobby în această direcție fiind considerate ca o manifestare firească a unor sentimente sănătoase față de țara de origine.

Potrivit unuia dintre apărătorii lui Pacea din FBI, „operațiunea «Clauza» ne-a ajutat mai mult pe noi decât pe români”, pentru că a permis FBI „să cunoască și să neutralizeze o bună parte a agenților de influență ai rezidenturii D.I.E.”. Prezumția că toți reprezentanții diplomați români erau ofițeri ai Securității sau că toți (ori vreunul dintre) ofițerii de Securitate din Ambasada României conduceau operațiuni ostile contra intereselor S.U.A. și, invers, că diplomații și ofițerii de informații din țări loiale Moscovei, precum Polonia și Ungaria, erau

„curați” din acest punct de vedere era greșită, în ambele sensuri. Serviciile de informații poloneze începuseră să își plaseze ofițerii și agenții în posturi de comerț exterior și în *joint-ventures* pe care le aveau în întregime sub control încă din 1946 și procedaseră la fel în Ministerul de Externe și în alte instituții care operau în exterior încă de la începutul anilor '50. Ungaria și-a subordonat cu totul aparatul Ministerului de Externe cerințelor serviciilor de informații și propagandei. De asemenea, Budapesta a exploatat contactele și schimburile culturale și științifice pentru a influența cercurile conservatoare și de dreapta din Occident, inclusiv comunitățile de emigranți unguri, care altfel nu ar fi fost accesibile sau n-ar fi dovedit simpatie, dacă erau abordate în plan economic sau politic.

Ofițerul german care l-a preluat pe Pacea din wc-ul de sub catedrala din Köln în 1978 a devenit șeful Oficiului Federal pentru Pro-

Nicolae Ceaușescu și Jimmy Carter salută mulțimea adunată pe peluza Casei Albe, aprilie 1978 (Fototeca online a comunismului românesc, cota 112/1978)

Domnul Larry L. Watts pregătește pentru tipar volumul al doilea al lucrării *With Friends Like These... The Soviet Bloc's Clandestine War Against Romania* (Cu astfel de prieteni... Războiul clandestin al Blocului sovietic contra României). Sunt înfățișate acțiunile coordonate de serviciile secrete sovietice, în colaborare cu cele ale celorlalte state membre ale Tratatului de la Varșovia, contra României, din intervalul 1978-decembrie 1989. Vă putem prezenta, începând cu acest număr, capitolul consacrat „defecțiunii Pacea”.

ROMÂNIA, „PRINȚUL HOȚILOR”

LARRY L. WATTS

La 26 iulie 1978, adjunctul șefului Direcției de Informații Externe (D.I.E.) Ion Mihai Pacepa defecta în Germania de Vest, la Köln (Magazin istoric, 3/2007), iar serviciile de informații germane îl predau celor americane. Potrivit unei formule clasice a „măsurilor active” sovietice, Pacepa a reîntărit afirmațiile lui Golișin, potrivit cărora România era „calul troian” al Kremlinului introdus în Occident, iar Ceaușescu personal manifesta o ură profundă pentru Statele Unite și dispreț față de președintele american Jimmy

Mihai Pacepa cu soția și fiica

Richard Nixon, primul președinte al S.U.A. care vizitează România, 2 august 1969 (Fototeca online a comunismului românesc, cota 46/1969)

Carter. În plus, l-a acuzat pe Ceaușescu că fura tehnologie laser, de satelit și de computer din S.U.A. pentru a le preda Moscovei, adică acea tehnologie pe care Washingtonul o făcuse disponibilă pentru București începând din 1976, în cadrul cooperării militare româno-americane.

Pacepa avea să acuze conducerea de la București că păcălea nu numai pe israelieni, dar și pe toate statele arabe moderate implicate în procesul de pace din Orientul Mijlociu. Bucureștiul, susținea el, lucra mână în mână cu teroriștii arabi, care i se subordonau în secret lui Yasser Arafat (după cum afirma Pacepa, agent al KGB). Litania aceasta de acuzații se suprapunea practic peste telurile „măsurilor active” ale sovieticilor: distrugerea relațiilor româno-americane, împiedicarea procesului de pace și compromiterea relațiilor României cu toți partenerii săi occidentali și cu toți actorii din Orientul Mijlociu.

... și cel care l-a furat, Marian Zacharski (al doilea din dreapta), schimbat pe faimosul pod Glienicke

au descoperit cu surprindere că în ciuda mult lăudatelor performanțe fenomenale ale departamentului de spionaj științific și tehnic pe care îl conducea în mod direct Pacepa, acesta nu făcuse achiziții semnificative din Germania de Vest sau din S.U.A. Practic, aproape toate documentele și echipamentele procurate sub conducerea lui Pacepa proveneau din surse deschise. Documentele „secrete” obținute erau de fapt lucrări de licență sau de doctorat ce puteau fi consultate în bibliotecile universităților, iar echipamentele puteau fi procurate de pe piață sau de la expoziții. Declarațiile lui Pacepa făcute după ce a defectat privind furturile românești de tehnologie occidentală serveau pentru acoperirea eforturilor depuse în această direcție de alte state membre ale Tratatului, în special, se pare, ale Ungariei. În vreme ce Pacepa făcea aceste afirmații, ofițerul polonez de informații Marian Zacharski fura planurile rachetei „Patriot”, ale sistemului „Stealth” pentru avioane, ale rachetei „Phoenix” și ale unui sonar pentru submarin.

Clamarea faptului că România fura tehnologie americană și occidentală pentru Moscova, cu scopul de

a sădi suspiciunea privind adevăratele obiective ale politicii sale în plan economic și militar, fusese parte a „măsurilor active” sovietice încă din anii '60. În mod special se urmărea subminarea relației româno-americane, împiedicarea creării unui interes economic pe termen lung american în această țară și împiedicarea României să își dezvolte în și mai mare măsură capacitățile economice pentru a putea duce o politică de independență. Iar Pacepa se afla

într-o excelentă poziție pentru a face acest lucru. El fusese conducătorul departamentului ST (știință și tehnologie) din D.I.E., ceea ce conferea un grad mare de credibilitate spuselor sale privind operațiunile din acest domeniu desfășurate de Securitate. Potrivit lui, Ceaușescu era unul dintre satrapii cei mai credincioși ai Kremlinului, care se străduia să „sporească în mod substanțial contribuția sa” la furtul de tehnologie în favoarea Moscovei pentru a-și atinge țelul de a deveni „cel mai important și respectat partener al sovieticilor din cadrul Tratatului de la Varșovia”. Pacepa a continuat să bată toba pe această temă în toată perioada Războiului rece, cât și după aceea, cu un mare efect, convingând ziariști, diplomați, politicieni americani și analiști din afara comunității de informații că România era „calul troian” și un partener nepotrivit și trădător al Statelor Unite.

(Va urma)

Anatoli Mihailovici Golișin a fost ofițer KGB. În 1961 a defectat de la postul diplomatic pe care îl ocupa la Helsinki. Dezvăluirile pe care le-a făcut au fost apreciate ca extrem de importante de către James Jesus Angleton, șeful contrainformațiilor din CIA, dar sunt parțial contestate de Christopher Andrew, cel care a scris o istorie oficială a MI5, serviciul de informații interne al Marii Britanii. În 1964, un alt defector sovietic, Iuri Nosenko, l-a acuzat că fusese plantat de KGB pentru a dezinforma serviciile occidentale de informații.

În 1974, CIA a dezmințit în mod oficial afirmațiile lui Golișin că Nosenko era agent dublu. De asemenea, CIA a respins ca ridicole afirmațiile lui Golișin potrivit cărora ruptura sovieto-chineză era doar o înșelătorie pentru Occident. Invadarea Cehoslovaciei în 1968 a făcut ridicolă o altă afirmație a lui: distanțarea Pragăi de Moscova era doar de fațadă, iar sovieticii nu vor invada Cehoslovacia. Angleton a fost silit să demisioneze din CIA din cauza sprijinului constant pe care îl acorda lui Golișin. Singura afirmație falsă a lui Golișin pe care CIA nu a dezmințit-o oficial era aceea că România era un cal troian al rușilor.

A scris în 1984 o carte în care afirma că viitoarea perestroika era un vast plan pus la cale de KGB, menit să adoarmă vigilența Occidentului și să ducă în final la izolarea diplomatică a S.U.A. Din nou, el repeta că România era un „cal troian” al Moscovei și că independența față de Moscova era un „mit”.

Liderul sovietic Brejnev și cel est-german, Honecker

tecția Constituției (serviciul intern de securitate) al Germaniei reunificate. În 1996, el i-a spus șefului serviciului român de informații externe că germanii l-au predat pe Pacepa americanilor în mai puțin de 72 ore pentru că le era clar că era omul sovieticilor. Pacepa a confirmat acest lucru ulterior, afirmând în mai multe rânduri că, fiind ofițer superior în serviciul de informații externe, a „primit ordine din partea KGB” și că „am petrecut 27 de ani din viață lucrând pentru KGB”, adică tot atâția ani cât a lucrat în Securitate, de la recrutarea în 1951 până la defecțiunea din 1978. Prin astfel de afirmații, se pare că urmărirea să arate că întreaga Securitate era controlată de sovietici.

Potrivit unui raport al STASI, ofițerii de contrainformații vest-germani trimiși la Washington pentru interogarea lui Pacepa au considerat declarațiile lui neconvingătoare și lipsite de substanță, ajungând la concluzia că urmărirea ca, „prin intermediul informațiilor evident slabe pe care le oferea, să cumpere dreptul unei bătrâneți liniștite în S.U.A. de la

CIA, ferit de căutările foștilor prieteni”.

STASI a raportat bănuiala serviciilor de informații germane că Pacepa se afla sub anchetă în țară pentru că inventase „liste de plată pentru agenți dubioși cu scopul de a-și asigura o sursă de venituri.” Ancheta care a urmat defecției lui Pacepa a evidențiat că șeful său Doicaru, Caraman (conducătorul rețelei care pătrunsese în interiorul NATO în anii '60), Iosif (șeful unității anti-KGB) erau responsabili pentru menținerea unui cadru de corupție generalizată la vârful serviciului, care permise evitarea oricărei supravegheri a D.I.E. vreme de 25 de ani. Făceau cadouri și cumpărături din exterior pentru membrii din conducerea partidului, evitând astfel orice control – o recunoaștere a corupției ce domnea la vârful partidului și a Securității, la fel de dură precum toate dezvăluirile făcute ulterior de Pacepa. Cu toate acestea, nivelul de corupție în cadrul Securității era mai scăzut decât în alte servicii

din țările Tratatului de la Varșovia, probabil și pentru că nu avea acces la cantitățile imense de bani disponibile acestora din participarea la traficul de narcotice controlat de sovietici, cu scopul de a submina societatea occidentală. Se estimează că din astfel de activități, liderul R.D.G. Honecker a obținut personal 92 milioane de dolari. În Polonia, începând cu anul 1962, au izbucnit mai multe scandaluri legate de afacerile desfășurate prin intermediul unor companii private controlate de serviciile secrete. În Bulgaria, serviciile secrete „sifonau” sute de milioane de dolari prin cele 395 de întreprinderi de comerț exterior, ce-și desfășurau activitatea din Singapore până în Austria.

Pacepa și subordonații săi erau implicați direct în exproprieri neautorizate ale bunurilor evreilor și sașilor care emigrau, stârnind repetate proteste și amenințând obținerea Clauzei națiunii celei mai favorizate. Ancheta internă a evidențiat că cel puțin 100 de persoane obținuseră în acest mod bunuri ce aparținuseră celor emigrați.

Noua conducere a Ministerului de Interne și a Departamentului Securității Statului

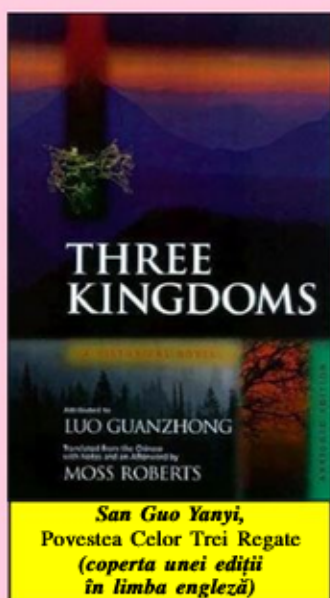
Sistemul de rachete Patriot...

Dinastia Han desăvârșise opera de unificare realizată, în anul 221 î.H. de Qin Shi Huangdi, împăratul ctitor al dinastiei Qin, și extinsese aria culturii și civilizației *huaxia*, dominând asupra unei Chine unite timp de 400 de ani și ridicând-o la un nivel de organizare devenit etalon pentru activitatea statală a dinastiilor ce o vor urma. Dar, la sfârșitul secolului al II-lea d.H., în Imperiul Han apăruseră semnele ce impuneau concluzia că dinastia nu mai este demnă de Mandatul Cerului: administrația de stat pierduse controlul asupra treburilor statului, împărați nevolnici sau marionete erau manipulați de împărăteșe, concubine și eunuci setoși de înăvuițire și putere, în provincii se întărise puterea militară și economică a unor funcționari satrapi.

În acea situație, izbucnirea unei răscoale țărănești, în anul 184, părea o urmare firească. Soarta marii dinastii Han era pecetluită: în funcție de puterea satrapilor, țara unificată se destramă în regiuni mai mari sau mai mici, ca, până la urmă, în anul 220, să se formeze Cele Trei Regate, fiecare asumându-și misiunea de a reface pe calea armelor

Liu Bei, portret istoric...

unitatea Chinei sub sceptrul dinastiei Han.

Satrapi cruzi și abuzuri de putere

În vâltoarea marii răscoale țărănești a Turbanelor Galbene, începută în 184, așezările înfloritoare, terenurile fertile și sistemele de irigații au fost distruse, populația decimată, iar valorile culturale – risipite. Cele mai mari distrugerii le-a cunoscut regiunea cursului mediu și inferior al Râului Galben, acolo unde se aflau cele două capitale Changan și Luoyang. Acolo și-a impus dominația unul dintre cei mai puternici și cruzi satrapi ai vremii, Dong Zhuo. În anul 190, după moartea împăratului, el a intervenit în lupta pentru domnie și, pentru a-și legitima poziția la curtea imperială, a înscăunat pe tronul dinastiei Han un copil de nouă ani, al cărui regent s-a declarat, asumându-și și funcția de premier. Abuzând de aceste poziții, s-a dedat la

cele mai atroce crime și asasinat, la cele mai mari jafuri, la dislocări de populație. Acțiunile sale i-au ridicat împotriva întreaga societate și au determinat realizarea unei largi alianțe a tuturor forțelor militare locale, formarea unei conjurații, ai cărei membri i-au pregătit lichidarea. Sarcina i-a revenit lui Lu Bu, unul dintre subalternii lui.

După moartea lui Dong Zhuo, acoliții acestuia s-au răzbunat, masacrând peste 10.000 de oameni, jefuind și incendiind înfloritoare capitală Changan, lăsând întreaga regiune „acoperită doar de oase albe și fără o ființă vie”.

În următoarele decenii, scena însângărată a Chinei a fost dominată de trei mari personalități: Cao Cao, Liu Bei și Sun Quan, de gândirea lor morală, politică și militară, de personalitatea sfetnicilor lor, asemenea lui Zhuge Liang, Sima Yi, Lu Su, de înțelepciunea acestora și strategemele geniale concepute de ei, de eroismul unor mari comandanți de oști, asemenea lui Guan Yu, Zhang Fei, Zhao Zilong, Lu Bu, Zhou Yu și mulți alții.

Dintre cele trei personalități, Cao Cao (se pronunță Tăo Tăo; 155-220) se detașează

...și în interpretarea actoricească din 2010

Istorie și film

Generalul Sun Quan, un adversar al lui Cao Cao, și afișul filmului

CELE TREI REGATE

ANNA EVA BUDURA

„Iată – așa începe povestea noastră – imperiul mult timp divizat trebuie să fie unificat, iar cel mult timp unificat trebuie să se fărâmițeze. Așa a fost de când este lumea.“ Cu aceste cuvinte își începe Luo Guanzhong (1330?-1400?) voluminosul său roman, intitulat San Guo Yanyi (Povestea Celor Trei Regate). Autorul își introduce cititorul într-o epocă istorică densă, în care sute, mii de personaje își urmăresc – unele cu onestitate și înțelepciune, altele cu viclenie sau nevolnicie, iar altele cu dăruire naivă sau egoism feroce – atingerea idealurilor sau obiectivelor proprii existențe. Destine fantastice, vulcani de paradoxuri, giganți ai moralității, apostoli ai cruzimii și mucenici ai gândirii copleșesc cititorii și îi angajează, alături de ele, în marea confruntare pentru unificarea Chinei, pentru refacerea falnicei dinastii Han (206 î.H.-220 d.H.).

După apariția sa, acest roman a cucerit publicul cititor din China. Până în zilele noastre, constituie cea mai iubită și apreciată lectură, exercitând o influență considerabilă asupra chinezilor de toate vârstele. În epoca televiziunii, datorită problematicii sale vaste, scenelor spectaculoase de lupte, caracterului personajelor istorice, romanul a oferit realizatorilor serialelor TV șanse nelimitate pentru făurirea unei opere nemuritoare și pentru obținerea unor succese sigure. Primul serial, cu 65 de episoade, s-a întâlnit cu publicul în anul 1994, iar al doilea, cu 95 de episoade, în 2009. Varianta nouă a ocupat în anul 2010 locul 1 în topul serialelor, fiind cotate ca una dintre cele mai mari și spectaculoase producții HD realizate în Republica Populară Chineză în ultimii ani. Interesul și aprecierea celor două seriale au depășit granițele Chinei, iar noua variantă a devenit cel mai cerut serial chinezesc pe piața internațională, fiind achiziționat de câteva zeci de țări din lumea întreagă. La 15 aprilie 2010, la Târgul de Televiziune MIPTV de la Cannes, Televiziunea Română l-a cumpărat pentru a-l oferi publicului român, care „se pare că întoarce ochii spre Orient“.

Produsă de Centrul de producție TV al Universității Mass-media din China, de Televiziunea din Tianjin și alte patru companii, cu un cost de 1,6 miliarde yuani, noua variantă a serialului Cele Trei Regate este o realizare remarcabilă din toate punctele de vedere. Regizorul Gao Xixi și echipa sa au făcut dovada celor mai înalte exigențe în privința respectării faptelor istorice și a unui înalt spirit de răspundere față de transmiterea autenticității epocii istorice, până în cele mai mici detalii. Echipa de actori este remarcabilă, fiind selectată dintre stelele scenelor chineze. Costumele, armele, recuzitele, obținute prin recrearea unor piese de muzeu, corespund perfect momentului istoric. Întregul serial reprezintă un mijloc de înaltă clasă pentru acreditarea respectului față de tradițiile istorice, pentru cultivarea simțului istoric al telespectatorilor.

istorică urma să aibă loc pe Fluviul Yangzi, în apropierea Falezelor Purpurii – Chibi.

Adversarii lui Cao Cao în această confruntare decisivă erau Liu Bei și Sun Quan.

Liu Bei (161-223) era descendentul fiului împăratului Jing din timpul dinastiei Han de Vest (188-141 î.H.), a cărui familie decăzuse la limita sărăciei și care își menținea existența împletind rogojini și încălțări de paie. În condițiile istorice create de răscoala Turbanelor Galbene, el s-a pus în fruntea unei mici formațiuni militare. Avându-i alături pe frații săi de cruce, pe legendarii generali Guan Yu, cel Onest, și Zhang Fei, cel Viteaz, timp de mai bine de un deceniu Liu Bei a căutat să-și facă un rost în taberele și în regiunile controlate de Tao Lian, Cao Cao, Yuan Shao, fără a reuși însă să se facă remarcant.

Doar timpul petrecut în micul județ Xinye, a cărui administrare i-a fost încredințată de Liu Biao, i-a oferit prilejul să dispună de o bază de sprijin și să facă dovada

Ilustrație dintr-o ediție chineză

calităților de comandant de oști și de administrator al treburilor unei comunități, să facă vizibile ținuta sa morală, iubirea și respectul pentru poporul de rând, înaltele principii, demne de un descendent al familiei imperiale. Acolo, în acel loc nefînsemnat, a început să-și formeze curtea de mari strategii și învățați, dispuși să-l sprijine în atingerea mărețului țel de a reunifica China.

Dintre aceștia, personalitatea cea mai de seamă, garanția atingerii acestui scop a fost Zhuge Liang (181-234). El avea o inteligență ieșită din comun, era depozitar al tezaurului de cunoștințe

clasice și militare, era versat în filosofia daoistă și în divinație, era modest și gata să se sacrifice pentru un ideal, calități pentru care era supranumit „Dragonul ce așteaptă să-și ia zborul”.

Alăturarea sa de Liu Bei a fost un act de recunoaștere a legitimității acțiunilor acestuia ca descendent al familiei imperiale, acțiuni motivate de idealul reunificării Chinei

și refacerii dinastiei Han. Iar îmbrățișarea liniei strategice elaborate de Zhuge Liang, pentru realizarea acestui deziderat, drept program și strategie a formațiunii Liu Bei, i-a conferit acesteia aura întru-chipării inteligenței superioare și înțelepciunii desăvârșite.

Conform acestei linii strategice, după ce Cao Cao a pornit campania militară spre sud, Zhuge Liang s-a întâlnit cu Lu Su, sfetnicul lui Sun Quan, regele statului Wu, și, prin îndelungate tratative, a reușit să realizeze o alianță între Liu Bei și Sun Quan. Cu puterea militară a acestora și cu strategemele elaborate de stra-

În cele două seriale, același rol, două actrițe

atât ca om politic, ca militar și organizator vizionar, cât și ca poet de mare talent, ca „erou de neîntrecut al istoriei Chinei“. Se trăgea dintr-o familie de eunuci intelectuali, care ocupaseră funcții în aparatul de stat al Imperiului Han, fiind familiarizat cu problemele administrației locale și cu frământările sociale. Pe răsculații Turbanelor Galbene i-a înfruntat cu gărzile ce apărau proprietățile familiei, iar după înăbușirea răscolului a știut să selecteze din rândurile cetelor țărănești elementele apte pentru o armată de elită, „a tigrilor și lupilor“, care a devenit nucleul forțelor sale armate. A știut, de asemenea, să includă familiile acestora în propriile fiefuri, pentru a lucra pământurile părăsite de proprietari, și să determine refacerea producției agricole.

În 196, l-a luat sub protecția sa pe împăratul Xian (181-234), care, înfometat și părăsit de toți, rătăcea printre ruinele Capitalei. Cao Cao a organizat curtea imperială la Xuchang și, în calitate de prim-ministru, a început să acționeze în numele împăratului minor. Preocuparea lui principală a fost refacerea economiei, atragerea alături de el a învățaților de seamă din toate domeniile de activitate, organizarea și înzestrarea armatei, în vederea pregătirii marilor campanii militare împotriva satrapilor, care căutau să-și întărească și să-și lărgască pozițiile, nesocotind unitatea țării.

Înfrângerea lui Cao Cao

După o serie de mari și sângeroase bătălii, în anul

200, la Guandu, din provincia Henan de azi, Cao Cao l-a învins pe Yuan Shao, folosind o tactică iscusită și exploatarea slăbiciunilor de caracter ale acestuia. După aceea bătălie, până în 205, a reușit să unifice o regiune întinsă din nordul și sudul Râului Galben, iar începând din 208 și-a orientat armatele spre sudul Chinei. În acest scop, a înzestrat și a antrenat o armată cu un efectiv de peste 800.000 de oameni și a poruncit construirea unei impresionante flote fluviale. Dispunând de această forță militară și având asigurat spatele frontului de o regiune agricolă cu o producție stabilă, Cao Cao a pornit o amplă operațiune militară, de al cărei succes era pe deplin sigur: înfrângerea forțelor centrifuge și realizarea reunificării Imperiului Han. Marea bătălie

La 2 martie 1995, la Ambasada României din Beijing a avut loc un eveniment cu mare răsunet în corul diplomatic: întâlnirea, mijlocită de Asociația Internațională din Beijing (Beijing International Society), cu realizatorii serialului *Povestea Celor Trei Regate*. Regizorul Wang Fulin, având în palmaresul său și realizarea serialului *Visul din Pavilionul Roșu*, a relatat, cu un zâmbet reținut, munca titanică depusă pentru construirea concepției de ansamblu a serialului, iar directorul Ren Dahui, cu gesturi largi și mult umor, a prezentat incredibila muncă de organizare a sutelor de mii de figuranți, sutelor de cai, tonelor de recuzite și de costume etc. Dar cei care au câștigat inimile diplomaților prezenți au fost cei doi

actori: Bao Guoan și Wu Xiaodong, care, în filmul serial, i-au interpretat pe Cao Cao, respectiv, pe Sun Chuan. Îmbrăcați în impresionante costume de epocă, ei au recitat din faimoasele poezii ale lui Cao Cao și fiilor săi – înregistrați ca poeți remarcabili de istoria literaturii chineze – cu atât talent, încât mesajul acestora a reverberat până și în sufletul celor ce nu cunoșteau limba chineză. După această întâlnire, telespectatorii din

multe țări au avut posibilitatea ca, prin intermediul croilor serialului *Cele Trei Regate*, să afle despre una dintre capodoperele literaturii chineze.

În imagine: doamna Anna Eva Budura, soția ambasadorului României, organizatoarea evenimentului, cu doi dintre protagoniștii serialului.

CU ALEXANDRU BÂRLĂDEANU LA LONDRA

MIHAI RETEGAN

La jumătatea anilor '60 lumea românească era martora unor evoluții pe care le-am putea numi spectaculoase după standardele epocii. Era anul de grație 1966. Noul secretar general al C.C. al P.C.R. (din iulie 1965), Nicolae Ceaușescu, adâncea direcțiile imprimate de predecesor. O viață internă al cărei curs curgea lin spre o liberalizare ce nu amenința fundamentele societății socialiste, dar dădea un dram de speranță românilor că lucrurile pot fi și altfel decât până atunci. O din ce în ce mai agitată angajare pentru a impune la nivelul Pactului de la Varșovia opțiunea românească. O din ce în ce mai activă participare la viața internațională în intenția de a obține susținere pentru proiectele românești. O prezență de-a dreptul... sâcâitoare în capitalele Europei Occidentale cu același scop de a găsi sprijin economic, dar și politic. Între țintele noii acțiuni diplomatice românești – Regatul Unit. La București se știa că deși Marea Britanie nu mai era puterea care fusese cu doar câteva decenii înainte, ea reprezenta aliatul principal al Americii în Europa și că avionul de Washington făcea escală pe Heathrow, și nu pe Orly.

De cealaltă parte, Marea Britanie căuta și ea drumul spre Est, spre țările blocului sovietic. Criza ce traversa Regatul Unit determina establishment-ul londonez să caute în patru zări surse de materii prime, piețe de desfacere și, deloc de lepădat, recuperarea creditelor sau activelor ce fuseseră, în cea mai mare parte, confiscate de noul regim instaurat în aceste state. Așadar, și România și Marea Britanie aveau interese în dezvoltarea relațiilor bilaterale.

Primii pași sunt făcuți de către români, prin ambasadorul Alexandru Lăzăreanu, la începutul lunii noiembrie 1964, în cursul unei întrevederi pe care a avut-o cu recent numitul premier Harold Wilson. „Guvernul român, declara reprezentantul Bucureștilor, apreciază contactele directe și dorește să dezvolte cu Anglia relațiile în toate domeniile.” Doar că era foarte dificil să se găsească într-un timp atât de scurt o dată convenabilă și pentru britanici (al căror secretar la Foreign Office – FO – avea planificate trei călătorii în țări socialiste europene în cursul anului 1965), și pentru români. Acum, cât și în cursul unor succesive audiențe ale ambasadorului britanic la București, James Dalton

Alexandru Bârlădeanu și o imagine a orașului de pe Tamisa din anul vizitei

tegiilor lor s-a confruntat Cao Cao la Falezile Purpurii. Marea sa armată a fost nimicită, flota incendiată și el a scăpat ca prin minune cu viață. Înfrângerea lui nu a fost însă doar tragedia lui personală, care a condus în scurt timp la moartea sa, ci a Chinei întregi.

O familie de sfetnici salvatoare

Această bătălie a decis soarta Chinei pentru următoarele secole. Victoria lui Cao Cao ar fi condus la unificarea Chinei, înfrângerea lui a dus la perpetuarea fărâmițării ei, la crearea Celor Trei Regate: Cao Cao nu a mai avut putere să-și continue drumul pentru cucerirea sudului Chinei. A trebuit să se retragă, pentru refacerea forțelor. Liu Bei a ocupat regiunea întinsă numită Jingzhou (provincia Hunan, mare parte din provinciile Hubei și Guizhou de azi) și și-a întărit pozițiile acolo, cu posibilitatea de a se extinde spre vest, în regiunea Shu, provincia Sichuan de azi. Sun Quan și-a păstrat regiunea la est de Fluviul Yangzi și posibilitatea de a se extinde spre sudul Chinei. Astfel s-a creat situația politică în care între puterile deținute de Cao Cao, Liu Bei și Sun Quan s-a stabilit un echilibru, nici unul dintre ei nedispunând de superioritatea necesară pentru a se impune celorlalți doi și a realiza dezideratul unificării Chinei.

O impresionantă statuie a lui Cao Cao

După 220, poziția celor trei regate s-a consolidat. Odată cu moartea lui Cao Cao, fiul lui, Cao Pi, l-a detronat pe împăratul Xian, punând astfel capăt existenței dinastiei Han, apoi a declarat întemeierea dinastiei Cao Wei, pe el însuși numindu-se primul împărat al acesteia. În 221, după ce a pus stăpânire pe statul Shu, Liu Bei a proclamat întemeierea dinastiei Shu Han, el însuși fiind primul împărat al acesteia, iar în anul 229, Sun Quan a renunțat la titlul de rege al statului Wu și s-a declarat împărat al acestuia.

La moartea lui Liu Bei, pe tron a fost înscăunat fiul său nevolnic, adevărata putere în statul Shu Han aflându-se în

măinile lui Zhuge Liang. În ciuda inteligenței sale ieșite din comun, în noua etapă a vieții sale el a nesocotit realitatea obiectivă în care se afla noua formațiune statală Shu Han și a considerat drept sarcina sa primordială continuarea moștenirii ideatice a lui Liu Bei: cucerirea pe calea armelor prima dată a statului Cao Wei, apoi a regatului Wu. Între anii

228 și 234, a inițiat șase campanii împotriva statului Cao Wei. Toate s-au terminat cu mari pierderi umane și materiale, în ultima pierzându-și chiar el viața.

După dispariția sa, comandantul de oști Jiang Wei și-a urmat obsesia, dar fără nicio șansă de succes, cele nouă campanii militare conduse de el fiind condamnate *ab initio* la eșec. Această politică a dus la sapă de lemn statul Shu, inițial prosper, și i-a decis soarta. În anul 263, a fost încorporat în statul Wei, apoi, în anul 280, statul Wu a avut aceeași soartă. Familia Sima, cea a sfetnicului monarhilor Cao, a proclamat întemeierea noii dinastii Jin (265-420), sub sceptrul căreia a fost realizată reunificarea Chinei.

În anul 280 s-a încheiat o epocă tumultuoasă din istoria Chinei, timp în care mii de eroi și-au sacrificat viețile. Faptele lor au rămas înscrise ca exemple demne de urmat pe filele cronicilor, în operele literare și în inimile tuturor generațiilor, până în zilele noastre. ■

Generalul Guan Yu, cel Onest, capturează un adversar

*Trupa Beatles se întorc
dintr-un turneu în Statele Unite în anul 1966*

Nicolae Ceaușescu

ar aprecia orice informație neoficială privind nivelul la care oaspetele va fi primit.

Răstimp, în chiar inima Londrei, într-unul dintre elegantele saloane ale Clubului Naval, de pe Piccadilly Street, doi gentlemen stăteau în fotoliile adânci din piele și priveau prin ușile de sticlă cum tufele de croton se încovoiau în bătaia vântului de iarnă englezescă. Era cu câteva zile înainte de Sărbătoarea Nașterii Domnului.

– Dragă Oliver, zise cel ce purta la gât o cravată în culorile clubului, trebuie să vorbim despre România. Tu ai fost acolo, acum mai mulți ani, îi cunoști pe comuniștii aceștia. Voi, cei de lângă premier, cunoașteți destul de bine care este politica noastră față de statele din Europa de Est și

știți că secretarul de Stat de la Externe a început să le viziteze. Agenda nu-i permite însă să le vadă pe toate și s-a gândit că acolo unde nu a ajuns anul acesta – și probabil nu poate ajunge nici anul viitor –, să invităm la noi membri ai conducătorilor.

– Și ai primit pe cineva? întrebă Oliver Wright, secretar personal al prim-ministrului.

– Desigur, au venit din Ungaria și Bulgaria, iar acum suntem în tratative cu românii, răspunse Rick Stewart, de la Foreign Office. Iar acum recent ambasadorul nostru la București s-a întâlnit cu premierul român, cu care a avut o discuție pe tema vizitei lor la Londra. Și-i relatează ceea ce Leslie Glass comunicase la Foreign Office. După cum poți presupune, lord Stewart a „primit cu mult interes această

atitudine a prim-ministrului român. Până de curând, noi avusesem impresia că românii au adoptat față de noi o atitudine mai degrabă precaută. În contextul politicii noastre ofensive către țările din Estul Europei este deosebit de important ca noi să fim în postura de a conduce convorbirile la nivel înalt cu românii care, așa cum știi, și-au afirmat independența față de Uniunea Sovietică într-un grad mai mare decât orice altă țară.” Ba mai mult, continuă reprezentantul Externelor, după mai multe momente de tăcere în care privise vremea tot mai mohorâtă de afară, lord „Stewart speră să viziteze el însuși România anul viitor și să-i întâlnească pe cei mai influenți conducători români”. Cu alte cuvinte, Oliver Wright trebuia să înțeleagă că de

Murray, la M.A.E. român, partea britanică vine cu contrapropunerea ca un „membru marcant“ al conducerii de la București, însoțit de o suită semnificativă, formată mai ales din tehnocrați, să se deplaseze, eventual în vara anului 1965, în Regatul Unit. Dar această dată nu

Premierul britanic Harold Wilson

convenea conducerii de la București. Astfel că lucrurile sunt împinse pentru 1966, undeva la începutul anului. Mai rămăneau de stabilit numele liderului delegației și ale persoanelor însoțitoare, cum și caracterul vizitei, românii dorind convorbiri la nivelul secretarului Foreign Office și al premierului. Și aceasta chiar dacă delegația trimisă nu era condusă de prim-ministru!

Episoadele ce vor fi publicate începând cu acest număr reprezintă un fragment

dintr-un volum care, pe baza documentelor din arhiva Foreign Office, înfățișează culisele relațiilor dintre Marea Britanie și România în anii Războiului rece și se află în curs de pregătire pentru tipar la editura RAO. De la evenimentele prezentate mai sus și cele ce vor fi deta-

liate în continuare avea să treacă un an, în care unul dintre artizanii planificării vizitei, J.D. Murray, își înceta misiunea diplomatică la București, locul fiindu-i luat de Leslie Glass. Iar noi îi vom însoți pe el și delegația condusă de Alexandru Bărlădeanu într-o călătorie reală, scrisă însă într-o altă manieră decât cea tradițională. Pasajele reproduse întocmai ca în documentele oficiale au fost marcate prin ghilimele.

● Maurer negociază condițiile vizitei ● După Ungaria și Bulgaria, venise și rândul României ● Crearea unei atmosfere favorabile pentru rezolvarea problemei despăgubirilor ● Românii vor să fie siguri că se vor întâlni cu prim-ministrul britanic

Cei de la Foreign Office elaboraseră un plan, potrivit căruia lord Michael Stewart, secretarul de Stat, se deplasase în unele dintre țările din zonă, iar cele a căror vizitare fusese amânată pe motive de agendă fuseseră solicitate să trimită la Londra câte un reprezentant al guvernului. Din Bulgaria plecase un vice-premier, din Ungaria, ministrul de Externe, în timp ce românii fuseseră invitați să trimită un membru important al conducerii.

În întrevederea pe care a avut-o cu președintele Consiliului de Miniștri român, Ion Gheorghe Maurer, Leslie Glass a obținut promisiunea că delegația română va fi condusă

de unul dintre adjuncții săi, dintre primii trei adjuncți. Era un lucru important, deoarece primul dintre aceștia era membru al Prezidiului C.C. al partidului, format doar din șapte persoane, și avea mai multă putere decât ceilalți, fiind și mai reprezentativ decât ministrul Afacerilor Externe. Era mulțumit. Dar ceea ce nu reușise să afle era numele persoanei la care se gândea premierul. Nu era prea familiarizat cu raporturile de putere din *establishment*-ul românesc, dar trimiterea acestei delegații era o chestiune de stat, așa că premierul ar fi trebuit să aibă ultimul cuvânt.

În audiența pe care o avusesse la Maurer, acesta părăsise

foarte încântat de evoluția relațiilor bilaterale, declarând că „relațiile anglo-române sunt coapte pentru un pas înainte și că dorește să facă din vizita în Marea Britanie una de o importanță deosebită.“ Apoi, când a fost vorba să afle numele liderului delegației și poziția pe care o avea în ierarhia de stat, lucrurile au început să semene a negociere. „Înainte de a decide să trimit un prim-vicepreședinte aș dori să fiu sigur dacă și dumneavoastră priviți această vizită ca fiind suficient de importantă ca să fim siguri că oaspetele va fi primit la cel mai înalt nivel“. Maurer îi mai spusese că nu intenționează să formuleze o serie de precondiții, dar

Constantin Tănase în diverse roluri

CONSTANTIN TĂNASE ȘI INCENDIUL DE LA „VOX“

GABRIEL CIOTORAN

Cel mai mare actor român de comedie s-a născut la Vaslui, în ziua de 5 iulie 1880, din oameni simpli, gospodari, într-o casă umilă, pe strada Hușului. Creștea voinic și odată cu trupul îi creștea nefiresc și nasul... A absolvit gimnaziul la Vaslui, a fost respins la liceul militar, apoi a devenit învățător (suplinitor) în comuna Cursești. Vocația de actor îl face să organizeze în curtea școlii din Vaslui o reprezentație cu program variat, în care interpreta rolul lui August Prostul, personaj pentru copii, un fel de Păcală. Efectuarea serviciului militar îi dă posibilitatea să ia contact cu orașul București în anul 1900. Începe să frecventeze spectacolele Teatrului Național în care apăreau C. I. Nottara, P. Liciu, A. Romanescu.

După cum avea să mărturisească ulterior, tânărul se întreba mereu „dacă voi ajunge cândva să fiu ca ei?”. Așa s-a prezentat, în anul 1902, la Conservatorul condus de Ion Wachmann, care, „amuzat de figura lui, l-a pășuit în privința actelor” și a fost admis, împreună cu Ion Manolescu (la dramă, acesta din urmă). Cu banii câștigați la biserica Popa Tatu, unde cânta (avea și voce frumoasă), a avut în acest timp

o viață foarte grea, neavând altă sursă de venit. „Am dus cea mai neagră mizerie pe care și-o poate închipui cineva”. A locuit într-o cameră pe Calea Moșilor, „în condiții de crâncenă mizerie”.

Zguduitor emoție dintr-un spital

Ca să iasă din sărăcie i-a venit ideea încadrării în ar-

mată, unde a primit gradul de plutonier la Geniu. A urmat în același timp cursurile Conservatorului, unde Nottara îi spusese că „poate veni îmbrăcat și turcește, nu numai cu uniformă militară”. În anul 1901 l-a cunoscut pe I.L. Caragiale la Sinaia, „într-o frizerie”, care i-a spus: „vin să vă văd într-o piesă de-a mea”. A absolvit Conservatorul, tot secția dramatică, în anul 1905. În acel an a interpretat rolul principal

nivelul la care va fi primit emisarul Bucureștilor va depinde succesul vizitei secretarului FO în România anul viitor.

– Sigur, dar nu-i vorba doar despre asta, nu-i așa?

– Bineînțeles! Este vorba și despre bani. La anul vor începe negocieri referitoare la pretențiile noastre financiare, care se cifrează peste o sută de milioane de lire! Astfel că avem tot interesul să-l primim bine pe adjunctul premierului român, „deoarece poate juca un rol important în crearea unei atmosfere corespunzătoare, adecvate, pentru aceste negocieri“.

– M-ai convins. Dar nu va fi ușor. Și să știi că dintre comuniștii pe care i-am cunoscut în timpul misiunii mele din România, de acum 17-18 ani, nu prea mai este niciunul în momentul de față. Rinocerii aceia au dispărut, cei noi au școală, ba unii au chiar stil, uită-te la ministrul lor de Externe!

– Ambasadorul nostru a recomandat să fie abilitat să-i asigure informal pe români că avem intenția de a aranja pentru adjunctul prim-ministrului român să fie primit la Downing Street 10, pe lângă primirea de la secretarul Externelor. Da, știu, îmi dau seama că „aceasta este contrar practicilor noastre normale de a da asemenea asigurări înainte de a cunoaște identitatea precisă a oaspetelui și, de asemenea, realizez că, deși putem insista că această asigurare nu ne obligă în niciun fel, românii

James Dalton Murray

le va plăcea s-o considere o înțelegere fermă.“ Astfel, lord Stewart „speră că domnul Wilson poate în principiu fi de acord să-l primească pe oaspetele român și cu asigurările pe care românii le-au cerut“.

Cam în aceeași perioadă, la București se decisese cine dintre cei trei prim-vicepreședinți ai Consiliului de Miniștri va conduce delegația ce urma să plece în Regatul Unit. Leslie Glass ar fi putut băga mâna în foc: „alesul“ lui era și alesul guvernului (sau al partidului): Alexandru Bârlădeanu, un economist cu mintea destupată și care părea să nu aibă nicio legătură cu vechiul comunism de esență proletară. Nu avea nimic din alura boierească a lui Ion Gheorghe Maurer sau din aceea de sportiv a lui Corneliu Mănescu, dar competența, îndrăzneala și îndârjirea cu care își susținea punctele de vedere îl făceau în

ochii guvernului român cel mai potrivit pentru această misiune. Auzise de un adevărat război pe care Bârlădeanu îl dusesse în întâlnirile COMECON (C.A.E.R.) împotriva punctelor de vedere pe care sovieticii și aliații lor le susținuseră în prima jumătate a anilor '60: planificare și specializare. Un război câștigat de cel ce urma să fie în curând oaspetele guvernului britanic la Londra. Și poate mai contase întrucâtva și faptul că Bârlădeanu mai fusese o dată în Regatul Unit, în 1959.

Nebunia prilejuită de organizarea vizitei lui Bârlădeanu și întocmirea fișelor persoanelor care făceau parte din delegație nu i-au lăsat prea mult timp să se gândească la sărbătorile de iarnă. Iar imediat după Anul Nou plecă la Londra, unde pregătirile pentru a-l primi pe emisarul român erau foarte avansate, mai rămăsese de stabilit doar data la care premierul britanic se va întâlni cu prim-vicepremierul român. Lucră împreună cu Rick Stewart la scrisoarea către Cabinetul prim-ministrului, în care avansară data de 9 februarie, ora 4 pm. Era într-o miercuri. Cu câteva zile înainte, Bârlădeanu avea să fie primit la Foreign Office. În încheierea scrisorii, îl rugară pe Malcolm Reid, de la Cabinetul prim-ministrului, să urgenceze obținerea răspunsului din partea premierului.

(Va urma)

cuprins pe cei de la balcon, rapid. „Toată sala a fost cuprinsă de panică. Se auzeau țipete sfâșietoare, multe femei au leșinat; unii se luptă cu pumnii și cu picioarele pentru a se salva, calcă peste tot”, scria un ziar.

Generalul G. Marinescu, subsecretar la Interne, și maiorul de jandarmi Hociung au rămas până la sfârșit, făcând apel la calm. Era o noapte rece de decembrie. În stradă era „o atmosferă de jale dementă. Oamenii fără palton, dărdăind de frig și de spaimă; femei în rochii subțiri de seară, multe erau încălțate doar cu un pantof, balerine cu un crâmpci de costum, actori în costume de scenă”. Oamenii s-au refugiat în bodegi. „La Bodega cinematografelor, din dreapta intrării în «Vox», noii intrați s-au amestecat cu cei vechi.” Concomitent se auzeau semnale de gardieni, clopotele pompierilor, claxonul salvării. Bulevardul „Elisabeta”, de la Cercul Militar la localul „Princiar”, „tinde să devină o mare de oameni”. Ca un fulger se răspândise vestea: „Arde Tănase!”.

Din nenorocire, au fost și victime. Un tânăr electrician și câteva garderobiere și-au pierdut viața. Sufleorul Maican „și-a închis textul și grijiuliu l-a luat cu el, sperând că se va rejuca”. Prințre ultimii, cu greu a fost scos de pe scenă însuși C. Tănase. Ajuns la cinematograful „Capitol”, a întrebat: „Trupa s-a salvat, nu?”

Curată dragoste românească

Radio București a transmis știrea: *Vox este în flăcări*, impresionându-i foarte mult pe ascultători. A doua zi, *Universul*, *Adevărul* au reluat in-

formația: *Incendiul de la Vox*. Imediat pe adresa marelui actor au început să sosească scrisori de compasiune, de condoleanțe și de sprijin material. Ele au fost donate în anul 1973 de Virginia Tănase, soția sa, Muzeului Municipiului București, împreună cu alte documente care au aparținut actorului.

Din orașul său natal, Vaslui, societatea „Valea Racova” a trimis următoarea scrisoare: „Domnule Tănase, cu mare îndurerare în suflet am auzit de năpraznica nenorocire ce vi s-a întâmplat în ajunul sărbătorilor. Comitetul de conducere va depune suma de 2.000 lei, un mic obol din partea societății. Rugăm pe bunul Dumnezeu să vă dea întărirea sufle-

tească și sănătate pentru a trece peste această nenorocire.”

Constantin Angelescu, ministrul Educației Naționale, a trimis o carte poștală cu următorul conținut: „În urma nenorocirii care te-a lovit pe d-ta și pe colaboratorii d-tale, te rog să primești din partea mea 10.000 lei, urmând ca, după Crăciun, Ministerul Educației Naționale să contribuie cu o sumă mai importantă. Nu pot uita că d-ta ai ridicat o școală cu mijloace proprii în comuna natală” (de fapt, cum am amintit, Tănase se născuse la oraș, confuzia îi aparține, așadar, ministrului).

„Iubite nene Costică, față de marea lovitură primită, deși vremurile sunt grele, gardienii și șefii lor împreună cu mine, ca o dovadă de curată dragoste românească, am strâns suma de 6.500 lei, pe care o înaintez odată cu urările mele pline de prietenie, dorindu-ți spor și un an mai bun...”, i-a scris președintele asociației acestei categorii profesionale din București. „Iubite camarade, pătruns până-n adâncul sufletului de dezastrul care te-a lovit, pe tine care ai făcut atât de multe fapte bune în munca asta, mă grăbesc a-ți transmite singura mângâiere ce-ți poate da un vechi camarad. Curaj, iubite amice, nu-ți pierde nădejdea, steaua ta n-a apus încă! Ți-am expediat 1.000 lei...”, îi scrie un prieten din Iași.

Din Chișinău, i s-a adresat Econom Dropescu-Moșoaia, profesor universitar la Facultatea de Teologie, cu următoarea scrisoare: „Iubite domnule Tănase, cu inima îndurerată, am luat cunoștință din ziare despre dezastrul ce ai suferit. Dumnezeu să-ți dea puterea trebuitoare ca să poți reconstitui opera frumoasă și nobilă creată cu

Josephine Baker la București, în 1928

din piesa *Conu' Leonida față cu reacțiunea*. Cum avea un venit mulțumitor, și-a dat demisia din armată, deși „am regretat cazarma; mă ajunsesem și eu din câte unele. Îmi luasem un pian și aveam o cameră mobilată cu mobila mea”.

Adevăratul debut este socotit, de către actor, în anul 1905, în trupa lui „Nicu Poenaru”, la „Național”. În 1913, a fost în primul turneu în Turcia, în timpul celui de-al doilea război balcanic, încheiat cu pacea de la București. Mergând pe un vapor spre Smirna, actorii români au beneficiat de „14 feluri de mâncare”, de care au profitat, încât „s-au speriat chelnerii”.

La 15 august 1916, România a intrat în Primul Război Mondial. C. Tănase a încheiat stagiunea de la „Colos” (pe „Regina Elisabeta”), a plecat cu Regimentul I de Geniu la Brașov și a trăit „groaznică tragedie a retragerii”.

La propunerea lui George Enescu, s-au constituit două echipe: una sub conducerea violonistului, alta sub a lui Constantin Tănase, care au mers prin spitalele de răniți, pentru a le ridica moralul. Într-unul dintre ele actorul a asistat la o scenă zguduitoare. Doi infirmi care-și pierduseră câte o mână au profitat că sunt așezați alături, pentru „a-l aplauda”! Deși a continuat, „lacrimile au început să-i curgă”. A ajuns la Iași și a dat spectacole pe scena „Teatrului Național”. Sperând că eliberarea

Turneul companiei „Cărăbuș” în Egipt, la Cairo, în anul 1939

Bucureștilor nu era departe, a realizat două spectacole care anticipau evenimentul, deci revenirea bucureștenilor la casele lor. Erau semnificativ numite: *În București nimic nu s-a schimbat și Spre București*.

„Focul”

După război, la 23 mai 1919, s-a pus piatra de temelie la Teatrul „Cărăbuș”, inaugurat cu spectacolul *Pisică pe orez*. Două decenii a funcționat acest teatru (a fost demolat în anul 1938), intrând adânc în conștiința bucureștenilor. A investit în el o jumătate de milion de lei. În anul 1928, a adus-o pe cântăreața Josephine Baker. Succesul a fost mic, iar pretențiile ei, exagerate. În 1930, Tănase l-a interpretat pe „Charlot”, personajul marelui Charlie

Chaplin. S-au cunoscut la Paris într-un restaurant. S-au întâlnit față în față și și-au întins mâna spunând: „Tănase”, iar celălalt „Chaplin”. Talentul față în față cu genul.

Dintre marile spectacole ale anilor interbelici amintesc: *Rabdă inimă și taci; Norocul lui Tănase;*

Visul lui Tănase și În draci. Când actorul cânta, „sala tropăia și cânta și ea”. În 1934, la el s-a lansat Maria Tănase.

În anul 1935 la „Eforie” s-au aniversat 30 de ani de activitate. Sala era arhiplină. În loji erau: Gh. Tătărescu, N. Titulescu, Al. Donescu, primarul Capitalei.

La scurt timp, denumirea teatrului „Eforie” a fost schimbată în „Vox”. Din nenorocire, schimbarea a coincis cu distrugerea teatrului, din cauza incendiului din 22 decembrie 1937, din timpul premierei spectacolului *Poftă bună la Tănase*, de Nican și Puiu Maximilian. Începuse sub cele mai bune auspicii, printr-o înșiruire de numere tari. Sala era plină până la ultimul loc, ba se mai pusese rădăcină și pe margine.

La un moment dat, Tănase îmbrăcat ca bucatar, cu scufie enormă, spunea un cuplet cu vădite aluzii politico-sociale. Spre sfârșit s-au văzut „bucăți de cârpă și fulgi aprinși căzând din tavan”, în dreptul rampei. Publicul credea că este un efect de regie! Deodată, a apărut Puiu Maximilian, spunând: „Vă rog să evacuați sala, arde scena!”. Panica i-a

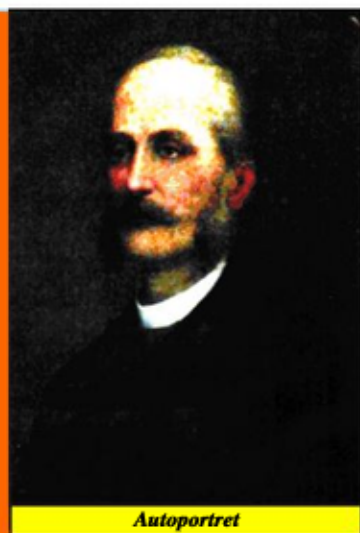

Bulevardul Elisabeta

Intrat, prin profesorul George Oprescu, în istoria artelor plastice românești, ca autor al celebrei acuarele Constituția de la București de la 11 iunie 1848, Costache Petrescu a fost pictorul despre care aveam, până relativ de curând, foarte puține date. Nicio informație anteri-

Cea de a doua versiune a acuarelei Constituția, necunoscută publicului larg

Autoportret

oară sau posterioară anului 1848 nu era cunoscută despre el, așa că, pe bună dreptate, se putuse afirma că el era produsul artistic al acelei revoluții.

PICTORUL COSTACHE PETRESCU

Prof. univ. dr. PAUL REZEANU

Moștenirea artistică a pictorului Costache Petrescu se reducea, până acum câțiva timp, la amintita acuarelă, care, în trecut fie zis, are o mai mare importanță istorico-documentară (fapt pentru care și este prezentă în mai toate manualele de istorie a României) decât artistică, și la încă două portrete: al lui *Ion Eliade Rădulescu* și al unui *Pandur îmbrăcat în costum oltenesc*. De aici se deduse că „el se număra printre prietenii lui Eliade și că a participat la revoluția de la 1848”.

Revelații recente în Arhivele Naționale, Direcția

Județeană Dolj, în arhivele familiei, precum și descoperirea câtorva zeci de tablouri și icoane ne-au permis să lămurim, în linii mari, biografia și creația sa artistică.

Costache Petrescu s-a născut la Craiova, în anul 1829, și a murit „în etate de 80 de ani”, la 10 ianuarie 1910, tot în acest oraș. A fost elevul lui Constantin Lecca, la Școala Centrală din Craiova. Începutul revoluției de la 1848 l-a prins la București, așteptând de la Mitropolie o bursă pentru studii în Italia. Din acea perioadă datează cele

trei lucrări ale sale, amintite mai sus, precum și încă trei: *Portretul boierului B.G. Filipescu*, *Țărancă în costum național* și o altă variantă a *Constituției*, aflate, toate, la Cabinetul de Stampe al Academiei Române. Astfel, *Portretul boierului B.G. Filipescu* este în tuș acuarelat, semnat și datat 1849, și-l prezintă pe acest boier îmbrăcat în costum de modă orientală, la un balcon, stând într-un fotoliu. Cea de a doua lucrare înfățișează o țărancă cu un copil lângă ea, pe un câmp verde. Femeia este îmbrăcată în ie, fotă, e încinsă la

atâta vrednicie, în mijlocul neamului nostru. Îmi amintesc cu duiosie de acele zile din 1902, pe care le-am trăit când organizai reprezentații teatrale cu soldații Reg. I Geniu, pe care-l deserveam, fiind preot al bisericii domnești din curtea palatului Cotroceni. N-am uitat, de asemenea, plăcuta și neștearsa impresiune când în noaptea de Înviere din 1928 ai venit cu trupa la Paris, în biserica română, unde slujeam ca preot pe acea vreme. Din mica mea posibilitate, și ca semn al admirațiunii ce vă port, vă trimit pentru întâmpinarea primelor nevoi 2.000 de lei.“

Din Ploiești, proprietarul „Teatrului Cinema Modern“ i-a comunicat decizia punerii la dispoziție „gratuită a localului, pentru o reprezentație“. Din Orașul luminilor, Paris, un actor român a expediat la domiciliul actorului o carte poștală. Ea are fotografia turnului Eiffel pe față, iar pe spate sunt exprimate „durerea și compasiunea“.

Moment de reculegere

Fabricile „Vălimăreanu & C-nie“, cu sediul pe Calea Griviței, nr. 139, au expediat pe adresa Teatrului „Cărăbuș“ materiale necesare în vederea reconstruirii teatrului „Vox“. Toate în cantități mari, care au fost predate „șantierului dvs.“ Cunoscutul arhitect și inginer al perioadei interbelice E. Prager, care a proiectat și construit numeroase imobile, ce rezistă și astăzi, era și un admirator al actorului Constantin Tănase. Mărturie este scrisoarea trimisă acestuia la 27 decembrie 1937. „Năprasnica împrejurare a focului nu trebuie să in-

Actorul Constantin Tănase, cumpărându-și gazeta de dimineață

fluenteze desfășurarea activității ce depui de atâția ani cu succes, ca să crezi o tribună de artă și umor, satiră a viciei noastre sociale și politice, pe care cu toții o dorim și așteptăm. Cu prietenie, E. Prager.“

Tuturor iubitorilor săi Constantin Tănase li s-a adresat prin radio, aducându-le mulțumiri. „Iubit public auditor, doamnelor și domnilor, am ocazia să vă adresez primele cuvinte de mulțumire după nenorocirea care m-a lovit în seara de 22 decembrie. O viață întreagă m-am luptat singur cu toate greutățile. Nici statul nu m-a ajutat și nici particularii. Sunt mișcat din adâncul sufletului de felul în care toată lumea a răspuns la chemarea deznădejdei mele. De pretutin-

deni, din fiecare colț al țării, s-au ridicat ca un singur glas înțelegerea și dragostea de a mă ajuta. Vă sunt recunoscător, iubite public, pentru tot ce ați făcut și simțit pentru mine. În curând Cărăbușul, se va redeschise. Aceasta, datorită domniilor voastre. Vă mulțumesc încă o dată și îl rog pe bunul Dumnezeu ca «Anul Nou» ce vine să vă dea sănătate și belșug. La Mulți Ani!“ Teatrul Cărăbuș, care îi aparținea, se închisese și el în semn de solidaritate cu dezastrul de la „Vox“.

Spectacolul *Poftă bună la Tănase* s-a rejucat la 19 ianuarie 1938, la „Savoy“. În momentul în care se spunea cupletul pe care a izbucnit incendiul, lumina s-a aprins, spectatori s-au ridicat în picioare și s-a ținut un moment de reculegere în memoria victimelor!

După o scurtă suferință, la 29 august 1945, Constantin Tănase s-a sfârșit la domiciliul său. Vânzătorii de jurnale anunțau a doua zi: *Moartea lui Tănase*. Cumpărătorii le luau în grabă. Depus la Ateneul Român, într-un sicriu de sticlă, pentru a da posibilitatea publicului să-i aducă un ultim omagiu, a fost înmormântat la cimitirul Bellu, în prezența unei „mări de oameni“. O ceremonie de asemenea proporții, pentru o personalitate culturală, nu se mai pomenise în București! Următoarea avea să se desfășoare în anul 1963, la înmormântarea Mariei Tănase.

Pe strada care continuă să se numească „Puțul cu ploi“, la numărul 10, este așezată o placă albă de marmură cu inscripția „Aici a locuit marele actor C. Tănase în anii 1922-1945“. Frumoșii trandafiri din cocheta curte atrag privirile trecătorilor. ■

Puiu Maximilian între prieteni și admiratori, la sărbătorirea a 30 ani de activitate

Dragi cititori,

Dorim să vă cunoaștem părerea despre revistă, cu dorința de a o face și mai interesantă. De aceea, vă rugăm să ne răspundeți la întrebările de mai jos, indicând doar numărul întrebării.

Ne puteți trimite răspunsurile fie prin poștă, pe adresa **Magazin istoric, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, et. III, sector 1, București, of. p. 15, căsuța poștală 15-702, cod 010155**, fie pe adresa de mail **mistoric@gmail.com**

1. Sunteți abonat sau cumpărați revista de la chioșc?
2. Care sunt rubricile preferate?
3. O citiți de la cap la coadă sau mai întâi articolele preferate?

4. Cum apreciați forma revistei (limba, stilul expunerii). Propuneri?

5. Dintre articolele anului 2011, pe care le-ați remarcat și citit cu plăcere și de ce? (indicați trei articole).

6. Care este scopul lecturii revistei? Profesional? Ca să știți mai multe? Vă ajută în aprecierea și înțelegerea unor fenomene contemporane sau la perceperea corectă a evenimentelor istorice?

7. De cât timp citiți revista și cum ați descoperit-o?

În răspunsuri, vă rugăm să indicați numărul revistei, titlul articolului și paginile. De asemenea, puteți adăuga opiniile și comentariile dumneavoastră.

Vă mulțumim. ■

ARTISTA, COMPOZITORUL ȘI TORPILA

Într-o seară din luna iunie a anului 1926, un pianist și compozitor american de 25 ani, George Antheil, urca pe scena de la Théâtre des Champs-Élysées, din Paris, și uimea asistența cu al său „balet mecanic”, considerat de alții doar „zgomot”. Nu a avut prea mult noroc în ceea ce privește banii și după instalarea regimului nazist în Germania a revenit în S.U.A. La începutul războiului se afla la Hollywood, unde compunea muzică pentru filme.

Hedwig Kiesler era fiica unui bancher evreu din Austria. Studiase baletul și pianul și urmărea o școală exclusivistă pentru fete din Elveția. Provocase un adevărat scandal apărând goală în filmul *Extaz*, într-o scenă de amor adulter, și se căsătorise cu un bogat producător de armament austriac. Îl părăsește și pe puntea transatlanticului *Normandie* îl întâlnește pe mogulul filmului de la Hollywood, Louis B. Mayer. Debarcă pe coasta Americii cu un nume nou, Hedy Lamarr, pe care producătorul i l-a dat după cel al actriței filmului mut Barbara La Marr.

La Hollywood, la o petrecere, îl cunoaște pe George Antheil. Cum submarinele germane scufundau nenumărate nave, Hedy se hotărăște să facă ceva. Împreună cu George pun la punct o torpilă dirijată prin radio, pentru care primesc și un patent în 1942. Invenția lor s-a aflat la originea „armelor inteligente” de azi. Torpila era dirijată la țintă printr-un semnal radio, cu salt de frecvență, ceea ce făcea ca inamicul să nu poată urmări, intercepta și neutraliza unda radio de ghidaj, asigurând torpilei succesul loviturii. Au mai pus la punct și un proiectil de artilerie antiaeriană cu focos de proximitate (se declanșa la apropierea de țintă).

Povestea incredibilă este subiectul cărții lui Richard Rhodes (cel care a scris și *Cum s-a făcut bomba atomică*), intitulată *Nebunia lui Hedy*. Probabil că autorul a avut în vedere soarta invenției celor doi. Birocrații de la Departamentul Apărării au refuzat-o, gândindu-se că o actriță și un compozitor nu puteau realiza o armă care să funcționeze. Principiul lor a fost până la urmă aplicat, iar în 1997 Hedy (în vârstă de 82 ani) și George (postum) au primit un premiu din partea lui Electronic Frontier Foundation. ■

brâu și poartă o salbă la gât. Lucrarea este semnată și datată K. Petresco, 1848.

Varianta acuarelei *Constituția...* reprezintă un grup de revoluționari de la 1848, în frunte cu Barbu Ișcovescu, care poartă steagul cu trei culori, pe care e scris, cu litere chirilice și latine, deviza revoluției: „Dreptate, Frăție”. Personajele sunt surprinse mergând în grup compact, îmbrăcate după moda occidentală a timpului și purtând la pălării un penaj tricolor. Deosebirea majoră între cele două *Constituții* constă în faptul că într-o variantă sunt nouă personaje, iar în alta opt. Mai mult, personajele sunt îmbrăcate în mod diferit, pălăriile într-un grup sunt într-un fel și în celălalt în alt fel, iar drapelul prezintă și el deosebiri, mai ales privind modul cum e purtat. De remarcat că desenul celor două variante este destul de schematic, iar coloritul fără calități. De altfel, valoarea artistică a acestor lucrări este, așa cum am spus, destul de modestă. Totuși, trebuie să recunoaștem, ele plac și rețin atenția celor ce se opresc asupra lor.

Neprimirea bursei și mersul evenimentelor l-au determinat pe tânărul artist să se înapoieze acasă, la Craiova. Simpatizant, la început, al revoluției, apoi participant activ, el s-a numărat printre membrii Clubului Revoluționar din Craiova care au semnat, la 3 august 1848, cererea către guvern de a numi prefect al județului Dolj pe Aaron

Florian. După înfrângerea revoluției, Costache Petrescu a fost arestat, trimis la Văcărești și judecat ca un „în-focat ațățător la tulburare asupra legiuitei oblăduiri”. Era, de asemenea, acuzat că, „la 15 septembrie 1848, se dusesse la Calafat [unde], înarmat de sus până jos și încins cu eșarfă tricoloră, a

Ion Heliade Rădulescu

întors din drum ștafeta lui Fuad pașa, care se ducea la Vidin”. El a fost eliberat pe cheazășie din închisoare. Continuând însă propaganda revoluționară, Costache Petrescu a fost din nou arestat și anchetat, în iunie 1849. Cu acel prilej, a fost declarat „revoluționar și în duh și în fapte de la începutul revoluției până acum”, dar dosarul i s-a închis și de data aceasta fără condamnare.

A reușit, totuși, conform documentelor aflate în arhiva familiei, să ajungă la studii în străinătate. A fost astfel, timp de cinci ani, în Italia,

îndeosebi la Florența, unde s-a specializat în pictură bisericească. Reîntors în țară și stabilit la Craiova, a pictat, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, numeroase biserici, mai ales în Oltenia. Le amintim pe cele din Jidoștița (Mehedinți), Balboși (Gorj), Bistrețul Vechi (Dolj), Bășica (Craiova), Maioreasa (Turnu Severin) ș.a. Vara picta biserici, iar iarna icoane, în atelierul său. Am întâlnit astfel mai multe icoane pictate de el, în bisericile Sf. Spiridon (Craiova), Sf. Arhangheli (Craiova), Moțăței-sat (Dolj) ș.a. De-a lungul anilor a zugrăvit, în stil occidental, câteva zeci de biserici și a pictat sute de icoane (îndeosebi împărătești). Pentru a putea face față comenzilor a apelat, firește, la ajutoare, dintre care amintim, în primul rând, pe foștii săi elevi: pictorii Ilie Belgun și Jean Lișteanu.

Dar Costache Petrescu a făcut și pictură laică. Cele câteva zeci de tablouri văzute de noi, în marea lor majoritate portrete ale numeroasei sale familii, un excelent *Autoportret* și câteva peisaje de iarnă ne atestă un meșteșug onorabil și mai ales preocuparea de a surprinde, cât mai fidel, în cazul portretelor, asemănarea fizică. În aceste condiții el rămâne, dacă este să rămână, în istoria picturii românești, ca autorul unei singure lucrări citabile, celebra *Constituție...*, și, poate, ca un merituos pictor bisericesc. ■

*Jocuri pionierești în fața intrării principale a Palatului.
Pe frontispiciu se poate vedea stema R.P.R*

*Incinta principală a Palatului Pionierilor Cotroceni –
cu biserica și clopotnița Mănăstirii Cotroceni*

ALBUM ISTORIC

Un sfert de secol, din anii '50 până spre sfârșitul anilor '70, Palatul Regal de la Cotroceni a răsunat de cântece și lozinci pionierești, pentru că somptuoasa clădire, construită după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, a găzduit Palatul Pionierilor, unde mulți dintre noi au mers la cercuri de lucru

Pionieri citind povești în budoarul reginei Maria (salon decorat cu motive preluate de la vechile biserici norvegiene și amenajat în anul 1910, la cererea reginei, de către arhitectul Karel Liman), devenit „Camera de povești” (fotografie din Fototeca Muzeului Național Cotroceni, ca și următoarele trei)

„Studioul” reginei Maria, salon devenit camera cercului de balet de la Palatul Pionierilor

Cercul de navomodelism

Cercul de aeromodelism

Pionieri de la Cercul de fotografie, în fața foișorului neoromânesc (copie a celui de la mănăstirea Horezu) al Palatului Cotroceni (fotografie din colecția Nicolae Bătrâneanu, fost instructor la cercul de electronică al Palatului Pionierilor, și datând din perioada 1952-1953; următoarele trei aparțin aceleiași colecții)

Cercul de desen și pictură

Jules Michelet, în *Le peuple* (Poporul; 1846), revitalizase mitul Revoluției, străduindu-se să readucă în atenție, la finele anilor '40, valorile de la 1789. Cuceririle Revoluției – democrația, egalitatea, libertatea – erau însăși esența Franței și trebuia ocrotite și propagate în lume. Pentru Michelet, ca și pentru intelectualii de stânga, țara lor și mai ales Parisul erau centrul libertății politice. Ideile lui Michelet, ale lui Quinet și ale poetului polonez Mickiewicz, profesate de la *Collège de France*, aprinseseră spiritele multor studenți, francezi și străini. Alături de mitul și de modelul Revoluției, Michelet exalta pătura țărănească, considerată adevărata esență a poporului.

Planuri poloneze

Aceste idei au fost preluate de un tânăr admirator român al istoricului francez, Nicolae Bălcescu, în broșura sa din 1850, *Question économique des Principautés Danubiennes* (Chestiunea economică în Principatele Dunărene), deopotrivă, un „îmn” închinat micilor proprietari și o dură critică la adresa boierimii. Mica proprietate țărănească constituia baza progresului românesc, inspirat de modelul francez și în antiteză cu ideile narodnicismului rus, care se manifesta în aceeași perioadă și a cărui premisă era reprezentată de absența sentimentului proprietății private. Bălcescu a fost cel care a afirmat că revoluția din Țara

Francezul Jules Michelet, prieten al românilor

Românească din 1848 era total subordonată problemei reformei proprietății funciare, cheie de boltă a organizării politice și economice a Principatelor. Această lucrare a lui Bălcescu este un prim exemplu de elaborare politică survenită după momentul revoluționar, adică în intervalul cuprins între finele anului 1849 și izbucnirea crizei orientale din 1853. Atunci,

Polonezul Adam Mickiewicz

soarta mișcărilor naționale europene a ajuns la un punct de cotitură.

De fapt, anii 1849-1853 au fost fundamentali din două motive. În primul rând, pentru că s-a încercat să se elaboreze o strategie pentru a ieși din impasul creat în 1848-1849. Unul dintre laboratoarele în care s-a petrecut acest lucru a fost Parisul, prin activitatea numeroșilor exilați sosiți din țările Europei Central-Orientale. Al doilea a fost faptul că evenimentele acelor ani au avut un rol de premisă pentru viitoarea politică a lui Napoleon al III-lea în privința naționalităților. Principalele valuri de emigrații politice la Paris dinspre Europa Central-Orientală, începând din anii '30 ai secolului al XIX-lea, au fost trei: polonez, maghiar și român.

În ceea ce-i privește pe polonezi, trebuie amintit că, după represiunea revoluției în Regatul Poloniei (constituit în urma Congresului de la Viena) și încorporarea Poloniei Mari Rusiei, din 1831, mulți protagoniști ai evenimentelor s-au refugiat în străinătate. Nucleul cel mai consistent al acestei emigrații avea o orientare conservatoare și era coagulat în jurul prințului Czartoryski, cea mai importantă personalitate a exilului polonez. El considera că soluționarea problemelor Poloniei era legată de o aplanare a Chestiunii Orientale, care ar fi trebuit să se rezolve în favoarea puterilor occidentale. Tocmai de aceea, strategia balcanică a principelui polonez prevedea

Exclusivitate

În iunie 2011, cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la Unificarea Italiei, Ambasada Italiei la București, Institutul Italian de Cultură „Vito Grasso”, Asociația Italiană de Studii Sud-Est Europene și Centrul româno-italian de studii istorice, în colaborare cu Universitatea București, au organizat un simpozion consacrat evenimentului, intitulat Italia și România către Unitatea Națională. Între participanții italieni la lucrările reuniunii desfășurate în Sala Senatului Universității am remarcat prezența domnului Antonio D'Alessandri, de la Universitatea Roma Tre, care a susținut comunicarea Problema Orientului și Europa. Naționalism. Revoluție și exil după 1849 și care a avut amabilitatea, la cererea redacției, să ne trimită textul pe care vi-l supunem lecturii.

FRANȚA, TĂRÂM DE EXIL PENTRU REVOLUȚIONARIII EUROPENI

ANTONIO D'ALESSANDRI (Roma)

Nicolae Bălcescu, C.A. Rosetti, Dumitru Brătianu și Parisul vremii lor

Odată cu epilogul aventurii napoleoniene, în 1815, Franța nu a mai avut o politică externă cu adevărat activă. Imaginea monarhiei, atât în interior, cât și în exterior, a avut de suferit. „Regele cetățean”, Ludovic Filip d'Orléans, dorea să mențină un status quo, ce îi asigura bunăvoința Curților europene care priviseră cu nemulțumire lovitură de stat ce îl adusese pe tron, în anul 1830. Și totuși, tocmai Franța a devenit, în anii Monarhiei din Iulie (regimul dintre 1830 și 1848), țărâm de exil pentru refugiații proveniți din întreaga Europă.

Din sud-estul european și din Principatele Române au sosit tineri studenți din familii înstărite, care aveau să deprindă la Paris tainele politicii. Această alegere a exilului sau a unei șederi în scopul formării unei culturi politice în capitala de pe Sena întârea convingerea anumitor intelectuali francezi în superioritatea țării lor. Parisul era considerat un laborator al ideilor de democrație și libertate, protector al mărețelor idealuri revoluționare de la 1789. În plus, era răspândită ideea unei misiuni universale a Franței, protectoare a popoarelor oprite de despotism.

pentru ei, au găsit la Paris o realitate foarte diferită de așteptările lor (cu un an înainte, între altele, unii dintre ei luaseră parte la Revoluția din februarie și se lăsaseră entuziasmați de iluzia unei iminente regenerări a Europei, pe baza libertății cetățenilor și a națiunilor). La finele anului 1848, de fapt, Ludovic Napoleon Bonaparte fusese ales președinte al Republicii, cu susținerea decisivă a frontului conservator. Singura intervenție în străinătate a Republicii Franceze nu a fost pentru libertatea popoarelor, ci pentru a pune capăt unui alt experiment de tip republican, cel aflat în curs de desfășurare în Italia, la Roma, în 1849. Cu toate acestea, exilații români au încercat să-și continue activitatea politică, scriind și publicând amintiri și memorii, cu scopul de a explica evenimentele ai căror protagoniști fuseseră. România era prezentată ca santinelă a civilizației occidentale în Orient, unicul bastion al Europei libere și democratice împotriva barbariei și despotismului rus.

Între timp, și presa franceză, cu un oarecare gust pentru exotism, începea să descopere națiunile și culturile Europei orientale.

Un mare număr de scrieri care conțineau informații despre populațiile și problemele naționale ale acelor ținuturi au apărut în presa și în panorama editorială franceză, grație unor jurnaliști și scriitori precum Hippolyte Desprez, Paul Bataillard, Elias Regnault și Michelet însuși, cu care C.A. Rosetti și soția sa au

Avocatul Jules Favre (1809-1880), fotografie de Nadar (1865)

stabilit, începând din 1850, o strânsă relație de prietenie. Bălcescu a publicat una dintre cele mai importante opere ale sale, deja amintită, iar un alt refugiat, Ion Heliade Rădulescu, în 1850, la Paris, memoriile și, un an mai târziu, un volum despre evenimentele din '48.

Așadar, mai mult decât în anii precedenți, Parisul părea

Ludovic Napoleon Bonaparte

că devenise centrul politic și cultural al naționalităților din Europa Central-Orientală și balcanică, un fel de capitală ideală a acelor popoare, un loc în care încă părea posibil să se continue lupta politică începută în anul 1848. Dincolo de toate acestea, menirea acestei intense activități propagandistice era să atragă atenția guvernului francez asupra Chestiunii Orientale, să îi suscite simpatiiile, în speranța că s-ar fi inițiat o politică în favoarea autonomiei și a independenței acelor popoare. Din păcate, această iluzie a durat foarte puțin. Tânăra și încă fragila Republică Franceză nu avea nicio intenție să-și asume o confruntare în Orientul european cu Rusia, Austria și Imperiul Otoman, pentru a apăra populațiile supuse lor.

Modelul francez în criză

A doua Republică Franceză a fost docilă, prudentă și, datorită slăbiciunii sale și dezordinii interne, condamnată la o corozivă inerție în politica externă. Acel model de libertate și de democrație s-a transformat curând într-o deziluzie pentru toți democrații europeni aflați în exil. Momentul de cotitură a fost 2 decembrie 1851, prin lovitură de stat a președintelui Bonaparte. După acel eveniment, mulți au crezut că totul era pierdut. Bălcescu a început să peregrineze între Anglia, Franța și Italia, unde a și murit la finele anului

sprijinirea cauzei libertății popoarelor din Sud-Estul Europei, aflate sub dominație otomană, dar într-o cheie antirusească, încercând, de fapt, să opună aspirațiile acestor popoare extinderii supremației țariste și să le lege strâns de chestiunea polonă. Constituirea unor state independente în Balcani, ce urma să fie atrase în orbita polonă, constituia cea mai bună metodă pentru a slăbi, pe de o parte, Imperiul Habsburgic, pe de alta, pe cel rus, adică cele două mari puteri care își împărțiseră Polonia.

Armistițiul deconcertant

Prezența românească la Paris, spre deosebire de cea poloneză, nu avusese inițial un caracter politic. De fapt, era vorba cu precădere despre studenți care, pe parcursul anilor '40, au intrat în contact cu mediile mai radicale ale frontului politic francez (precum Ledru-Rollin, Lamartine și, mai cu seamă, Jules Michelet și Edgar Quinet) și cu polonezii prințului Czar-toryski. În acei ani, românii și-au structurat convingerile politice și atitudinea profund antirusească, care avea să caracterizeze revoluția din vara anului 1848 în Țara Românească. Ei se amăgiseră că ar fi putut importa modelul politic revoluționar și democratic francez în dificila și înapoiata stare de lucruri din Principate, supuse suveranității otomane și tutellei rusești. Doar după eșua-

rea Revoluției de la 1848, acei studenți au devenit refugiați politici, reîntorcându-se la Paris nu ca studenți, ci în această nouă ipostază.

Cel mai important exponent maghiar la Paris în 1848 fusese contele Teleki, trimisul guvernului din Pesta pe lângă Republica Franceză. Prezența maghiară a devenit mai consistentă începând de la finele anului 1849, adică după represiunea revoluției din Ungaria. La Paris, acești exilați și-au continuat activitatea politică. Au intrat în contact și cu românii din Țara Românească, continuând să polemizeze pe marginea chestiunii Transilvaniei, una dintre problemele cele mai delicate ale revoluției maghiare din 1848-1849. În 1851, în presa pariziană și-au găsit loc aprinse dezbateri, care au avut drept protagoniști, pe de o parte, pe Dumitru Brătianu, pe de alta, pe maghiarul Daniel Irányi, pe tema chestiunii naționale în Ungaria anului 1849.

Fiecare apăra drepturile națiunii sale, lansându-se în acuzații reciproce. În proiectele și în acțiunile exilaților

maghiari însă, Franța a rămas în plan secund în cursul acelor ani. Doar după ascensiunea la tron a lui Napoleon al III-lea ei s-au gândit că s-ar putea folosi de ajutorul francez în cheie antihabsburgică, tocmai în momentul în care împăratul și Piemontul lui Cavour proiectau un război contra Vienei. Dar armistițiul semnat de Franz Joseph I și de Napoleon al III-lea la Villafranca, în luna iulie a anului 1859 (*Magazin istoric*, nr. 7/2011) a fost pentru ei un duș rece. Posibilitatea de a continua războiul, până la prăbușirea Imperiului Habsburgic, dispărea. Evenimentele ulterioare au confirmat așadar prevalența unei atitudini moderate în mișcarea națională maghiară. Parcursul de urmat nu va mai fi acela al revoluției sau al războiului, ci al înțelegerii cu Viena. Treptat, se creau condițiile propice pentru realizarea Dualismului din 1867.

Iluzia e de scurtă durată

Revoluționarii români, reveniți în 1849 ca exilați în Franța celei de a doua Republici, model și exemplu

Primăria Parisului, (revoluția din februarie 1848)

Continuăm cu ultima parte a spovedaniei autoarei, născută în Uniunea Sovietică, înainte de Al Doilea Război Mondial, și ajunsă în țara noastră în urma căsătoriei cu un student român, aflat la studii la Moscova în anii '50.

O RUSOAICĂ ÎN ROMÂNIA LUI CEAUȘESCU

RAISA NICULESCU-DUJNIKOVA

Când „rușii” au devenit deodată persoane „non-grata”, în unele familii mixte bărbații au început să se schimbe radical. Nu în toate, nu și în cazul lui Nicu, deși era greu pentru bărbați să reziste tentației de a le arăta nevestelor cine era acum „stăpânul”. Unul dintre aceștia avea soție armeană, deci nu cu temperament rusec, mai potolit, ci caucazian, aprins, coleric. În casă se încingeau adevărate bătălii și, în urma unei încăierări, ea s-a închis în baie și s-a spânzurat. Auzind că a rămas o fetiță, de care tatăl nu se interesa și care stătea la prietenele mamei, l-am convins pe Nicu să o adoptăm. Am căzut de acord cu tatăl copilului la o întâlnire oficială în trei (eu, Nicu și tatăl fetei) la Consulatul sovietic, dar pe neașteptate s-a descoperit jurnalul personal al mamei fetei, în care ea descria insultele și batjocura bărbatului ei zi de zi. Jurnalul urma să fie prezentat la tribunal. Tatăl fetei s-a speriat că renunțarea la copil îi va agrava situația și și-a retras acordul. A trimis-o pe fetiță la părinții lui, la Cluj.

Raisa Dujnikova în anii studenției și la vârsta amintirilor

1852, la Palermo. Dumitru Brătianu s-a stabilit la Londra, unde a luat parte la întemeierea și la activitatea Comitetului central democratic european al lui Mazzini și Ledru-Rollin. Rosetti a dus o viață retrasă. Ion Brătianu, în schimb, a rămas la Paris, dar a fost implicat, în 1853, într-un complot împotriva lui Napoleon al III-lea. A fost înțemnițat, judecat și condamnat. În cursul dezbaterilor din timpul procesului a fost acuzat că ar fi fost intermediarul din Franța al Comitetului din Londra și că ar fi fost responsabil pentru propaganda subversivă în Franța și în Europa. Cu toată apărarea unuia dintre cei maieminenți avocați ai timpului și exponent al stângii radicale franceze, Jules Favre, Brătianu a fost condamnat la trei ani de închisoare și la plata unei amenzi. Abia la 1 iulie 1856, când războiul din Orient se încheiase și într-un moment în care se luau decizii importante pentru viitorul României, Napoleon al III-lea l-a grațiat.

Începând din 2 decembrie 1851, așadar, viața exilaților în Franța a devenit foarte dificilă, dacă nu chiar imposibilă. Unii, precum Alexandru G. Golescu „Arăpila”, au decis să părăsească țara. În schimbul epistolar cu doamna Quinet, din primele luni ale anului 1852, transpare totala deziluzie, ca urmare a ceea ce se petrecuse cu câteva săptămâni înainte. El era disperat să vadă că Franța nu mai era Franța adevărată, ci o țară asupra căreia apăsa un intolerabil despotism militar. Abia puțin

mai târziu, când Napoleon al III-lea a decis să intre în război împotriva Rusiei, relansând în forță politica externă franceză, exilații români au înțeles că acela care era pentru ei doar un tiran s-ar fi putut demonstra util cauzei lor. Statul român s-a născut realmente grație sprijinului acordat de cel de-al doilea Imperiu.

După cum a observat recent Lucian Boia, în biografia sa despre Napoleon al III-lea, războiul din Crimeea a reușit să conjuge proiectul patrioților români cu politica împăratului francez. În concluzie, este evident că în perioada analizată s-a desăvârșit elaborarea ideologică, culturală, politică și strategică începută în deceniile precedente și care culminase în vârful revoluționar 1848-1849. În același timp, acei ani au fost punctul de pornire al unui nou parcurs politic, care, cu mijloace diferite, ar fi condus la formarea statelor naționale în Europa, în primul rând Italia și România. Totuși, aceste state au fost mai cu-

rând fructul unei conjuncturi internaționale favorabile, de care au știut să profite elitele locale, decât expresia unei autentice voințe a națiunii.

Modelul francez, construit din valori liberale și democratice, a intrat definitiv în criză. În ochii multor refugiați, Franța trădase cauza Republicii și a libertății, retrăgându-și mâna exact când națiunile din întreaga Europă își întindeau mâinile spre ea, pentru ajutor. Au prevalat, așadar, alte instrumente de acțiune, înainte de toate acela al diplomației internaționale. Frontul democrat al mișcărilor naționale din Europa Central-Orientală a intrat în criză. Revoluțiile de la 1848 au confirmat sfârșitul politicii și societăților vechiului regim, dar, în același timp, au creat premisele realizării unor proiecte concepute de revoluționarii Primăverii popoarelor. Cazul românesc rămâne o dovadă în acest sens. ■

În românește de
Carmen BURCEA

Lovitura de stat din 2 decembrie 1851

A fost ca un trăsnet pentru noi. Parcă și-a semnat sentința. „M-am gândit – ne-a spus – că pe mine oricum mă consideră toată lumea ru-soaică după mamă, toți șușotesc că sunt o fată bună, dar n-am avut noroc cu mama. M-am săturat! Sunt sigură că nimic nu se va schimba nici dacă

aș lua cetățenia română. Așa, cel puțin, voi fi în evidență la miliția pentru străini și asta îmi dă dreptul să călătoresc unde vreau. Și, poate, am să plec în Uniune.” (E adevărat că străinilor nu le puneau piedici să călătorească în orice țară, fără a mai cere pentru noi acordul Consulatului.) M-a calmat o cunoștință, evreică: „Fata ta a făcut bine. Pe noi, evreii, ne-au numit jidani și ne propuneau să ne botezăm. Dar apoi nimic nu se schimba, pentru că pe cei botezați îi numeau jidani botezați. Doar nu vrei ca fata ta să fie un fel de jidancă botezată?”

Necazurile au început când Lena a terminat Universitatea (Facultatea de Limbi Străine, secția rusă-engleză). A absolvit excelent, ca șefă de promoție (și la facultate intrase, de fapt, prima pe listă), dar n-a primit repatriție. Degeaba am mers noi la Ministerul Învățământului, acceptând orice serviciu, în orice colț al țării. Răs-

Bunica Raia cu cele două nepoțele

punsul sec era același: „Deocamdată nu avem nimic.” Am înțeles că nici nu se va găsi vreodată ceva.

Nicu s-a apucat singur să caute serviciu pentru draga lui fiică. „Nu se poate, am să-i găsesc eu, și încă unul bun!” A început să sune pe la toate cunoștințele posibile, pe loc toți se arătau gata să-l ajute, îl asigurau că au de lucru cât vrei, să vină fata, desigur, dar când auzeau că are pașaport sovietic, amuțeau și se retrăgeau: „De fapt... pe moment, chiar acum, nu avem niciun post... poate pe viitor...” Atunci și Nicu și-a pierdut speranța. A făcut un fel de depresie. Am înțeles că

Lena nu are altă cale decât să se mute în Uniune. Așa că am hotărât să facem toate formalitățile, legal, cu acte în regulă, prin Consulat. Speram că ei ne vor ajuta.

Italia, o soluție

Și, într-adevăr, am găsit înțelegeră la consul,

când ne-am dus amândouă la el. I-am explicat situația fetei, l-am rugat să ne ajute. Consulul a fost chiar entuziasmat: „Da, da, sigur! Fetița noastră, șefa promoției, cum să nu găsim pentru ea un loc de muncă! Nu promit în orașele mari Moscova, Leningrad, Kiev, dar loc de muncă va avea cu siguranță!” Am completat actele. Eu și Lena eram euforice. Așteptam cu nerăbdare răspunsul de la Moscova. Așteptarea răspunsului s-a prelungit la nesfârșit, apoi am observat cum consulul pur și simplu ne evită. Până la urmă, nu a avut cum să nu ne explice situația: „Știți... Nu există paragraf

care să-i permită fetei mutarea în Uniune. Doar n-o să acceptați... repatrierea!” Asta în mod sigur: cuvântul „repatriere” mirosea a lagăr. M-am indignat: „Ce fel de repatriată poate fi ea! Ea nu s-a născut în Rusia!” „Asta e – a răspuns consulul. În viitor, desigur, va apărea

Lena, fiica Raiei și a lui Nicu Niculescu, după ce a sosit în Canada, 1983, în Munții Stâncoși

Trebuie să vorbesc și despre schimbările intervenite în relațiile cu Consulatul nostru. Au început să ne „accepte” pe noi, femeile măritate cu străini, la un loc cu bărbații noștri, și să ne înțeleagă. O dată pe lună ne invitau la un film nou și, în ziua aceea, organizau pentru noi și un bufet, unde se vindeau băuturi și produse

conservate rusești, special aduse pentru astfel de ocazii din Rusia. Odată, cu prilejul unei sărbători, eu, printre puțini, am primit până și o invitație la o recepție la Ambasadă. Și, cum urcam eu cu Nicu solemn scara largă a Ambasadei U.R.S.S., simțindu-ne ca artiști de la Hollywood pe covorul roșu, n-am înțeles de ce garda de pe ambele părți ale scării ne făcea semn cu mâna să mergem mai repede. Abia am intrat în sală, când, după noi, a apărut Ceaușescu cu suita lui. Eu, dându-mă la o parte, i-am întâlnit privirea. Sfredelă omul cu ochii. N-am lăsat privirea în jos, în semn de respect. Eram curioasă să-l văd atât de aproape pe autorul atmosferei în care trăiam.

Sala era plină de oameni cunoscuți în România. Pentru prima dată am văzut ce grozav se mănâncă la Ambada rusă. Am băut și am mâncat stând în picioare (și lumea s-a rezeptat la mâncare, unii chiar nu se jenau să mai pună câte ceva și în buzunar), numai pentru înaltul oaspete era pregătită o masă specială în fundul sălii, într-o nișă.

Leonid Brejnev și Nicolae Ceaușescu

Șicănările Miliției

Dar dacă cu noi, femeile căsătorite cu români, oficialitățile române erau ceva mai răbdătoare, mai precaute, în cu totul altă situație au ajuns copiii noștri, cei care au hotărât să-și păstreze cetățenia mamelor. De ei nu se sinchisea nimeni; pentru ei toate drumurile în România erau închise. Iar în Rusia – la fel. Este cazul Lenei, fiica noastră. De la care ni se trage și emigrarea în Canada.

La 14 ani, când în România copiii primesc buletinul, Consulatul sovietic a pus mamelor o condiție: facem o excepție pentru voi le dăm copiilor *pasportul* (buletinul de identitate) la 14 ani (în U.R.S.S se dădea la 16), dacă întâi veniți la noi, nu vrem să încălcăm legea, care nu permite dubla cetățenie; dacă, după aceea, partea română vrea să încalce legea, nu e treaba noastră.

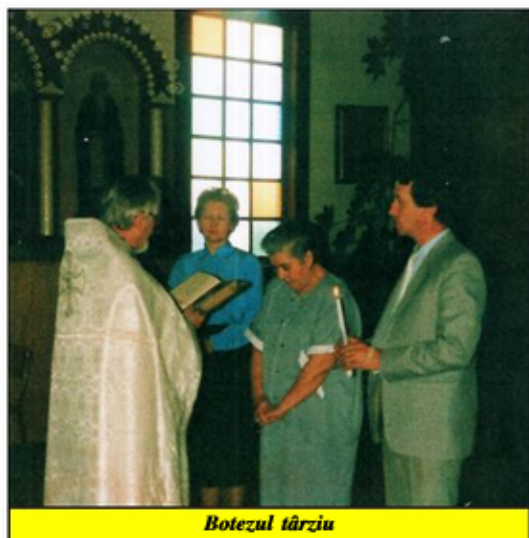
Bineînțeles, eu, ca mamă, nu concepam ca eu și copilul să avem cetățenii diferite și astfel fiica mea a primit bu-

letin sovietic. Însă Miliția română nu ne lăsa deloc în pace. Un milițian venea mereu la ușă după fată și o ruga să se prezinte la Miliție pentru buletinul de identitate românesc. Iar când îi arătam documentul sovietic, el, amuzat, își acoperea fața cu mâinile și spunea: „Nu-l văd! Nu-l văd!” Fata a fost astfel obligată să ia și al doilea

act de identitate. Când mergeam cu ea în Uniune, la granița românească arăta documentul românesc, iar la granița sovietică pe cel rusesc. Fiecare cu viza lui.

Problema cu cele două acte de identitate s-a rezolvat târziu, când Lena era deja studentă și „rușii” căzuseră în dizgrație. Soluția era oarecum umană: fetei i s-a oferit posibilitatea să aleagă definitiv una dintre cele două cetățenii până la un anume termen. Eu și Nicu am lăsat-o pe ea să hotărască. Am prevenit-o doar: dacă rămâi cu cetățenie rusă, devii o străină. În România o să ai dificultăți în a-ți găsi un serviciu, după terminarea facultății, și un partener de viață. Puțin probabil ca un tânăr în epoca lui Ceaușescu să fi avut dorința de a se căsători cu o cetățeană sovietică.

Lena a trăgănat răspunsul mult timp. Se apropia ultimul termen. Noi ne gândeam că va opta pentru actul românesc. Dar într-o zi a apărut acasă foarte agitată și ne-a anunțat că a fost la Consulat și a ales definitiv cetățenia sovietică.

Botezul târziu

amestec genetic fantastic: rus-român din partea mamei ei, englez-arab din partea tatălui ei, „coctail Molotov“, cum zic eu!).

Îmi plăcea România în multe aspecte ale ei: e o țară compactă și de o culoare aparte. La primul meu serviciu aici, la o creșă, am făcut pentru părinți și educatoare o expoziție pe perete cu reproduceri din picturile cu copii ale lui Tonitza. Unei românce bogate, care m-a întrebat ce tablouri aș sfătui-o eu să dea unui pictor să le copieze pentru casa ei nouă, abia construită, i-am dat albumul lui Luchian, iar fiica mea a copiat pentru locuința ei tablouri de Pallady... România m-a îmbogățit sufletește... Îmi plăceau „familiile cu tradiții“, în care copiii învățau de mici mai multe limbi străine (unele colege ale mele citeau literatura europeană în original, în franceză, engleză, germană, nu ca mine). Fiind într-o țară mică, oamenii erau deschiși față de întreaga lume, depistau și asimilau foarte repede tot ce era nou și interesant în lume, știau să valorifice atât realizările spirituale străine,

relații frumoase în familie între noră și soacră, fiică și mamă, soț și soție; țineau foarte mult la datini și obiceiuri naționale vechi (de aceea respectau și valorile străine). Și-mi plăcea grozav limba română pe care o vorbeau ei, o limbă dulce, intonată frumos, cu cuvinte alese, o limbă îngrijită, plas-

cât și cele tehnice, nimic nu le scăpa atenției. Cu ei nu mă temeam să fiu insultată pe seama naționalității mele, erau din principiu onești, dreți și obiectivi în părerile lor, cunoșteau și apreciau cultura altor popoare, inclusiv rusă. La ei am întâlnit și

tică, pe care, cu regret, eu, străină fiind, niciodată n-am s-o pot vorbi. Există o pătură de oameni în România față de care am un respect deosebit.

Și, dacă vorbim la general, îmi plăcea poporul român, mult mai adaptabil, flexibil, decât alte popoare, harnic, sensibil la tot ce este frumos, muzical, vesel. Nu-i idealizam pe români, vedeam și aspectele rele, dar le puneam pe seama istoriei lor, politicii, regimului. Dacă n-aș fi fost conștrânsă, nu plecam din țara asta, e o țară plăcută pentru viață (și vecină cu Rusia mea). Tocmai eu cu Lena, „două kaghebiste – rusoaice“, am trimis o scrisoare indignată la un ziar canadian, în care a apărut un articol răutăcios la adresa românilor. Am scris că nu e corect ca, din cauza cătorva nemernici, să se facă generalizări asupra unui întreg popor. Fiecare popor are criminalii și idioții lui... ■

Știința în cuvinte potrivite
cu Corina Negrea și Dan Manolache
luni-vineri de la 13.15

Radio România Cultural
cultural.srr.ro

un paragraf corespunzător, dar asta, știți și singură, necesită o așteptare lungă. Îmi pare rău...”

Lena a simțit că o trădează toți, a început să-și piardă încrederea atât în ceilalți, cât și în sine, s-a închis în ea, a devenit irascibilă. Ne temeam pentru ea. De aceea am trimis-o într-o excursie în Italia. Am prevenit-o: „Să nu cumva să faci o nebunie, să te influențeze cineva să emigrezi în America, astea sunt visuri deșarte, nimeni nu te așteaptă acolo, ai grijă.” Degeaba. Ea de acolo a hotărât imediat să plece „departe”, cum mi-a spus la telefon. Ce febră m-a cuprins pe mine, ce a fost pe capul lui Nicu, e greu de redat. Nicu era înnebunit, plângea: „Ce ai făcut?! De ce ai lăsat-o să plece în Italia?! N-o să-mi mai văd fata niciodată! Am pierdut-o!...”

Am reușit, în mijlocul anului școlar, să-mi iau un concediu fără plată și să ajung la Roma, să-mi văd fiica de urgență, să știu exact ce se întâmplă cu ea. M-a convins că n-are ce căuta în România, Europa nu primește emigranți, este greu de găsit de lucru, iar Canada le oferă emigranților chiar și ajutor pe timp de un an. Cel puțin m-a bucurat că a înaintat actele la Consulatul canadian, și nu la cel american, deși despre Canada până atunci știam doar că „este un dominion al Marii Britanii”. Atât. De S.U.A. mi-era teamă, bănuind că e un stat cu nimic mai puțin aspru decât U.R.S.S. Călându-mi pe inimă, i-am spus fetei: „Acum e prea târziu să dai înapoi, mergi înainte”.

Până la urmă și eu am ajuns „departe”, în Canada, lângă fiica noastră, iar peste doi ani i-au dat drumul și lui Nicu să se „reunifice” cu familia (viza de vizită i s-a refuzat de la bun început), deși noi niciodată nu ne-am gândit înainte la emigrare. Era visul altora, nu al nostru. Ne-am dat peste cap toată viața pe care ne-o clădisem și am început-o din nou de la zero, toți trei. Și una este să-ți refaci viața în altă țară când ești tânăr și plin de elan, și alta la 50 de ani și, în cazul meu, din nou fără să cunoști limba țării.

Uneori Lena mă necăjește rău, pentru că pe ea n-o mai interesează nici România, nici Rusia. Nu a corespundat cu nimeni, n-a răspuns la scrisori, n-a dorit niciodată să facă o vizită în România sau în Rusia, parcă aceste țări nu mai există pentru ea, le-a scos din cap și din suflet. Trecutul mi l-a lăsat mie.

Nicu cu Belca, una dintre nepoate, și câinele (adus din România)

Ce mi-a plăcut la români

Pentru străini, la început, viața nu era deloc ușoară în Canada. Mă uitam în jur cum se destrămau familii de români, una după alta, până și familii de oameni vârstnici. Femeile erau cele care-și părăseau bărbații, pentru că ele duceau tot greul: se angajau la orice muncă de jos, învățau, luptau pentru a-și reface viața, iar bărbații, de regulă, erau răsfățați și leneși, dar plini de pretenții, arțăgoși, geloși, scandalagii, își vărsau tot veninul pe nevestele lor, le insultau și chiar le loveau. În România eu văzusem opusul – femeile mi s-au părut mai posomorâte, mai puțin prietenoase, chiar răutăcioase adesea, iar bărbații mai veseli, mai corecți, curtenitori. Aici mi-am dat seama că în România niciodată nu le-a fost ușor femeilor, dar răbdau, până când au văzut că în Canada se poate trăi altfel. Aici femeile parcă se treziseră, nu mai voiau bărbați care, în loc să lupte cu viața, luptau cu ele, cu femeile, cu copiii, cu cine era mai slab. Desigur, am întâlnit și familii bune, cu bărbați onești, dar mai rar. Probabil, nu emigrau chiar cei mai buni...

Eu nu puteam să fiu indiferentă față de România și români. În România am trăit anii maturi ai vieții mele, bărbatul meu era român, Lena semăna mai mult cu el decât cu mine, o consider româncă după gusturi și comportare, nepoatele noastre dragi aveau și ele sânge românesc, mai ales cea mică, Adriana (Isabel are un

1912

Take Ionescu

Al. Marghiloman

dar având supărătoare disidențe) și formațiunea extrem de dinamică, în ascensiune, la care aderă în special intelectuali de marcă, cea conservator-democrată condusă de avocatul Take Ionescu. Câtă vreme disputele se purtau în ziare ori la cluburi, opinia publică, deopotrivă cu regele, puteau urmări fără emoții evenimentele.

1911, „an de umilințe și rușine“, cu programul guvernamental „măimănărit după al nostru“ și „improvizații“ la tot pasul – cum caracteriza Take Ionescu „nedemna“ guvernare carpistă în foaia sa *La Roumanie* – rămânea simplă critică retorică. *Barba și unghiile mortului* era un articol răutăcios despre măsurile luate de conservatori în ajunul colapsului, știut fiind că și după moarte podoaba capilară și cea cornoasă continuă, o vreme, să crească... În aceeași notă se exprimau și liberalii în coloanele ziarului *L'indépendance roumaine* (guvernul conservator se bucură doar de încrederea suveranului, nu a poporului, prin urmare e ceva provizoriu, un adevărat „interregnum“).

Se înțelege că nici cei de la guvernare nu-și alegeau vorbele. *Epoca* se întreba cum să-l clasifice pe Take Ionescu: e caraghios? e imbecil? Președintele Franței, Raymond Poincaré, auzind că într-o adunare a Partidului Conservator Democrat cineva declarase că șeful lor e „un geniu superior lui“, spusese tăfnos că, în sfera politicii, românii rămân tot la porțile Orientului.

Marea adunare a opoziției din sala *Eforia*, anunțată pentru ziua de 8 ianuarie, unde urma să vorbească Ionel Brătianu și Take Ionescu, părea să se încadreze în această denigrare verbală și atât. Escaladarea neobișnuită a acțiunilor, atât a forțelor de represiune cât și a opozanților, transformă întrunirea în eveniment. A doua zi toată lumea vorbea de

„sângele vărsat la București“. După orientare, ziarele vorbeau de 10-20.000 de persoane în fața *Eforiei* („cea mai mare adunare făcută vreodată la București“), venite să-i asculte pe Take Ionescu și Ionel Brătianu, care „încarnau sufletul patriei“. După cuvântări, manifestații s-au încolonat purtând steaguri roșii (brătienistii), alb/roșii (takiștii), albe cu panglică neagră (pentru guvernul P.P. Carp), cu intenția de a-i conduce pe cei doi la cluburile lor și apoi la Palat. Pe traseu s-au scandat lozinci: „Trăiască Take Ionescu, trăiască opoziția unită, jos Guvernul!“, „Pace dinastiei, război Guvernului!“ Era mai multă lume concentrată între Bulevardul Elisabeta și Piața Teatrului decât la jubileul regelui, notează un ziarist exaltat. În drum, din clubul carpist, unde era arborat un *banner* cu textul *Retrăgeți-vă liniștiți*, s-au aruncat asupra manifestațiilor săpunuri, lumânări și cioturi de lemne. Cei loviți au ripostat. A intervenit armata și cluburile opoziției au fost devastate. Generalul Popovici, secretarul general al Ministerului de Război, a ordonat șarjarea mulțimii, generalul Deșliu a smuls arma unui jandarm și a pocnit în cap un manifestant. Rezultat: răniți (după sursă guvernamentală – 20; după a opoziției – 65) îngrijiți de doctorul Minovici în cofetăria *Riegler*. Între ei, prof.univ. Ștefan Sihleanu, cpt. Arhip, comandantul sergenților de stradă, Nicolae Pop, șeful Poliției. Piața Teatrului Național, unde avusese loc încăierarea, se umpluse de pălării și galoși... O primă constatare a unei foi a opoziției: „Nu e o scenă românească, ci una rusească, cu represiune căzăcească, deși manifestații n-aveau bombe în buzunar“.

Cei doi corifei ai opoziției ajung, a doua zi, în audiență la rege și, în timp ce Brătianu anunța intenția (tradusă apoi în fapt)

ROMÂNIA ACUM O SUTĂ DE ANI

1912

GEORGETA FILITTI

Manifestația opoziției din 8 ianuarie 1912 pune capăt, o vreme, formulei de basculă guvernamentală practică de regele Carol I. Ministerul P.P. Carp se vede confruntat cu strada, incitată de opoziția liberal-democrat-conservatoare; de aici recriminări reciproce, care vor duce la schimbarea guvernului, chiar dacă tot într-o formulă conservatoare. Viața cultural-artistică în schimb e senină, dinamică, trădând un uriaș potențial de afirmare. Ca totdeauna, curiozitățile arată uimitoarele fațete ale spiritului omenesc.

Anul 1912 părea să înceapă calm, cu o stare de spirit optimă pentru societatea românească. Guvernul condus de P.P. Carp, de un an la putere, luase o serie de măsuri care, neîndoios, aveau să-și dea roadele: ieftinirea traiului, scăderea impozitelor, suprimarea taxelor funciare pentru proprietățile mai mici de șase hectare, frânarea tendințelor monopoliste la debitarea unor produse de primă necesitate, vânzarea către țărani a unor terenuri de mână moartă (fără proprietari) etc. Preliminariile statistice pentru anul precedent arătau o situație economică înfloritoare: exporturile erau în creștere. Capitalul celor 20 de bănci existente sporise de la 12 la 35 de

milioane; apăruseră 22 de bănci noi, alături de societăți pe acțiuni, societăți anonime și industriale cu zeci de milioane capital. Peisajul cultural arăta minunat: spectacole de bună calitate, oaspeți străini de prestigiu în țară, români sărbătoriți în capitalele europene.

In această stare de aproape euforie, când lumea chiar informată de unele tensiuni politice, de ținerea în frâu a unor scandaluri, voia să se bucure de liniște, se declanșează acțiunea de o rară violență a opoziției împotriva guvernului. Scena politică românească era împărțită între liberali (conduși de Ionel Brătianu) și conservatori (conduși de P.P. Carp,

1912

Dr. Mina Minovici împreună
cu discipolul său, prof.dr. Vasiliu

Cazinoul din Sinaia

se dau publicității sistematic situația îmbogățirii colecțiilor Academiei și numărul lunar al cititorilor bibliotecii ei. Acum apare publicația lunară *Drepturile femeii*, cu editorialul inițiatoarei, Eugenia Reuss Ianculescu, *Spre dezrobire*. Restul colaboratoarelor iscălesc doar cu numele de botez. În provinciile românești înstrăinate apar *Viață nouă* (Cernăuți) și *Solia satelor* (Sibiu). Cinematograful e o atracție indiscutabilă, dar poliția interzice filmul *Războiul '77*, produs de Casa Gaumont, deoarece e „o parodie ridicolă” a unei epoci glorioase.

In afara balurilor, unele costumate (la Curte, societăți de binefacere, Clubul elvețian, case boierești), bucureștenii petrec la „mese dansante”, „serate dansante”, dineuri (unde servește mai totdeauna Casa *Capșa*), iar oferta divertismentului e neobișnuită. Teatrul *Comedia-Odeon*, proaspăt inaugurat la 25 decembrie 1911, oferă spectacole cu Lucia Sturdza, Maria Giurgea, Alice Cocea, Niculescu-Buzău. La Ateneu concertează un trio rusesc, violonistul J. Kocian, orchestra Ministerului Instrucțiunii Publice (cu un repertoriu de excepție: Beethoven, Sibelius, Wagner); tot acolo se desfășoară un Festival Liszt. Erau distracții pentru toate gusturile. La Sinaia se pregătește ceremonia inaugurării Cazinoului, pentru care I.L. Caragiale se angajează să scrie o piesă. Iar la București cirul *Sidoli* face reclamă dresurii de foci și celor două maimuțe, „cărora nu le lipsea decât graiul”.

În străinătate românii cunosc succese notabile. Cella Delavrancea e poftită să concerteze la Potsdam de împărăteasa Germaniei, după ce *Tägliche Rundschau* o caracterizase ca „adevărat fenomen”. La Istanbul se joacă opereta *Frumoasa româncă* de Mazuchini. Opinia publică românească află însă din

anunțul atașatului comercial de la Smirna, nu al celui cultural din capitala otomană, observă răutăcios un ziar bucureștan.

La Paris românii sărbătoresc Anul Nou la cafeneaua *Voltaire*, cu 115 invitați care admiră, la intrare, *Steaua magilor*, pictată de Alexandru Severin (1881-1956). După conferința lui Nicolae Xenopol, *Importanța tradițiilor pentru conservarea naționalității noastre*, se produc artiștii Olmazu, Masalschi, Corfescu, Atanasescu, Motaș, Moșoiu, Lascu-Bibiri. Tot în capitala Franței trebuia să aibă loc premiera operei *Cobzarul*, după libretul Elenei Văcărescu; a fost însă amânată din cauza grevei generale a actorilor (anunț al publicației *L'echo de Paris*).

Curiozitățile din lumea întreagă rămân la fel de savuroase și ele vin, cine știe de ce, mai ales din lumea anglo-saxonă. Dacă cititorii trec, înfiorați, pe lângă rețeta chinezească de sinucidere cu praf de aur, se opresc desigur visători la o idee americană: din banii uzați, Rezerva Federală americană face o pastă cu care se modelează busturi ale președintelui, vândute foarte bine. Privindu-le, cetățenii aveau senzația că sunt bogați. La Londra, puburile, unele existente și azi, după o sută de ani, își îmbiau clienții: *Ia te uită! Gaura-n perete! La Dick cel murdar, Să nu ne crezi! Pasărea în porumbiște* etc.

Cine ar fi crezut atâta inventivitate la turci? Foaia *Monde artiste*, din Istanbul, recomanda publicului ca la teatru, pentru a nu mai fi incomodat de pălăriile uriașe ale femeilor, să se așeze astfel: cei din primele trei rânduri să stea culcați, următorii în genunchi și restul în picioare. În fine, o inovație cerută, pesemne, din public. Esperanto era singura limbă din lume fără înjurături, așa că promotorii ei s-au strâns într-un congres la Washington ca să-i adauge ce-i lipsea... ■

Piața Teatrului Național

Lucia Sturdza-Bulandra

1912

retragerii din Parlament, Take arăta fotografii luate în timpul răzmeriței.

Anchetele și explicațiile, de o parte și de alta, rămân adevărate mostre de adevăruri/minciuni ambalate măestrit pentru creduli: G. Lascăr, fost primar al Iașilor, aflat în hotelul *English*, vede cum armata trage în clubul conservator-democraților iar geamurile magazinului *Vasilescu* sunt făcute țândări. Poliția refuză ajutorul, declarând: „Avem altă treabă!” (*Viitorul*). Generalul Popovici susține că soldații și-au încărcat armele „fără ordin de la superiori” (*Dâmbovița*). Pe urmă adaugă: „li s-a spus să țină arma încărcată la picior și una s-a descărcat din greșală...” (*Epoca*).

Fără îndoială, presa a jucat un rol hotărâtor în supradimensionarea evenimentelor și reverberarea lor în cea internațională („Sunteți în plină revoluție”, declara un universitar parizian în *Le Figaro*; „Ce se întâmplă azi în România n-are egal nicăieri în lume” – *Levant Herald*, din Constantinopol; „E pentru prima oară când opoziția de la București s-a abținut de la discuția la Mesajul Tronului și apoi și-a dat demisia din Parlament” – *Le Siècle*, Paris). Să mai amintim că cenzura își făcea datoria. Lui Al. Bădărașu i se refuză la poștă o telegramă adresată fiului său la Paris, în care vorbea de „cei răniți de baionetele jandarmilor”.

Disputa s-a mutat din nou în coloanele ziarelor, guvernul insistând pe păcatele liberalilor și amenințând cu dezvăluiri șocante, iar opoziția vestejind orice inițiativă ministerială. Aceasta declara că ea reprezintă „rezerva permanentă de forțe naționale pentru viitorul țării și în același timp un factor de control, egida libertăților publice” (*Voința națională*). *Epoca* promitea dovezi cu privire la ordinele de ucidere rapidă a țăranilor arestați în martie 1907 (la începutul lunii ianuarie

1912, regele grațiasse pe soldații din Stănești, condamnați la ocnă, pentru că în timpul răzcoalelor fraternizaseră cu țăranii, întorcând armele contra camarazilor lor). *La politique*, foaia în limba franceză a ministrului de Interne Al. Marghiloman, vorbind de „sinistra mașină a opoziției”, îi răsplătește pe jandarmii participanți la represiune cu câte 50 de centime și amintește de „afacerea tramvaielor” (*Magazin istoric*, nr. 12/1973), atât de „compromițătoare” pentru liberali. Numai că, la sfârșitul lunii, consultația juridică cerută specialiștilor francezi prof. H. Barthélemy și G. Jèze conchide asupra neconstituționalității măsurilor luate de Al. Marghiloman. Nepotul acestuia, Pic Ferechide, comentând recenta manifestație de stradă, exclamase: „Toate acestea pentru un tramvai!” În fine, Nicolae Filipescu, unul dintre cei mai sonori conservatori, atacă Banca Națională, fiul liberalilor, ca fiind un tripou cu directori pe post de crupieri și clienți mereu jecmăniți. E „cea mai mare escrocherie a secolului al XIX-lea”.

Poate venise momentul unei schimbări a echipei guvernamentale. Regele însă nu s-a lăsat convins de argumentele fruntașilor opoziției și a continuat cu conservatorii, chemându-l la conducere, la sfârșitul lunii martie, pe Titu Maiorescu.

Parcă spre a reface echilibrul vieții publice, evenimentele cultural-artistice se țin lanț. Ziarele publică lista muzeelor și bibliotecilor din București cu orele de acces (*Fundația culturală Carol I, Ateneul Român, Biblioteca Academiei, Muzeul Național* – pentru care e în curs de construire o clădire de adăpostire a colecțiilor –, *Muzeul de istorie naturală, Muzeul de etnografie și artă națională, Muzeul de geologie, Muzeul de artă*, apoi colecțiile *Simu și Aman*). De asemenea,

Sala teatrului, astăzi

gurat sala și la evoluția „Teatrului din Pasaj” în anii premergători Primului Război Mondial, pentru ca următorul să prezinte istoria acestui teatru în anii 1916-1918, când a adăpostit spectacolele Teatrului Național, a cărui clădire fusese rechiziționată de ocupații germani.

Cel mai amplu capitol al cărții este cel care ne inițiază în istoria zbuciumată a Teatrului „Comedia” din perioada interbelică, atunci când, pe rând, pe scena sa au evoluat „Compania Bulandra”, sub diversele sale formule, „Teatrul Maria Ventura”, trupele și trustul teatral constituit de cunoscutul regi-

zor Sică Alexandrescu, precum și, în sala de la subsolul teatrului, trupa „Teatrului Nostru”, înființat în 1941 de Dina Cocea, Fory Etterle, Eugenia Zaharia și Petru Nove.

Penultimul capitol ne aduce în atenție perioada din istoria Teatrului „Comedia” de după Al Doilea Război Mondial când, din cauza dărâării frumoasei clădiri a Teatrului Național, avariată în timpul bombardamentelor germane din 24-25 august 1944, sala „Teatrului din Pasaj” a devenit, până în 1973, când s-a inaugurat monumentalul edificiu din Bulevardul Nicolae Bălcescu, prima și cea mai importantă sală a Naționalului bucureștean.

În sfârșit, ultimul capitol al cărții ne readuce în actualitate, începând cu momentul în care clădirea teatrului construit în 1911, a intrat, în 1974, în posesia Teatrului „Giulești”, devenit în 1990 Teatrul „Odeon”, ca una dintre sălile sale, pentru ca din 1996 să rămână unica lui sală de spectacol.

Bogata ilustrație a lucrării *Teatrul „Comedia” – Odeon. Un secol de istorie* reamintește celor maturi și celor tineri importante personalități artistice care au animat scena românească de-a lungul unui întreg secol, adevărate glorii ale teatrului nostru. ■

UN SECOL DE TEATRU LA „ODEON“

Dr. MARIA-MAGDALENA IONIȚĂ

La 25 decembrie 1911 era inaugurată poate cea mai frumoasă sală de teatru pe care o posedă Capitala, sala „Comedia“ („Comoedia“, în grafia de atunci), una dintre componentele nou ridicatei construcții special destinată a adăposti un teatru, Teatrul „Comedia“ sau „Teatrul din Pasaj“, cum va mai fi

numit în epocă. Edificiul, care era inspirat de clădirea cunoscutului teatru parizian „Odeon“, făcea parte din ansamblul Comedia-Majestic, proiectat de arhitectul și inginerul constructor Grigore P. Cerchez, la dorința unuia dintre proprietarii locului, Emil N. Lahovary, cel mai mic dintre fiii lui Nicolae Lahovary (numit în epocă „părintele

fericit“, întrucât toți cei patru băieți ai săi se distinseseră în cariera aleasă, dar și în politică, el numărându-se printre membrii marcanti ai Partidului Conservator).

Pe terenul cuprins între Podul Mogoșoaiei, astăzi Calea Victoriei, și actuala stradă a Academiei, fostă proprietate a Ghiculeștilor,

și în casa banului Dumitrache Ghica, funcționase, între 1812 și 1834, Curtea domnească, sub ultimii doi domni fanarioți Ion Vodă Caragea și Alexandru Suțu și în timpul primului domn pământean, Grigore Dimitrie Ghica. Începând de pe la 1860, proprietatea a fost cumpărată de Nicolae Lahovary, care a transmis-o moștenitorilor săi.

Pentru a aniversa un secol de existență și istorie a acestei minunate săli, care face notă aparte în peisajul teatrelor bucureștene, directoarea de acum a Teatrului „Odeon“, actrița Dorina Lazăr, reluând o mai veche inițiativă, a susținut apariția unui volum care să prezinte generațiilor de astăzi, lumii teatrale și iubitorilor de teatru, istoria începuturilor și a devenirii „Teatrului din Pasaj“. Așa încât, în seara zilei de 12 decembrie 2011, pe lângă

reconstituirea primului spectacol de pe scena „Comoedia“, cel din ziua de 25 decembrie 1911, a fost lansată și respectiva carte, apărută sub titlul *Teatrul „Comoedia“ – Odeon. Un secol de istorie* și datorată autoarei acestei note.

Prefațat de doamna Georgeta Filitti, volumul cuprinde un „argument“, în care am justificat necesitatea și importanța lucrării, urmat de șapte capitole ce marchează, fiecare,

câte o etapă importantă din istoria locului și apoi a teatrului înființat la sfârșitul anului 1911. Sunt prezentate mai întâi lumea, ambianța și obiceiurile Curții domnești aflate pe proprietatea Ghiculeștilor, urmate de amănunte interesante despre Nicu Lahovary și fiii săi, despre etapele construirii ansamblului Comedia-Majestic și despre cel care l-a conceput, arhitectul Grigore P. Cerchez. Un capitol aparte se referă la spectacolul cu care s-a inau-

Mici colindători

„cer limpede“. S-a folosit la început în latină și pentru sunete (*clara vox* „voce limpede“), apoi pentru noțiuni abstracte (*clarum argumentum* „dovadă limpede“) și pentru indivizi sau lucruri, cu sensul de „ilustru, strălucit“ (*clarum oppidum* „cetate vestită“). În română, *clarus* a devenit *chiar* și a ajuns să aibă valoare de adverb: s-a pornit de la *clarus* „care se aude bine“, apoi „care este limpede“, iar sensul adjectival s-a păstrat în câteva expresii ca *din chiar senin* sau *apă chiară* (devenit ulterior *apă chioară*, îndepărtându-se de sensul curent, cuvântul a fost confundat cu *chior* „cu un singur ochi“ luat din turcă, ceea ce, pe lângă alterarea fonetică, a modificat și sensul, astfel încât astăzi *apă chioară* înseamnă „zeamă lungă, poșircă“).

În sfârșit, înrudit cu cuvintele precedente este și lat. *classis*, care înseamnă „chemare“ (*classis iuniorum* „chemare a tinerilor“, în opoziție cu *classis seniorum*), iar apoi diverse „clase de cetățeni chemați la armă“. S-a ajuns și la sensul de „armată de uscat“, din care s-a dezvoltat sensul de „flotă“ (*classis septuaginta navium* „flotă de 70 de corăbii“). Cu sensul de „categorie de cetățeni“, apoi „contingent“ și „grupare“, cu-

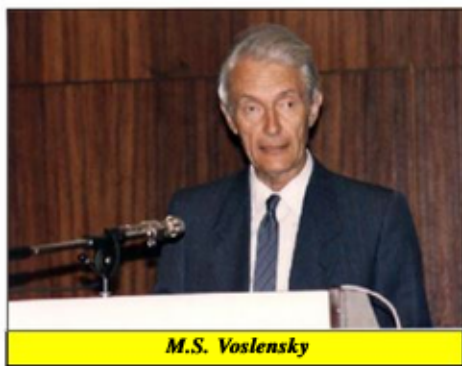
vântul latinesc *classis* a fost împrumutat de franceză, în secolul al XIV-lea (în forma fr. *classe*). Din franceză l-am luat și noi (*clasă*). Din acest *classis* s-a format în latină *classicus* cu sensul „ce aparține primei clase“, pentru a servi de adjectiv al lui *classe* „ce aparține primei dintre cele cinci clase în care erau împărțiți cetățenii romani după averea lor“. În secolul al II-lea, Aulus Gellius recomandă să se apeleze la *classici*, nu la *proletarii*, pentru a afla forma corectă a limbii.

De la lat. *clamare* s-au creat derivate: *declamare* „a striga cu voce tare“, *exclamare* „a exclama“, *proclamare* „a striga“, *reclamare* „a protesta, a vocifera“. Prezintă interes *declarare* „a arăta clar“, care până în secolul al XVI-lea înseamnă „a explica“ (după v. fr. *desclairer*, moștenit din lat. pop. *disclariare*, derivat al lat. *clarus*). După secolul al XVI-lea, fr. *desclairer* a fost părăsit în favoarea lui *expliquer*. De asemenea, *reclamare* era un termen juridic cu sensul „a cere despăgubiri“. Alt derivat latin al lui *calare* este lat. *intercalare* „a anunța o zi sau o lună suplimentară (de exemplu, 28 februarie)“, împrumutat de franceză, în secolul al XVI-lea (*intercaler*). Din franceză am luat și noi aceste derivate: *a declama*, *a declara*, *a exclama*, *a proclama*, *a intercala*.

Și lat. *concilium* „convocare“ aparține aceluiași câmp semantic; a fost împrumutat de limbile

romanice, inclusiv de română (*conciliu*); verbul lat. *conciliare* „a aduna“, apoi „a pune de acord“, a ajuns în română la (*a*) *concilia* „a pune de acord“.

Începi cu un cuvânt compus latinesc, *nomenclator* (literal) „indicator“, format din *nomen* „nume“ și *clator* derivat de la *calare* „a striga“, era folosit pentru a denumi sclavul care-l însoțea pe stăpân, indicându-i numele celor întâlniți. Derivatul latinesc *nomenclatura* „acțiunea de a numi (*calare*) pe cineva după numele (*nomen*) său“ a fost împrumutat de franceză în secolul al XVI-lea (*nomenclature*) pentru a denumi „ansamblul de termeni întrebuințați într-o știință, tehnică etc., organizați metodic, de obicei alfabetic“. Cuvântul a pătruns și în alte limbi (germ. *Nomenklatur*). Româna pare să-l fi luat din mai multe limbi (franceză, germană, latină); prima atestare a termenului este la I. Heliade Rădulescu. Sensul politic „totalitatea posturilor de conducere în organele de partid și de stat; persoanele care ocupă aceste posturi“ a fost preluat recent din rusă; s-a răspândit după apariția cărții istoricului și sociologului rus M.S. Voslensky *Nomenklatura*. ■

M.S. Voslensky

Pastila de cuvinte

În pastilele precedente am adus în discuție unele cuvinte înrudite (Magazin istoric, nr. 11, 12/2011). Nu este vorba de cuvintele care fac parte din aceeași familie (cum sunt derivatele de la același cuvânt-bază), ci de acelea a căror înrudire o vedem numai dacă coborâm în timp până la limba-mamă, latina. Continuăm aceste exemple, care de multe ori par tulburătoare.

CALENDAR – (A) CHEMA – CHIAR – CLAR – CONCILIU – NOMENCLATURĂ

Academician MARIUS SALA

În latina arhaică exista verbul *calo*, -are „a striga; a chema; a convoca”, care a dispărut în latina clasică, fiind înlocuit de *clama* (din aceeași familie) și de *vocare* (derivat de la *vox* „voce, glas”). Vechiul cuvânt a continuat să fie întrebuințat în diverse expresii din domeniul religios sau juridic; de exemplu, *calata comitia* însemna „veche adunare a poporului, cu rol preponderent religios, convocată pe Capitoliu și prezidată de Pontifex Maximus”. Un derivat al lui *calare* este considerat a fi și *calendae*, termen ce denumea, la romani, prima zi a fiecărei luni, în care pontifii anunțau prin strigăte începutul unei noi luni. La noi, cuvântul *calende* este împrumutat din latină și franceză (fr. *calendes*). Expresia *la calendele grecești* înseamnă „nicio dată”; ea copiază expresia franceză *renvoyer aux calendes grecques* „a trimite la un timp care nu va veni nicio dată” (grecii neavând *calendae*). De la lat. *calendae* s-a format lat. *calendarium*, care

a însemnat „registru de date” (acestea erau plătite la începutul primei luni a anului).

Sensul modern al lui *calendar*, existent în toate limbile romanice, a fost preluat din latina medievală ecleziastică (este atestat în secolul al X-lea). Termenul lat. *calendae* s-a transmis în diverse dialecte italiene, în retoromană și în provençală. El a existat și

în română, dar s-a pierdut; o formă neatestată *cărinde* stă la baza unui derivat transmis și românei: *căringar*. Forma actuală *calendar* este împrumutată din latină, prin intermediul cuvântului neogrec *kalendar*. De remarcat că lat. *calendarium* a pătruns în vechea slavă, unde *kolêda* a însemnat „prima zi a anului”. Cuvântul slav s-a transmis românei: *colindă* este un „cântec popular care se cântă, de obicei, în ajun de Crăciun și de Anul Nou”. Din încrucișarea lui *colindă* cu *căringar* a apărut varianta *corindă*, care circula în Transilvania.

Clamare „a striga; a proclama” este un cuvânt transmis tuturor limbilor romanice: rom. (a) *chema*, it. *chiamare*, prov., cat. *clamar*, sp. *llamar*, port. *chamar* (a existat și în vechea franceză *clamer* cu sensul „a striga”, dar a dispărut în secolul al XVII-lea). Este înrudit cu *calare*.

Cu acesta se înrudește și *clarus* „strălucitor (la vedere)”: *clara lux* „lumină strălucitoare”, *clarum caelum*

Manuscris în latină, intitulat „*Calendarium Parisiense*”, indicând sărbătorile, potrivit tradiției romane

Cu scriitorul Camilo José Cela

În afară de pictură și desen, gravură, sculptură, Picasso a și scris, mai ales în anii ce au premers războiului civil (1936-1939). Pablo Picasso și bunul meu prieten de-o viață, Camilo José Cela (Premiul Nobel pentru Literatură, 1989) – iată o colaborare insolită, cu rezultate la fel de surprinzătoare: un volum apărut în 1978, cu titlul *Mănunchi de fabule fără amor*, care ne încântă cu cuvântul lui Cela și desenul lui Picasso. Camilo José Cela a fost un autor contra curentului, celebru, rebel, contestatar al normelor consacrate prin tradiție, revoluționar al scrisului, blasfemator, care, ca și Picasso, a cunoscut defăimarea și adulația.

18 iulie 1936: zi neagră în istoria Spaniei, zi în care începe războiul civil... Luni, 26 aprilie 1937, Guernica, așezare cu 7.000 de locuitori, cu valoare de simbol, căci la umbra celebrului ei stejar suveranii spanioli ori reprezentanții lor prestau jurământul să respecte legile din provinciile bace... La ora 16.50 apare prima escadrilă de Heinkel 111, care începe să arunce bombe și să mitralieze străzile, urmată la fiecare 20 de minute de patrulă succesive

de Junker 52, purtătoare de bombe incendiare. Localitatea este rasă de pe fața pământului. Au fost 1.654 de morți și 889 răniți.

Deși Picasso se stabilise în Franța, arta lui n-a încetat nicio clipă să se hrănească din Spania: Spania picărescă sau Spania neagră, Spania în sărbătoare ori în doliu, Spania răsunând de cântece ori horcăieli, de strigăte de amor și sânge vărsat.

Primele informații despre bombardamentul de la Guernica au ajuns la Paris și Londra în ziua următoare, când corespondenți ai diverselor ziare scriau despre sălbaticul act. Ziarul *Ce Soir* din 1 mai 1937 reproduce

fotografii ale orașului în flăcări și dă știrea în detaliu. În aceeași zi, Picasso începe schițele pentru marea compoziție *Guernica* în alb și negru, cum erau fotografiile pe care le văzuse în presă cu titluri mari, al căror negru izbea pe albul hârtiei. *Guernica* arată numai gesticulări de durere și panică, sub efectul unui bombardament invizibil. Pictorul nu-i acuză pe călăi, ci le plânge pe victime, pe morți, pe cei ce agonizează, pe femeile înspăimântate, tipând și gemând, și până și pe animalele rănite. În acest haos total, o lampă, simbol al focului căzut din cer, aruncă claritatea orbitoare și eternă a tragediei, iar o lumânare, ridicată în sus de o femeie, reprezintă speranța. Prietenilor care vin la atelierul lui, ziariștilor, camarazilor săi spanioli, Picasso le repetă: „În tabloul la care lucrez și pe care îl voi intitula *Guernica*, exprim, ca în toate lucrările mele recente, scârba mea față de casta militară care a cufundat Spania într-un ocean de durere și de moarte.”

Opera lui Picasso din timpul celui de Al Doilea Război Mondial se pare că a ocolit în mod voluntar evenimentele,

pentru a nu percepe decât rezonanțele sau rezultatele indirecte. „Ambianța”, pe de altă parte, contează pentru el mai mult decât faptul în sine. „N-am pictat războiul, pentru că nu sunt dintre pictorii care merg, ca fotografi, căutând motive – a spus Picasso. Dar fără îndoială că războiul există în tablourile pe care le-am făcut atunci. Poate peste ani, un istoric va demonstra că pictura mea s-a schimbat influențată de război. Nu știu.”

Unul dintre amicii lui Picasso, poetul Paul Eluard, se vede obligat să trăiască în clandestinitate din noiembrie 1943 până în februarie 1944. Cam în acea vreme prietenul a început îndelungata și răbdătoare muncă de a-l convinge pe Picasso să se afilieze la Partidul Comunist Francez. Când cedează insistențelor lui Paul Eluard, Picasso are peste 60 de ani.

În primăvara anului 1949, Aragon îl caută pe Picasso pentru a alege un desen destinat afișului pentru Congresul Păcii, eveniment prevăzut să aibă loc între 20-23 aprilie. Pictorul i-a arătat cu plăcere mapele sale și, privind conținutul lor, Aragon a fost atras de o litografie reprezentând un porumbel ghemuit cu penajul satinat și strălucitor, alb pe fond negru. Aragon nu-și mai dezlipește privirea de la gîgășa imagine. De aici până la „porumbelul păcii” nu mai e decât un pas. Așa s-a născut celebrul *Porumbel al Păcii* de Picasso, care va înconjura lumea. Cu siguranță că în istoria artei creația niciunui pictor nu a ajuns sub privirile atâtor oameni.

Stalin, un play-boy

În 1950 Picasso primește, la Varșovia, Premiul pentru Pace, în același timp cu poetul turc Nazim Hikmet, cântărețul de

Marele artist în două posturi, fotografie și autoportret din 1901

ANA VĂDEANU

Născut în Málaga la 25 octombrie 1881, ca prim copil al pictorului José Ruiz Blasco, profesor la Școala de Arte și Meserii din San Telmo, și al Mariei Picasso y Lopez, bebelușul este declarat la Primărie cu numele Pablo Diego José Francisco de Paula Juan Nepomuceno Cipriano.

Când Pablo Picasso începea să picteze, Van Gogh încă mai trăia; Cézanne, pe drumurile luminoase din Provence, repeta motivul său preferat, Muntele Sainte Victoire, iar Gauguin se gândea deja să plece în Tahiti. În Spania domnea pe atunci un copil-rege, Alfonso al XIII-lea, sub regenta mamei, regina Maria Cristina de Austria. În Franța, Victor Hugo tocmai murise, iar Pasteur își publica studiul despre vaccinul antirabic. Știința și tehnicile noi revoluționau acel sfârșit de secol, dar arta, indiferent de recente inovații, își menținea cu ardoare încrederea în perenitatea unei tradiții „clasice“, despre care saloanele dădeau o imagine exaltantă.

Novatorii erau ignorați ori ponegriți, fiind blamați ca pictori de duzină sau nebuni. Dar în 1884 Auguste Rodin sculptase *Burghezii din Calais*, Georges Seurat pictase *O duminică de vară la Grande Jatte*, Edgar Degas *Căii înainte de pornire*, Pierre Auguste Renoir *Copii pe plaja din Wargemont*. În îndelungata sa viață (a trăit 92 de ani), Picasso a fost martor și, adesea, protagonist al artei moderne. Symbolism și modernism, cubism, dadaism, supra-realism, abstracționism, toate s-au perindat și din fiecare a luat ceea ce i-a convenit cu excepția cubismului, care a fost propria sa invenție.

Pictorul în sângele căruia clocotește Spania

De-a lungul unei traiectorii care începe de la desenatorul francez de tipuri populare Théophile-Alexandre Steinlen (1859-1923) și Toulouse-Lautrec – despre care Picasso spunea că era unicul pictor pe care i-ar fi plăcut să-l cunoască – și se termină la Cézanne, întreaga sa existență de pictor s-a desfășurat paralel cu cea a lui Matisse, prieten-dușman, singurul care l-a neliniștit permanent.

Revistele și ziarele din întreaga lume publică zilnic

articole despre Picasso. Oamenii defilează prin fața tablourilor sale în toate marile muzee. Colectționari și negustori pândesc rarele opere scoase la vânzare. Pretutindeni se fac expoziții cu lucrări de Picasso, iar retrospectivile organizate la Paris, Londra sau Zürich relevă amploarea și diversitatea operei sale. Retrospectiva cu care s-a sărbătorit la Paris cea de-a 85-a aniversare a lui Picasso, la Grand și Petit Palais, a fost vizitată de aproape un milion de persoane. De la sărbătorirea lui Victor Hugo, cu ocazia a 80 de ani, nimeni nu mai cunoscuse în Franța o asemenea apoteoză.

Rus, care-i propune o colaborare și pictorul o acceptă, pentru baletul *Parade*, pe libret de Jean Cocteau. Premiera are loc la teatrul Châtelet din Paris, la 18 mai 1917. Muzica este semnată de Erik Satie, iar decorurile, costumele și „personajele cubiste” de Picasso. Pictorul se îndrăgostește de tânăra balerină rusă Olga Hohlova, cu care se căsătorește la 12 iulie 1918.

În această epocă pictorul este deja o figură importantă și, distanțat de lumea boemă, duce o viață legată de înalta societate. În 1919 se află, împreună cu Olga, la Londra, unde pregătește decorurile și costumele pentru baletul *Tricornul* de Manuel De Falla. În 1920 semnează decorurile și costumele pentru *Paița* de Stravinski și, în 1921, *Tabloul flamenco*, toate prezentate de trupa lui Diaghilev.

La 4 februarie 1921, Olga naște un băiețel, care se va numi Paul. Între 1925 și 1927 au loc neînțelegeri conjugale și relația începe să se destrame. Fiul Paul rămâne singura legătură în această căsnicie.

... sunt părăsite

La 8 martie 1927, Pablo cunoaște pe frumoasa blondă Marie-Thérèse Walter, în vârstă de 17 ani. Picasso se îndrăgostește din nou și se hotărăște să ceară divorțul, pe care nu-l va obține niciodată. Va fi liber numai după moartea Olgăi. Marie-Thérèse este partea de vis a lui Picasso, căruia, la 5 octombrie 1935, i-a dăruit o fetiță: María de la Concepción. Îi vor spune, în stil spaniol, Conchita, dar când va fi mare se va recomanda Maya.

În această perioadă Olga părăsește căminul conjugal și se instalează cu fiul Paul în hotelul „California”. Timp de aproape 20 de ani Marie-Thérèse va fi umbra discretă

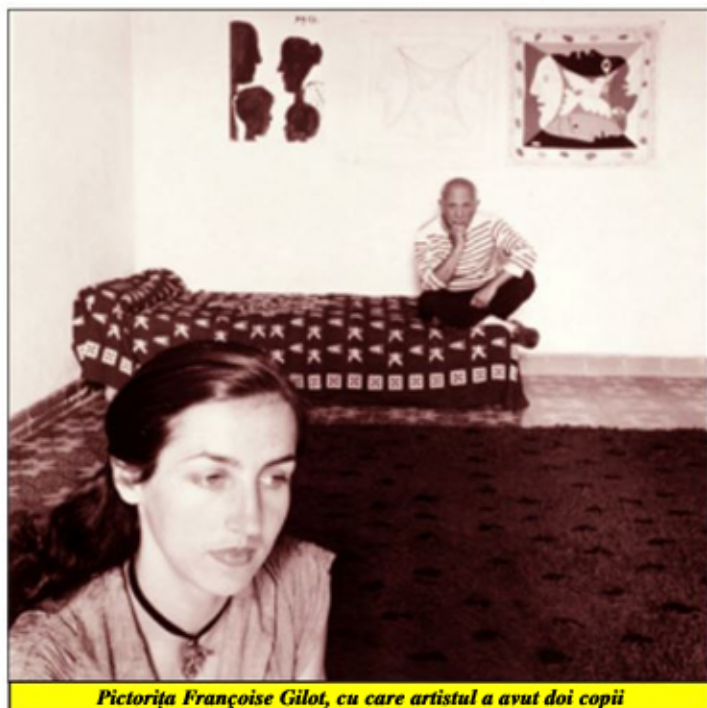
și tandră la care Picasso va veni să-și afle tihna și să uite gâlceviile conjugale. Dar, odată consumată ruptura „legală” cu Olga, Marie-Thérèse a încetat să însemne o dorință jinduită, pentru a deveni o realitate posedată și, din acel moment, vraja s-a risipit, Marie-Thérèse succedându-i Olgăi, în rolul femeii de care fuge.

În ianuarie 1936 o cunoaște pe Dora Maar. Relațiile cu ea și cu Marie-Thérèse sunt simultane. La Picasso acest joc nu era lipsit de un oarecare sadism. Să înșele, să umilească și să decepționeze aveau un singur rezultat: să distrugă.

Iubitele lui succesive sau simultane n-au fost singurele care au suferit cruzimile ori fărâdelegile lui amăgitoare, mai mult sau mai puțin conștiente: când fiica Maya a împlinit 20 de ani, Picasso s-a oferit să-i dăruiască o podoabă Cartier. Tânăra, încântată, s-a dus la bijutier și a ales ce i-a plăcut, numai că Picasso n-a trimis niciodată cecul și fiica a rămas fără cadou.

În mai 1943 Picasso o cunoaște pe pictorița Françoise Gilot, care îi va fi tovarășă de viață timp de zece ani și cu care va avea doi copii: Claude, născut la 15 mai 1946, și Paloma, născută la 19 aprilie 1949. La sfârșitul anului 1953 în viața lui Picasso intră ultima femeie, Jacqueline Roque, cu care se va căsători în martie 1961, căsătorie care a fost posibilă, deoarece Olga decedase la Cannes, în februarie 1955. Duminică, 8 aprilie 1973, Picasso moare în urma unei crize cardiace, provocată de un edem pulmonar. Resturile pământești se odihnesc în fața intrării castelului din Vauvenargues, care i-a aparținut.

Inventarul operelor lui Picasso se compune din 1.876 picturi, 7.089 desene și alte 4.659, incluse în 149 de caiete, 18.000 gravuri, 1.355 sculpturi, 2.800 piese de ceramică, la care trebuie adăugate volumele de cărți ilustrate, plăcile de aramă și zinc și numeroase alte obiecte. ■

Pictorița Françoise Gilot, cu care artistul a avut doi copii

Poetul Paul Eluard (stânga), cel care a insistat și l-a convins pe Picasso (dreapta) să intre în partidul comunist

culoare Paul Robeson și poetul chilian Pablo Neruda.

La 5 martie 1953 moare Stalin. Imediat, Aragon îi telefonează lui Picasso, rugându-l să deseneze un portret ce urma să fie publicat pe prima pagină de către *Les Lettres Françaises* din ziua de 12. Desenul provoacă un scandal teribil. La redacție sosesc numeroase scrisori, acuzându-l pe pictor că l-a reprezentat pe Stalin cu trăsăturile unui fel de *play-boy* asiatic. La 18 martie, urmează un protest oficial al Ambasadei sovietice. Portretul este categoric dezaprobat de către C.C. al Partidului Comunist Francez. „Baza” partidului, convinsă că pictorul a vrut să-l ridiculizeze pe atotputernicul suveran de la Kremlin, își manifestă nemulțumirea. Intelectualii și artiștii din partid, care nu-l pot condamna pe Picasso, se află într-o situație delicată, nu știu ce atitudine să ia, mai ales după ce pictorul declarase că se inspirase dintr-o fotografie veche a dictatorului.

Ceva s-a rupt atunci între pictor și partid. „Destalinizarea” îl lasă pe Picasso dezorientat. Căuta explicații pe care nu le găsea, iar conducătorii comuniști se eschivau când încerca să-i întrebe.

Femeile, una după alta...

În încheierea acestei sumare evocări a artistului Picasso, să adăugăm câteva rânduri despre bărbatul Picasso.

Începând de la 14 ani și până la 90, Picasso a fost de o virilitate ieșită din comun, iar creația sa artistică era direct proporțională cu apetitul sexual. Prin patul lui Picasso au trecut zeci de femei, de la prostituatele din bordeluri – al căror client asiduu a fost în primii ani ai tinereții – până la artiste ori doamne din înalta societate.

În aprilie 1904 Picasso își fixează definitiv reședința la Paris, unde ocupă un atelier în clădirea Bateau-Lavoir, numită și „Casa nevoiașului”. Este o clădire sinistă, cuptor vara, congelator iarna și fără apă curentă. Aici, atenția pictorului a fost atrasă de o colocatară, o femeie frumoasă, pe care a observat-o în timp ce lua apă de la unicul robinet existent la subsol. Se numea Fernande Olivier (*Magazin istoric*, nr. 4/2005) și la începutul lui 1905 va locui împreună cu Pablo. Prezența Fernandei l-a îndepărtat de bordeluri. Se îndrăgostește de ea și relația durează ani de zile. Când aceasta începe să se răcească, într-o zi, la începutul primăverii anului 1912, în modul cel mai natural din lume, Fernandei îi cedează locul Evei Gouel.

Eva, cu patru ani mai mică decât Pablo, s-a dovedit a fi o bună administratoare, pe cât fusese Fernandei mână spartă și dezorganizată. Pablo o iubește nebunește, dar Eva se îmbolnăvește grav și moare la 14 decembrie 1915, lăsându-l pe Picasso distrus.

În 1916, scriitorul și pictorul francez Jean Cocteau îl prezintă pe Picasso lui Diaghilev, directorul Baletului

Alături de balerina rusă Olga Hohlova, care îi va fi și soție

etape și a constatat în esență în suita de confruntări dintre tabăra parlamentarilor și cea a regaliștilor, susținători ai politicii regelui Carol I. Tabăra parlamentarilor era dominată de puritani, sectă calvinistă, disidentă din cadrul Bisericii anglicane, John Pym fiind liderul politic al Camerei Comunelor. Parlamentarii erau numiți „Capete rotunde”, deoarece aveau părul tuns scurt, spre deosebire de aristocrații din tabăra regaliștilor, numiți și „Cavaleri”, care aveau părul lung sau purtau peruci.

În prima fază, desfășurată între 1642 și 1646, regaliștii au fost înfrânți de parlamentari, momentul de cotitură fiind bătălia de la Naseby, din 14 iunie 1645, în care s-a impus așa-numita „armată a noului model”, condusă de Oliver Cromwell. Cea de-a doua fază (1648-1649) s-a încheiat cu execuția regelui Carol I, acuzat de trădare, din pricina alianței cu foștii săi dușmani, scoțienii. În cea de-a treia fază, conflictul a constat în rivalitatea dintre susținătorii regelui Carol al II-lea al Angliei (1660-1685), fiul lui Carol I (alături de care s-au situat și scoțienii), și cei ai Parlamentului englez, conduși de Oliver Cromwell, aflat în fruntea „armatei noului model”, care a obținut victoria finală în bătălia de la Worcester, din 3 septembrie 1651.

În urma acestor războaie, monarhia engleză a fost înlocuită între 1649 și 1659 cu o republică puritană sub forma Commonwealthului și apoi a Protectoratului lui Oliver Cromwell. Totodată, a fost statornic definitiv principiul conform căruia monarhul britanic nu poate domni fără consimțământul Parlamentului. Libertatea de exprimare a oricărui cetățean britanic și libertatea presei britanice își

Regele Carol I

au originea tot în sângeroasele frământări ale primului război civil și mediatic din Anglia.

A fost cenzura regală...

Invenția presei tipografice de către Gutenberg, la jumătatea secolului al XV-lea, a avut drept consecință, printre multe altele, și deschiderea unor posibilități nebănuite până atunci de influențare în masă prin intermediul tipăriturilor. Tipăriturile de propagandă difuzate în tiraje din ce în ce mai mari în marile orașe, sub forma pamfletelor sau a cărților, au reprezentat unul

John Pym

dintre secretele succesului protestului anticatolic și al reformei lui Luther, începând cu 1517, sau al trecerii Angliei de la biserica catolică la cea anglicană, la porunca regelui Henric al VIII-lea, prin Actul de supremație din 1533.

Dându-și seama de potențialul subversiv al tiparului la adresa prestigiului și autorității lor, regii Angliei (dar nu numai, ci aproape toți suveranii, inclusiv Papalitatea) au trecut sub controlul lor nu numai tipografiile, dar, în măsura posibilităților, și conținutul și circulația oricăror tipărituri. Astfel, în Anglia, așa-numitele „cărți de știri” săptămânale, având între opt și 16 pagini de hârtie ieftină, puteau publica doar știri despre evenimentele petrecute pe continent, publicarea celor interne fiind interzisă, deoarece se considera că ar submina autoritățile. Orice tipăritură din Anglia era controlată de trei instituții ale statului (Curtea Înaltei Comisii – *Court of the High Commission* –, Camera Înstelată *Star Chamber* – și breasla editorilor și tipografilor – *Stationer Company*), conduse de omul regelui, arhiepiscopul de Canterbury, William Laud.

În 1640, „Parlamentul cel lung”, convocat de nevoie de regele Carol I pentru a obține banii necesari războiului său cu Scoția, izbucnit în 1638, l-a pus sub acuzare pe arhiepiscopul de Canterbury, a desființat cele două instituții de cenzură regală (*Court of the High Commission* și *Star Chamber*) și a limitat competențele breslei editorilor și tipografilor (*Stationer Company*), așa încât, la 24 noiembrie 1641, a putut să apară pe străzile Londrei pentru prima dată o publicație conținând știri despre activitatea curentă a Parlamentului de la Londra.

Oliver Cromwell, Mercurius Britannicus și o satiră la adresa lui Mercurius Aulicus

PRIMUL RĂZBOI MEDIATIC

CĂLIN HENTEA

Unica fractură republicană din istoria monarhiei britanice, petrecută în urma unei sângeroase serii de războaie civile, s-a produs pe fondul primului război mediatic. La mijlocul secolului al XVII-lea, în insulele britanice, regaliștii și parlamentarii s-au confruntat într-un aprig duel propagandistic pentru susținerea cauzei lor prin intermediul presei scrise. Pentru influențarea oamenilor, părțile nu au ezitat să recurgă chiar și la propaganda atrocităților sau la propaganda mistică.

Deși suspiciunea și antipatia dintre regele Carol I (1625-1649) și Parlament mocnea de mulți ani, conflictul s-a deschis în momentul în care suveranul, lipsit de resurse financiare în urma războiului episcopilor cu

Scoția prezbiteriană, a fost obligat să convoace Parlamentul pentru a-i asigura fondurile necesare continuării războiului. Ulterior, o revoltă catolică a izbucnit și în Irlanda, la Ulster, fiind necesară o altă reacție armată engleză.

**„Capetele rotunde”
contra perucilor**

Numit și Războiul celor trei regate (Anglia, Scoția și Irlanda), Războiul civil englez (1642-1651) a avut mai multe

și nu trebuia să apară în presă. În acest context, poetul puritan John Milton a publicat în 1644 celebra sa lucrare *Areopagitica*. Discurs pentru libertatea tipăririi necenzurate, prin care, explica el în 1654, a urmărit salvarea presei de constrângerile care-i erau impuse, împotriva cenzurii care era atunci încredințată „câtorva indivizi analfabeți și non-liberali, care refuză să își dea acordul în privința oricărei opere ce conține părerile sau sentimente deasupra superstiției vulgare”.

Areopagitica lui Milton a fost ignorată la vremea respectivă și nu a avut niciun efect asupra politicii Parlamentului, cenzura continuând a fi practică încă 20 de ani, iar lucrarea fiind chiar condamnată în 1658 de lordul protector Cromwell. Alte decrete parlamentare din 1647 și 1649 stabileau o amendă de 40 de șilingi pentru oricine transporta cărți sau pamflete care îndemneau la răzmeriță. În aceea perioadă, aproape toți editorii și tipograful englezi au trecut pe la închisoare.

La 30 ianuarie 1649, atunci când regele Carol I a fost executat, el a lăsat asistenței o extrem de puternică impresie prin atitudinea demnă în fața morții pe eșafod. Imediat a apărut cartea *Eikon Basilike*, care-l înfățișa drept martir al unui

Decapitarea lui Carol I...

principiu politic. John Milton a încercat să contracareze această imagine a suveranului ce anula demonizarea regelui de către puritani, scriind *Eikonoklastes*. La rândul său, Oliver Cromwell se prezenta în 1654, în *Second Defence of the People of England* (A doua apărare a poporului Angliei), drept o figură biblică chemată să reinstaureze libertatea în Anglia. Tudorii își făcuseră însă bine datoria monarhică, așa încât englezii s-au săturat destul de repede de experimentul republican, reinstaurând în 1660 un rege legitim, pe Carol al II-lea, fiul celui decapitat în 1649.

... și revenirea lui Carol al II-lea în Londra

Ecouri postbelice

Sângerosul și frământat deceniu britanic dintre 1642 și 1651 a avut însemnate consecințe nu numai în evoluția vieții politice interne a Marii Britanii, ci și în cea a atitudinii și mentalității locuitorilor insulelor britanice, precum și în interpretările postbelice modelate ideologic. S-a estimat că aproximativ 200.000 de

oameni, adică 2,5% din populația civilă insulară, au pierit în timpul celui deceniu de războaie în Anglia, în Scoția sau Irlanda. Astfel de cifre nu ar fi fost posibile fără o implicare masivă a populației în lupte, angajament datorat în mare măsură propagandei derulate de ambele tabere prin media existentă – tipăriturile de orice fel. Pe de altă parte, istoricii angajați într-un partizanat ideologic au încercat să explice Războiul civil englez fie drept o revoluție puritană (școala *whig*), ce opunea Parlamentul, apărător al libertăților tradiționale engleze, tendințelor absolutismelor monarhice,

fie drept o revoluție burgheză (școala marxistă), un război între clasa reacționară a monarhiei și aristocrației și clasa progresistă a burghezicii, sau, în sfârșit, școala „revizionistilor” din anii '70, care denunțau precedentele interpretări *whig* sau marxiste. ■

... urmată de explozia tipăriturilor fără restricții...

În 1641, sistemul de cenzură regală din Anglia se prăbușise, ceea ce a generat imediat apariția unui val uriaș de publicații (circa 30.000 între 1640 și 1660), cea mai ieftină la un penny bucata, conținând orice fel de informații, multe neadevărate și adaptate nivelului celor mai needucați cititori. În presa eliberată de orice restricții, „toți englezii născuți liberi” își puteau apăra pentru prima dată drepturile și exprima opiniile. Negustorii se confruntau cu aristocrația, parlamentarii cu regaliștii, puritanii cu anglicanii. Libertatea de exprimare a rămas de atunci o

componentă esențială a conștiinței și drepturilor britanicilor. Dacă pamfletele au fost editate cu zecile de mii, ziarele au fost doar patru în 1641, 167 în 1642 și 722 în 1645. Inevitabil, această dezbatere ideologică liberă a dus la poziționarea și coagularea unor tabere puternic rivale prin credința acestora fie față de rege și acțiunile acestuia, fie față de Parlament.

Dintre tipografii și editori englezi ai epocii, istoricii i-au reținut mai ales pe Marchamont Nedham (1620-1678), care publica *Mercurius Britannicus, Politicus* și *Public Intelligencer*, ziare ce susțineau politica parlamentarilor, și pe sir John

Berkenhead, al cărui jurnal pro-regalist, *Mercurius Aulicus*, a atins 118 numere. Publicațiile parlamentare îi atacau pe lorzii care se alăturaseră Curtii regelui Carol I la Oxford, o insultau pe regina Henrietta Maria, de naționalitate franceză și de religie catolică, și îl demonizau pe nepotul regelui și coman-

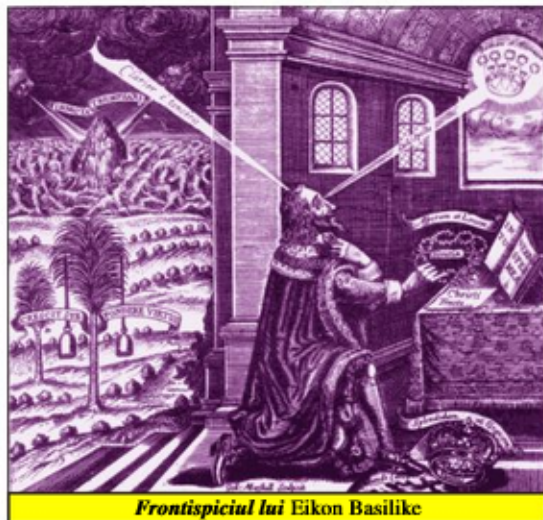
zentate drept victorii decisive, erau atacați nu numai parlamentarii, dar mai ales liderul lor militar, Oliver Cromwell.

Regaliștii și susținătorii Bisericii anglicane au apelat încă din primele faze ale războiului civil la tot felul de miracole terifiante, relatări înfricoșătoare, publicate pen-

tru a impresiona pe cititori în favoarea cauzei regelui și a-i îndepărta de „diabolicii” și „necurații” puritani parlamentari: nașterea de copii cu malformații cumplite, moartea în chinuri a unor ofițeri ai parlamentarilor, vindecări miraculoase prin efectul unei batisme udate cu sângele regelui executat etc. După 1650, ținta demonizărilor unor astfel de relatări de întâmplări miraculoase au fost sectele radicale ce apăruseră în Anglia republicană.

... iar apoi s-a impus cenzura parlamentară

Deoarece presa și publicațiile eliberate de orice constrângeri riscau să scape de sub controlul autorităților, la 16 iunie 1643 – adică la doar un an după izbucnirea primului război civil englez – Parlamentul a reintrodus cenzura, conferind lui *Stationer Company* multe dintre prerogativele de control, confiscare și restricționare a presei. Chestiunea aflată într-o aprigă discuție era definirea a ceea ce constituia un pericol la adresa statului

Frontispiciul lui Eikon Basilike

dantul cavaleriei acestuia, prințul Rupert.

Regele Carol I a fost inițial rezervat în a contraataca propagandistic prin presă, deoarece era convins de dreptul său divin de a domni și disprețuia ceea ce astăzi numim opinia publică. Până la urmă, el a fost nevoit să accepte și această formă de confruntare mediatică cu puternica presă parlamentară, ce câștiga din ce în ce mai mulți susținători. În plus, regaliștii trebuia îmbărbătați în loialitatea lor față de rege, ale cărui armate sufereau înfrângeri sau nu reușeau să câștige teren în fața noului model de armată al parlamentarilor. Multe încăierări locale erau pre-

De asemenea, au fost expuse și revistele pionierești editate de C.C. al U.T.M., precum: *Licurici*, *Pionierul*, *Scântea Pionierului*, *Cravata roșie*, *Arici Pogonici*, *Luminița*, *Cutezătorii*, *Știință și tehnică*, alături de broșuri înfățișând activitatea Palatului Pionierilor, albume de fotografii, jurnale ale cercurilor care își desfășurau activitatea la palat, state de plată ale primilor angajați ai Palatului Pionierilor, cărțile de onoare din 1950 și 1951, cuprinzând semnături și impresii ale vizitatorilor.

Din expoziție nu au lipsit nici obiectele tridimensionale: costume de pionieri, insigne, cravate roșii, șnururi de comandanti de unitate, de detașament, de grupă, goarnă pentru pionieri, tobă pentru pionieri, steag „Organizația Națională a Pionierilor din România”, insigne, trese etc.

La 26 mai 1948, prin decretul nr. 38, Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române a hotărât: *Toate bunurile mobile și imobile care la data de 6 martie 1945 se aflau în proprietatea fostului rege Mihai și a altor membri ai fostei familii regale trec în proprietatea statului român*. În baza prevederilor acestui decret, la 18 iunie 1948, printr-o decizie a Consiliului de Miniștri, Palatul Cotroceni *compus din cinci corpuri, cu un total de 150 de camere, inclusiv parcul, proprietatea statului*, a fost dat în administrarea și

În grădina Palatului Cotroceni

folosința Ministerului Afacerilor Interne.

În octombrie 1948, în urma unei înțelegeri încheiate între Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Artelor și Informațiilor, Palatul Cotroceni, inclusiv parcul, a fost cedat Ministerului Artelor și Informațiilor, care îl prelua cu întregul activ și pasiv.

După acest moment, Palatul Cotroceni a început să fie săracit de bunurile sale, din care lipseau deja cca 1.000 de obiecte (picturi, sculpturi, icoane, mobilier, covoare, țesături, bibelouri, veselă), preluate de Ministerul Artelor și Informațiilor, încă din iulie 1948, la propunerea unei comisii special instituite. Clădirea a fost pur și simplu „golită” de ceea ce avusese mai valoros, majoritatea încăperilor păstrând doar mijloacele fixe (dulapuri în perete,

plafoniere, galerii, apă-rătoare de calorifere).

C.C. al P.M.R. a trasat U.T.M. sarcina de a crea și conduce organizația de pionieri, după modelul organizației de pionieri din Uniunea Sovietică, care avea o experiență de 25 de ani. În acest context s-a elaborat un plan și s-a constituit o comisie de organizare a primelor detașamente de pionieri din Capitală. 500 de copii urma să primească cravata roșie de pionier. De asemenea, comisia a stabilit ca pentru constituirea primelor detașamente de pionieri să se organizeze o șe-

dință festivă în ziua de 30 aprilie 1949. În cadrul acestei sedințe, comandanții fiecărei unități de pionieri din cele 11 școli au urcat pe scenă pentru a primi din partea membrilor prezidiului cravatele roșii.

Pentru că organizația de pionieri nou înființată avea nevoie de un loc de desfășurare a activităților specifice, în ședința din 10 mai 1949 a Secretariatului C.C. al P.M.R. s-a aprobat propunerea, venită din partea U.T.M., ca Palatul Cotroceni să fie dat organizației de pionieri, cu mențiunea să se aloce Ministerului Artelor și Informațiilor un alt spațiu pentru școală (se dorea ca la Palatul Cotroceni să se amenajeze o universitate de artă și un cămin pentru studenți).

A început o nouă etapă în istoria Palatului Cotroceni. A fost elaborat un plan pentru amenajarea acestuia. În cadrul

Eveniment

Expoziția De la palat regal la palat al pionierilor (1949-1977) – o filă din istoria Palatului Cotroceni, găzduită de Muzeul Național Cotroceni (28 septembrie-6 noiembrie 2011), a încercat să ilustreze o pagină mai puțin cunoscută din istoria acestui monument și să aducă în atenția vizitatorilor transformările suferite de reședința regală după înlăturarea monarhiei.

In holul de onoare, pe scara de marmură a Palatului (fotografie din Fototeca Muzeului Național Cotroceni, ca și cea din pagina următoare)

S-au alăturat acestui demers inițiat de către Muzeul Național Cotroceni Biblioteca Academiei Române, Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”, Muzeul Național Filatelic, Arhivele Naționale ale României, Palatul Național al Copiilor București, Agenția Națională de Presă „Agerpres”, Societatea Română de Televiziune, Studioul Cinematografic „Sahia Film”.

LA PALATUL PIONIERILOR (1949-1977)

Dr. ȘTEFANIA CIUBOTARU

A fost în principal o expoziție foto-video, publicul putând vedea filme referitoare la activitatea desfășurată în cadrul Palatului Pionierilor. De asemenea, au fost expuse fotografiile cu Palatul Cotroceni în perioada regalității și în perioada Palatului Pionierilor, ca și de la adunarea festivă prilejuită de crearea primelor detașamente de pionieri. Printre documentele referitoare la Palatul Cotroceni ca palat al pionierilor au fost expuse procesele-

verbale ale ședințelor Secretariatului C.C. al P.M.R. privind acordarea Palatului Cotroceni organizației de pionieri; proiectul de plan pentru amenajarea Palatului Pionierilor Cotroceni; fragmente referitoare la Palatul Cotroceni din luările de cuvânt ale participanților la ședința Sfatului Pionierilor din Capitală, 4 iunie 1949; raport asupra activității de la Palatul Pionierilor în 1950, hotărârea Secretariatului C.C. al P.M.R. din 30 mai 1950 privind

festivitatea de inaugurare oficială a Palatului Pionierilor, în ziua de 1 iunie 1950, hotărârea C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri din 18 decembrie 1951, la punctul 8 făcându-se mențiunea că „Ministerul Învățământului Public va prelua de la C.C. al Uniunii Tineretului Muncitor, de la data de 1 ianuarie 1952, casele de pionieri cu toate bunurile mobile și imobile, iar Palatul Pionierilor din București de la data de 1 septembrie 1952” etc.

Porecla în renume

ACARUL PĂUN

DORIN STĂNESCU

Șeful gării era omul care dirija cel mai iute mijloc de transport – trenul, cel mai rapid mijloc de informare – telegraful, și care se ghida după cel mai exact orar. Purta o uniformă somptuoasă, care completa importanța răspunderii asupra a tot ceea ce însemna o gară; a trenurilor care veneau și plecau; a mărfurilor și călătorilor. Părea un adevărat suveran... Șeful gării a fost un personaj care și-a câștigat un respect deosebit în societatea anilor 1870-1880.

Dar, alături de un asemenea personaj, un altul, de astă dată de la baza piramidei ierarhice, avea să facă adevărată... carieră!

Acarul Ioan Păun și-a desfășurat activitatea la Vintileanca (astăzi, comuna Săhăteni), o localitate aflată la granița județelor Prahova și Buzău. În ziua de 2 iulie 1923, un tren de persoane, care venea de la București, s-a ciocnit în acea stație cu un tren de marfă, provocând, după cum a consemnat ziarul *Universul* din 5 iulie 1923, moartea a 60 de oameni și rănierea a peste 100. Accidentul a fost cauzat de faptul că acarul nu a sesizat că acul macazului, manevrat pentru a trece un tren de marfă pe altă linie, s-a defectat, neînchizându-se. Ca urmare, trenul de persoane, intrat cu

viteză în gară, a fost îndrumat tot pe linia unde se afla, deja, trenul de marfă, producându-se coliziunea.

După accident, acarul a fugit, motiv pentru care a și fost imediat etichetat ca principalul vinovat. Evenimentul a stârnit valvă în societatea românească. La fața locului au sosit autorități, medici și, bineînțeles, ziariști din Prahova, Buzău sau București. Când trenul cu răniții de la Vintileanca, transportați în Capitală, a ajuns în Gara de Nord, însuși prințul moștenitor Carol a fost prezent pentru a-i încuraja pe răniți. La înmormântarea victimelor

a participat ministrul Lucrărilor Publice, generalul Traian Moșoiu (1868-1932). În treaga opinie publică a răsuflat ușurată atunci când acarul „criminal” a fost prins și deferit justiției din Buzău. Ceilalți lucrători ai stației Vintileanca, impiegatul de mișcare și șeful stației au fost, la rândul lor, condați.

Dar cine a fost, totuși, acel acar Păun? Un țăran, născut în 1880, în comuna Jugureni din județul Buzău (astăzi, județul Prahova), care, după ce a absolvit o școală de scurtă durată la Buzău, a fost angajat, în anul 1906, ca acar la stația Vintileanca. Tată a patru copii,

primei etape s-au utilat parcul și 13 încăperi. În cea de-a doua s-a extins biblioteca și s-au înființat ateliere și cercuri: de șah, aeromodel, automobilistic, radiofonie, fotografie, pictură, ceramică, coregrafie și dansuri naționale, istorie.

Această „amenajare“ a însemnat, de fapt, o devastare a minunatei opere de arhitectură care era Palatul Cotroceni. Potrivit dr. Nicolae Vlădescu – cel care a coordonat echipa de arhitecți ce a lucrat la restaurarea palatului după cutremurul din 4 martie 1977, când edificiul a suferit grave distrugerii –, în perioada 1949-1976 intervențiile brutale au mutilat mare parte dintre spațiile și finisajele palatului. Ca urmare, palatul a devenit un spațiu cu pereții zugrăviți în alb, fără niciun fel de decorație. Rafinatele și primitoarele saloane regale de la etajul I (Sufrageria în stil neo-renaștere germană, Salonul de vânatoare al regelui Ferdinand I și Salonul de aur al reginei Maria) s-au transformat în cabinete pentru învățământul politico-ideologic, numite „Lenin“, „Stalin“ și „Comsomol“, în timp ce la etajele II și III s-au amenajat spații destinate cercurilor palatului, în cadrul cărora urma să-și desfășoare activitatea pionierii și școlarii.

De asemenea, Marele Salon Alb de la

etajul I a devenit locul unde se organizau expozițiile anuale ale Palatului Pionierilor, cu obiectele realizate de elevi în cadrul cercurilor unde activau, expozițiile „Minitehnicus“, dar și locul unde se desfășurau serbările și carnavalurile organizate cu prilejul diferitelor sărbători din vacanța de iarnă și de vară.

Biblioteca regelui Ferdinand și-a păstrat destinația, dar nu mai adăpostea bogatul fond de carte regală, și el distrus, ci publicațiile editate de C.C. al U.T.M. La etajul II, Micul salon norvegian al reginei Maria a devenit camera de povești a pionierilor și școlarilor, iar Salonul de pictură (sau Studioul) a devenit camera de balet.

Inaugurarea Palatului Pionierilor a avut loc la 1 iunie 1950, cu prilejul sărbătoririi Zilei Internaționale a Copi-

lului. În cuvântul său, general-maior Nicolae Ceaușescu, pe atunci ministru adjunct la Ministerul Forțelor Armate, a vorbit despre viața fericită a pionierilor sovietici, despre faptul că aceștia reprezentau speranța partidului, viitorii constructori ai socialismului și comunismului, ceea ce trebuia să fie și pionierii români.

Atâta timp cât a funcționat pe Dealul Cotrocenilor, Palatul Pionierilor a fost vizitat de numeroase delegații de pionieri, instructori și activiști din țară și străinătate. La 28 martie 1970, au vizitat palatul echipajul navei spațiale Apollo 12 (după ce efectuase zborul pe lună în perioada 14-24 noiembrie 1969), format din astronautii Charles Conrad, Richard Gordon și Alan Bean, ca și cântărețul american de culoare Paul Robeson.

Începând din 1976, Palatul Cotroceni a fost preluat de Protocolul de Stat, modificându-și din nou funcția, care urma să devină una rezidențială.

Așadar, timp de peste un sfert de secol, în palatul regal de la Cotroceni au răsunat cântecele pionierești, ca și devisele pionierilor *În luptă, pentru cauza lui Lenin și Stalin, fii gata, sau Pentru cauza partidului înainte, Tot înainte, Salut vios de pionier.* ■

Cercul de fotografie de la Palatul Pionierilor (fotografie din colecția Nicolae Bătrăneanu)

DENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **LUCIAN BLAGA ÎN DIPLOMAȚIA ROMÂNEASCĂ** (ediție îngrijită de George G. Potra)

Editura Altip, Alba Iulia, 2011, 277 pp.

● **Anna Eva Budura – POVEȘTEA CEAIIULUI**

Editura Paideia, București, 2011, 180 pp.

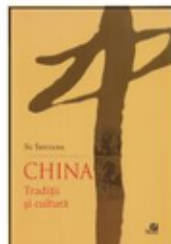
● **AUFLÖSUNG HISTORISCHER KONFLIKTE IM DONAURAUM. FESTSCHRIFT FÜR FERENC GLATZ ZUM 70. GEBURTSTAG** (Herausgegeben von Arnold Suppan)

Akademiai Kiadó, Budapest, 2011, 940 pp.

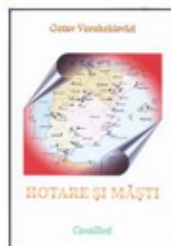
● **Carmen-Irène Atanasiu, Andreea Atanasiu-Croitoru (coord.) – FLOTA MARIȚIMĂ COMERCIALĂ ROMÂNĂ ÎNTRE TRADIȚIE ȘI ACTUALITATE** (sub egida Ligii Navale Române, Filiala Constanța și a Muzeului Marinei Române)

Editura Muzeului Marinei Române, Constanța, 2011, 563 pp.

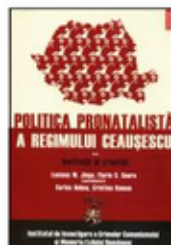
● **Su Shuyang – CHINA: TRADIȚIE ȘI CULTURĂ** (trad. Lidia Moise)

Editura Uranus, București, 2011, 297 pp.

● **Octav Vorobchievici – HOTARE ȘI MĂȘTI, VOL. I, RĂZBOIUL GENERALILOR (SPANIA 1936-1939)** (ediție de Dumitru Preda)

Editura Cavallioti, București, 2011, 185 pp.

● **Luciana M. Jînga, Florin S. Soare (coord.), Corina Dobos, Cristina Roman – POLITICA PRONATALISTĂ A REGIMULUI CEAUȘESCU. INSTITUȚII ȘI PRACTICI** (cuvânt înainte de Mihaela Miroiu)

Editura Polirom, Iași, 2011, 311 pp.

● **Alexandru Armă, Sorin Turturică – MISIUNI DE SACRIFICIU. GRUPUL 1 VÂNĂTOARE ÎN APĂRAREA TERITORIULUI NAȚIONAL (APRILIE-IUNIE 1944)**

Editura Militară, București, 2011, 275 pp. + foto

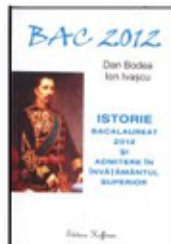
● **MEMORIA** (Revista gândirii arestate; editată de Fundația Culturală Memoria, sub egida Uniunii Scriitorilor din România)

Nr. 75-76 (2-3/2011)

● **TRANSYLVANIAN REVIEW**

Vol. XIX, No. 1, Spring 2010

● **Dan Bodea, Ion Ivașcu – ISTORIE. BACALAUREAT 2012 ȘI ADMITERE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR**

Editura Hoffman, Caracal, 2011, 364 pp.

● **DUNĂREA DE JOS** (Revistă lunară a Centrului Cultural Dunărea de Jos)

Serie Nouă (Anul X), Nr. 117, noiembrie 2011

el și-a făcut datoria de angajat al statului, fiind chiar decorat de C.F.R. cu medalia „Serviciul Credincios”, tocmai în același an în care avea să aibă loc accidentul ce i-a asigurat nefericita posteritate.

După evenimentele din iulie 1923, Ioan Păun a fost condamnat la închisoare o lună și amendat cu 150 lei. În fapt, el a stat închis mult mai mult, pe întreaga durată a procesului. După eliberarea din închisoare a mai trăit câțiva ani, stingându-se din viață în 1934. La o lună după moarte, a fost achitat, statul fiind obligat să-i plătească o sumă de bani. Stresul provocat familiei a fost unul major, întrucât soția a decedat un an după moartea lui Păun, după cum se spune, de... bucurie că soțul fusese declarat nevinovat!

În anii '70, Marius Mircu a scris o proză scurtă, *Acarul Păun*, bazată tocmai pe articolele din presa anului 1923, dar și pe propria anchetă desfășurată la Vintileanca, Jugureni și Ploiești, unde mai trăiau, în acea perioadă, copiii acarului. Din mărturiile a reieșit în mod clar că familia s-a simțit stigmatizată. Amintirea sa părea a fi ștearsă pentru totdeauna: nu au mai păstrat nicio fotografie a lui Ioan Păun și nici măcar mormântul acestuia, din cimitirul de la Jugureni, nu le mai era cunoscut.

Cine a fost, într-adevăr, vinovat de accident?!

Fără îndoială că a existat o multitudine de factori, care au concurat la producere. De la macazul defect, la șeful gării, care nu s-a aflat la post în acea zi, nesupraveghind activitatea din stație; la impiegatul din gară, care nu a fost sufi-

cient de atent; la mecanicul trenului de persoane, care a intrat cu viteză în stație; la personalul marfarului, care nu a avertizat că nu era garat regulamentar; la întreaga administrație C.F.R., care nu s-a preocupat suficient de verificarea stării liniilor, exercitându-și, uneori, cu superficialitate atribuțiile și, bineînțeles, la acarul Păun, care, după ce a efectuat manevra, a plecat să îngrijească de animalele șefului de gară, fără să se mai asigure că lucrurile erau în regulă.

Singurul care a plătit a fost însă acarul. Drama a rămas, astfel, în conștiința publicului. Omul Ioan Păun aproape că nu a fost cunoscut, însă mitul, creat de presă chiar din 1923, i-a asigurat nemurirea.

La câteva zile după accident (9 iulie), cotidianul *Dimineața* a publicat următoarele versuri: „Sunt Ion Păun acarul./ Rudă bună cu dricarul./ Toate merg în astă țară./ Numai acele din gară./ Au defect./ Și ca efect/ Lumea tabără pe mine./ Iar guvernul, de rușine./ Scrie, s-află tot regulat./ Că... doar eu sunt

vinovatul./ De n-ai apă și lumină./ Tot Păun este de vină./ Când n-ai pâine și tutun./ Vinovat e tot Păun“.

Numeroase caricaturi din *Universul*, avându-i ca protagoniști pe Acarul Păun și pe ministrul Traian Moșoiu, au contribuit, la rândul lor, la crearea aurei de țap ispășitor. Ca, de altfel, și cele din paginile din 22 iulie ale ziarului *Dimineața* într-o caricatură Acarul Păun, invitat de directorul închisorii să iasă, întreabă dacă este eliberat. I se răspunde că nu, el trebuie să se ducă în locul unui alt hoț, care furase ceva de la Ministerul de Finanțe și nu avea cine să îi țină locul...

Și, astfel, prin intermediul celui mai umil dintre salariați, Căile Ferate au furnizat societății românești o sintagmă generală, care desemnează, de atunci, aruncarea vinovației asupra celor aflați la baza ierarhiei și neasumarea consecințelor de către cei din vârf, care, prin neimplicare și nepăsare, sunt, de cele mai multe ori, adeverații responsabili. ■

Generalul Moșoiu, viitorul ministru al Lucrărilor Publice, dă raportul regelui Ferdinand în gara Carei

După trecerea Bugului, batalionul comandat de locotenent-colonelul Vasile Scârnci (din al cărui jurnal, aflat în pregătire la Editura Militară, am început să publicăm fragmente în numărul 11/2011) a continuat înaintarea spre sud-est, până la atingerea aliniamentului Niprului. Acolo, trupele sovietice au opus o rezistență ceva mai serioasă în tentativa de a menține legătura terestră cu peninsula Crimeea și de a stăvili înaintarea trupelor germane și române către Marea Azov și zona carboniferă Donețk.

Inițial, ostașii lui Scârnci s-au aflat în rezervă, având șansa de a fi numai spectatori la bătălia purtată pe Nipru. O situație cu care nu prea fuseseră răsfățați de la începutul campaniei, dar de care nu se vor bucura prea mult, evoluția operațiunilor impunând revenirea în prima linie. Relatarea lui Scârnci despre acțiunea de la Movila 42 și, mai ales, despre preliminarile și consecințele acesteia dezvăluie nu numai talent narativ, ci și un spirit critic destul de puțin prezent în memorialistica și chiar istoriografia de la noi. Revolta împotriva unor practici nedemne se împletește cu remarcile de un umor amar despre partea nevăzută și mai totdeauna ignorată a confruntării de pe front. Vasile Scârnci nu era un clevetitor, un nemulțumit de modul în care se distribuiau laurii victoriei. E suficient să citești rândurile pe care le închină ostașilor săi.

Adrian PANDEA

LEGENDA MOVILEI 42

VASILE SCÂRNECI

Pod peste Nipru și autorul jurnalului

GERAR

1

1999. Moneta unică europeană, adoptată în 11 dintre cele 15 state ale Uniunii Europene, își face intrarea pe piețele financiare. În ce privește viața cotidiană, obiceiurile consumatorilor nu sunt defel tulburate. Ei doar văd afișată dubla etichetare, două coloane la prețurile mărfurilor, în euro și în moneda națională, și o singură coloană, în euro, la economiile bancare. Primul euro din Europa s-a bătut la 11 mai 1998, în atelierul de la Pessac (departamentul Gironde), avându-l ca „naș” pe Dominique Strauss-Kahn, ministrul francez al Economiei. În portofelele europenilor bancnotele și monetele euro nu vor apărea decât de la 1 ianuarie 2002. Bursele europene și asiatice primesc foarte bine noua monedă, specialiștii vorbesc chiar despre o „euroforie”.

3

1677. Nu departe de Paris este arestată Madeleine La Grange, o ghicitoare acuzată că a înscenat o falsă căsătorie cu un bătrân avocat, pe care apoi l-a otrăvit și moștenit. Fapt banal, dar arestată cere o întrevedere cu ministrul de Război, marchizul de Louvois, pretinzând că este la curent cu un complot ce urmărea uciderea regelui și a Delfinului. Informații rapide, Ludovic al XIV-lea ordonă transferarea doamnei La Grange din închisoarea de la Vincennes la Bastilia, rezervată prizonierilor de stat, și încredințează ancheta șefului Poliției din Paris, Nicolas Gabriel de La Reynie. În ciuda caracterului vag al revelațiilor deținutei, ce par mai degrabă un subterfugiu pentru a se salva, La Reynie va descoperi o vastă rețea criminală, cu un rang din ce în ce mai înalt al persoanelor implicate.

4

1935. „L-am analizat pe Mahler”, scrie Sigmund Freud lui Theodor Reik, un alt mare psihanalist, despre consultația făcută, în 1910, compozitorului austriac Gustav Mahler, afectat de descoperirea relației soției sale, Alma, cu tânărul arhitect Walter Gropius. „Vizita fusese necesară din cauza insatisfacțiilor resimțite de soția sa pe planul vieții lor intime. Într-o expediție interesantă prin istoria vieții lui, scrie Freud, am descoperit natura disponibilităților lui pentru dragoste, mai ales complexul Sfintei Marii (fixația mamei). Am avut multe ocazii să admir capacitatea de înțelegere psihologică a acestui om de geniu. Nu am reușit totuși să arunc o lumină asupra formelor de manifestare a nevrozei lui obsesive”. Alma a consimțit să rămână cu compozitorul, continuând pe ascuns relația cu Gropius. La scurt timp, într-un suprem gest de iubire, Mahler i-a dedicat *Simfonia a VIII-a*.

21

1824. Ducesa de Berry (1798-1870), soția ducelui de Berry, asasinat în 1820, rostește în această zi o formulă, clasică prin causticitatea ei, pentru ce înseamnă cu adevărat a fi rege: „Iar acum meseria de rege e o meserie de câine”. Era o replică dată regelui Carol al X-lea (1824-1830), care declarase: „Am trăit o vreme când regalitatea era o dulce meserie de canonic sau, cum se zice astăzi, o sinecură”. Devenit rege la moartea fratelui său, Ludovic al XVIII-lea, Carol al X-lea, tot mai reacționar, încât a fost nevoit să abdice. Era eșecul Bourbonilor de reconciliere cu spiritul democratic de după Revoluția din 1789-1794.

29

1829. Andrew Jackson își părăsește proprietatea din Nashville, pentru a urca la bordul unui vas cu aburi pe fluviul Cumberland. Este începutul unei călătorii care trebuie să-l ducă la Washington. Va ajunge la destinație o lună mai târziu, făcându-și o intrare discretă în Capitală. Este însoțit de un singur servitor negru. Pe tot parcursul, între Nashville și Washington, oamenii i-au salutat trecerea, pentru că ei așteaptă mult de la acest al șaptelea președinte al Statelor Unite (1829-1837), care a luptat în Revoluția americană. Este un om serios, de 62 de ani, poreclit de presă „Old Hickory” (Nucul bătrân), care ține încă doliu la vedere după soția sa, Rachel. Poartă cravată neagră și brasardă neagră pe mânecă. Este primul președinte american născut sărac și primul ales prin scrutin general, nu cu sprijinul unui partid.

acum în creștere. Vor fi nopți splendide, dar și prielnice pentru aviația vrăjmașă.

Grupul nostru (colonel Ludwig) a căpiat de-a binelea. A ocupat un întreg sat cu puținii oameni și cai pe care îi are. S-au baricadat aici. A pus santinele la ieșiri, la fântâni, la grădini. Nimeni nu are voie să se apropie, putem crăpa de sete. „Bercsi“, așa cum îl mângâie soața, a prins o frică nebună de avioanele ciolovecilor. Este în panică. Pandaliile lui ne-au cam exasperat însă.

Ne-au sosit o parte din decorații: „Virtutea Militară“, „Bărbăție și Credință“, „Crucea Regina Maria“. Le împărțim pe întuneric, căci luna nu binevoiește să-și arate fața ingrată la această solemnitate. S-a ascuns în nori. Am vorbit-o de rău degeaba, căci tocmai s-a dat prima decorație și și-a arătat toată fața plină, parcă la comandă [...] Țiganul Marșavela primește și el o decorație. Este foarte fudul. Măine, desigur, va ciordi mai multe orăntanii. A și cerut un concediu, să-l vadă țigancă lui, cu decorația.

3 septembrie. Pentru noi, repaus. Mare activitate aeriană. Rușii bombardează podul care se întinde la Berislav, pe care îl nimeresc câteodată [...] Duelul de artilerie a mai slăbit. Se pare că rușii au făcut un salt spre înapoi și au schimbat pozițiile artileriei.

Ora 17.00. Mare bătălie aeriană deasupra Niprului, la pod. Rușii țin morțiș să-l distrugă, să împiedice trecerea fluviului. În câteva minute, trei avioane roșii sunt trimise în flăcări, grămadă, la pământ.

Avion sovietic doborât

Suntem acum mai des puși în alarmă. Bombardamentul artileriei slăbește încet noaptea. În schimb însă, aviația roșie este mai activă, fără prea mult efect. Își descarcă bombe la nimereală. Aruncă numeroase rachete lente, cu parașută, care au început să ne amuze, să ne distreze.

4 septembrie. [...] Ora 20.00. După un marș forțat rapid, la o răscruce de drumuri, într-un lan de mătură, dau peste generalul [Gheorghe] Manoliu, comandantul Brigăzii 4 Munte, care, foarte îngrijorat, mă ia în primire: „Bine, bre «Scârnieși» (este moldovean sa-

dea), acum vii și numai cu batalionul tău? Unde-i Ludwig? Deci nu vine tot grupul, toată Brigada 1, cum a fost vorba? Aici este prăpăd, nu glumă. Peste 2 000 (!) de autocamioane cu ruși au trecut Niprul. Au trecut peste Movila 42. Pânza de salcâmi perpendiculară pe Nipru este înțesată de mitraliere. Brigada mea a avut foarte mari pierderi“ etc.

Mi se face părul măciucă. „Bine, domnule general, dar vă rog să mă orientați. Unde este linia de contact a unităților dumneavoastră? Că mai este puțin până la ziua și în zori vreau să contraatac. Am în sprijin o baterie de tunuri munte și vă rog mult să mă sprijiniți și dumneavoastră cu ce puteți. Cred că artileria brigăzii dumneavoastră este încă în poziție de tragere“.

„Șerbănescule (colonelul Șerbănescu este secundul Brigăzii 4 Munte), lămuște-l pe «Scârnieși»“. Secundul dă din umeri, habar nu are. Atunci am observat, așa pe întuneric, cum generalul l-a lovit cu cotul, făcându-i semn să spună și el ceva, numai și numai să mă vadă pe mine plecat odată la treabă.

Nu m-am lăsat și am convenit, după oarecare târguială, ca colonelul Șerbănescu, cu auto, să meargă cu mine pe șoseaua largă, care merge paralel cu Niprul, și împreună să putem stabili cât de cât situația pe teren a Brigăzii 4. Am lăsat comanda batalionului căpitanului Vornicu, cu ordin să mă urmeze.

Pe drum, colonelul Șerbănescu – un om puținel la trup, dar foarte amabil – îmi mărturisește sincer că de

Atenție, partizani!

In septembrie 1941. S-au împlinit abia două luni de când am trecut, la Vicovul de Sus, pe Siret, granița către U.R.S.S. Două luni de când am părăsit scumpa, draga noastră patrie și, Doamne, cât am mers, cât ne-am chinuit în acest relativ scurt timp!

La ora două suntem la sovhozul Berislavski, orbecăm prin întuneric beznă. Repede, repede, cu buruieni, crăci, cu ce găsim, ne camuflăm cum putem, fiindcă se face ziua și aviația dușmană este din ce în ce mai belicoasă. Spre Nipru, în regiunea orașelului Berislav, pe unde se zice că vom trece fluviul, un infernal bombardament de artilerie. Se cutremură stepa. Avem acum lumină *a giorno*, nu altceva. Rachete cu parașută, de toate culorile, sunt lansate de ruși până în faptul dimineții.

Stăm în repaus. Cald, foarte cald. Țânțari și muște, care mai de care mai pofticioși, mai lacomi.

Suntem spectatori bătăliei care se desfășoară pentru trecerea Niprului. Rușii sunt hotărâți să-l apere cu dârzenie. Bombardamentul continuă aprig.

2 septembrie. Repaus. Foarte cald, ne sufocăm. Bombardamentul, foarte intens. Aviația germană, în valuri succesive, trece pe deasupra Niprului la mică înălțime, aproape în ras, și completează tirul artileriei de toate calibrele. Rușii rezistă cu disperare. Nu vor să piardă marele avantaj pe care îl au: acest fluviu lat și adânc cât Dunărea noastră.

Suntem iarăși spectatori. Ce bine este! Vom trece Niprul la cot cu germanii? Nimeni nu știe.

Avioanele inamice bombardează acum numai noaptea, căci ziua nu le dă mâna. Apărarea a.a. și avioanele de vânătoare germane stăpânesc văzduhul. Bătălia Niprului ține de trei zile și este încă foarte aprigă.

De la brigadă, în lipsă de altceva, primim recomandări: comandanții de batalioane și cu posturile de comandă, pe linia întâi; pe timpul marșurilor, în capul coloanei etc. Cine ne dă lecții! La Țibulevca și peste tot, nu am fost tot în prima linie și de multe ori și înaintea acestora? La trecerea Nistrului, brigada nu a stat pitită pe malul opus, la vest, și ne-a lăsat în plata Domnului după ce am trecut apa, fără nici măcar un tun? Vrem să-i vedem acum, la trecerea Niprului.

Pe drumurile de câmp, între tarlale, multe, multe mașini agricole: batoze metalice cu motor cuplat, tractoare diferite, combine etc., pe care rușii le-au tras la drum, dar nu au mai avut timp să le ia cu ei. Apoi, mari grămezi cu grâu, orz, ovăz, ales bob cu bob. Căluții noștri stau cu botul în

grăunțe. Se ospătează. La ora nouă, călare, dau o fugă la Roguliu (cam zece km), unde este postul de comandă al Brigăzii 2 Munte, general Ion Dumitrache, un general vesel, amabil, care mă primește cu multă prietenie. Aici mai întâlnesc pe locotenent-colonelul Tiberiu Bădescu, care este șeful de stat major al acestei brigăzi și care, în anul 1919, mi-a fost comandant de companie în Campania din Ungaria. Un vechi și bun prieten. Nu-l mai văzusem de mulți ani. Am petrecut câteva ore plăcute aici. Ce cuplu nimerit, frumos, la această brigadă.

La întoarcere, văd pe drumuri numeroși nemți care se îndreaptă grăbiți spre fostul pod de peste Nipru pe care rușii l-au distrus în parte cu o bombă de avion de 1.500 kg. Nemții spun că până seara podul va fi gata pentru trecere. Și-i cred, că sunt mari meșteri.

De-abia ajuns la batalion și așa din senin apar două [avioane] „Rata“, care ne mitraliază în grabă, însă fără niciun efect.

Ora 18.30. Un apus de soare superb la două palme de orizont. Spre răsărit, un dublu, apoi triplu curcubeu, într-un imens arc de cerc pe bolta cerului. Se pare că Dumnezeu Atotputernicul a construit un arc de triumf pentru oștile care luptă în numele Lui. Este o feerie, poate semnul bun al vremii. Ploaia de peste zi a mai adus puțină răcoare. Era nevoie. Ziua scade treptat. Luna este

Într-o groapă individuală

Telex Telex Telex Telex Telex

CANAL DU MIDI ÎN PERICOL

Carol cel Mare, Francisc I, Henric al IV-lea, cu toții au visat la o cale fluvială navigabilă de legătură între Garonne, aproape de Toulouse, și Marea Mediterană, aproape de orașul Agde. A reușit să o realizeze abia Ludovic al XIV-lea, pe o lungime de 239 km, în doar 14 ani, folosind munca manuală și consumând mai mult praf de pușcă decât în timpul războaielor napoleoniene. Este vorba despre Canalul regal din Languedoc, din sudul Franței, pe care revoluționarii din 1789 l-au rebotezat Canal du Midi, cum este cunoscut astăzi.

Construcția lui a plasat în posteritate numele inginerului Pierre Paul de Riquet (1604-1680), cel care a supus atenției lui Colbert proiectul unei căi navigabile unind Oceanul Atlantic de Mediterană în 1666, an când a și început construcția. De Riquet a supervizat lucrările, extrem de dificile, ele fiind deopotrivă ingenioase și estetice, și-a investit cea mai mare parte din avere, de la care i s-a tras și falimentul, și a murit cu șase luni înaintea inaugurării Canalului, terminat de cei doi fii ai săi. Canal du Midi s-a mai numit, în timp, și Canalul celor două mări, tocmai pentru că leagă Mediterana de Atlantic.

Înscris din 1996 în Patrimoniul UNESCO, acest traseu, tăiat de 350 opere de artă, dintre care 130 de poduri și 63 de ecluze ovoidale, este vizitat de 50.000 de turiști anual, dintre care 70 % străini, acoperind 20 % din turismul fluvial al Hexagonului.

Dar el se află în ultima vreme în mare pericol. Cei 42.000 de platani care îl bordează pe toată lungimea și îi asigură un farmec peisagistic special, plantați în cea mai mare parte în veacul al XIX-lea, cu coroanele lor împreunându-se deasupra apei, sunt victimele unei ciuperce, *Ceratocystis platani*, ascunsă în lemnul de platan al lăzilor de muniții americane sosite în Provența în 1945. De atunci, ciuperca s-a răspândit insidios, atacând aproape toate rădăcinile arborilor, ei fiind în pericol să dispară în următorii 10-15 ani. Primele simptome ale bolii au apărut în primăvara anului 2006, când oamenii au observat lipsa coroanelor de flori. Singura cale eficientă de salvare a copacilor – au stabilit specialiștii – este tăierea respectivului platan infectat și a celor de pe 50 de metri din jurul lui, adică a altor 15, cu arderea rădăcinilor lor. Adică un adevărat masacru. Apoi fiecare „decedat” trebuie înlocuit cu un altul, o esență care să nu fie identică speciei originare, respectiv platanul, rezistentă la *Ceratocystis platani*. Adică bani, foarte mulți bani, pentru care Ministerul Mediului a apelat la mecenai.

„INVESTIGATOR“

Epava navei „Investigator”, veritabilă vedetă a Oceanului Arctic canadian, descoperită în vara anului 2010 în Golful Mercy, se află sub apă de 158 de ani. În cursul anului, 2011, exploratorii canadieni i-au cercetat interiorul, ceea ce le-a permis să facă descoperiri fascinante, pe care nu le-au pus încă la dispoziția presei. „Investigator”, aflată acum la 7,6 metri sub apă, a fost o navă britanică, trimisă în 1853 să caute și să salveze o faimoasă expediție, a legendarului explorator Sir John Franklin, pornită în 1845 în căutarea Pasajului de Nord-Vest dintre Atlantic și Oceanul Pacific. „Erebus” și „Terror”, cele două nave aflate sub comanda lui Franklin, dispăruseră atunci.

două zile Brigada 4 este în debandadă și nu știe unde-i sunt unitățile, care au luat-o la fugă. Este de părere să mergem mai înainte pe șosea, la colonelul Petrescu, care poate totuși știe ceva. Zis și făcut. După oarecare bâjbâială, îl găsim într-un sat așezat într-o văgăună. Îmi spune: „dragă Scârnci – ne cunoaștem fiindcă el fusese profesor pentru examenul de maior, la Sfântu Gheorghe – de-abia, cu chiu cu vai, am reușit să-mi adun aici în sat o parte dintre oamenii grupului meu (Batalioanele 19 și 20 Vânători de Munte), căci mulți au luat-o razna înapoi. Nu știu drept să-ți spun care e acum situația. Uite, am aici pe căpitanul Jercan, merge cu tine și de bine, de rău, te lămurește“.

Îl iau cu mine și înapoi pe șosea (colonelul Șerbănescu a rămas în satul din văgăună; este mai sigur acolo). Pe drum, Jercan (ploieștean de fel) îmi spune și el: „Domnule maior, habar nu am, nu știu nici unde sunt rușii și nici ai noștri, dar uite acum rușii trag cartușe trasoare luminoase și cred că ne putem orienta“. „Mulțumesc, domnule Jercan, du-te acasă și dă-ne pace“.

Între timp, întâlnesc batalionul meu, îl opresc, îl camuflez într-un lan de porumb și-l las să se odihnească. Iau comandanții de companii și de plutoane și hai la... recunoaștere! Mare lucru n-am rezolvat, căci trebuie să ne grăbim, ziua începe să mi-jearcă și mă tem să nu fim găsiți în plin câmp sub focul inamic.

Dau ordin bravului, vrednicului căpitan Alexiu să-și instaleze unde crede mai potrivit bateria de tunuri și să mă urmeze cu grupul său de comandă; să deschidă focul imediat ce-i voi cere. Compania 1 (căpitan Stănescu) o auez spre Movila 42, care a început să se zărească. Compania Cercetare (căpitan Dumitru Burcu) o dirijez către satul Sablukovka, pe Nipru,

Decorarea ostașilor din subordine

unde, conform promisiunii colonelului Șerbănescu, voi întâlni Batalionul 17 colonel Vețianu, care va ataca și el din partea opusă.

5 septembrie. Ora 4.30. Toate companiile sunt în formație de atac.

În momentul când să plec înainte spre Nipru, dintr-un bordei săpat în malul șoselei apare un maior sas (i-am uitat numele), oarecum sumar îmbrăcat și beat turtă. Mă strigă: „Domnule maior, poștește înăuntru să bem un rachiu fain“. Deși mă grăbeam, căci se făcuse ziua, nu l-am refuzat. În bordei, o stivă de pepeni verzi,

uriași, multe sticle de rachiu, și pline, și goale. Am tras o dușcă la repezeală, care mi-a prins tare bine. „Domnule maior, nu-ți face griji. Ai noștri, de la brigadă, s-au speriat precum calul de... bășină. Eu comand un divizion de artilerie de munte din brigadă și nu m-am mișcat de aici. De la postul de observație nu am văzut nicio mișcare de ruși dincoace de Nipru, afară de ai noștri, care fugeau nebunește“. Cum știam că bețivii și copiii sunt sinceri, nu mint, mi-a venit inima la loc.

Am trecut cu grupul meu de comandă în capul primului pluton din compania 1 și repede înainte, spre Movila 42, așezată pe malul Niprului. Totul merge strună, în mai puțin de 30 de minute ajung pe movilă. De aici văd bine cum înaintază compania Cercetare – ca la carte –, cum se apropie de perdeaua de salcâmi care, după spusele celor de la Brigada 4, era împănată cu mitraliere. Ai mei trec

prin perdeaua ca prin cașcaval și aici nicio urmă de rus. Peste o oră și jumătate, îi văd cum intră în satul Sablukovka, se pare fluierând. Îmi vine să urlu de bucurie. Căpitanul Burcu îmi raportează: „Am ocupat în întregime satul Sablukovka. Nu am întâlnit niciun ostaș din Batalionul 17 Vânători de Munte. Aștept ordine“.

În timpul acestei acțiuni încununate de atâta succes, rușii de peste Nipru au tras furioși cu brandturi și cu artilerie de toate calibrele. Credeau că avem de gând să trecem peste Nipru. Este ora 8.30.

(Va urma)

personale (avea gravată pe ceas deviza „Memento vivere“) și că a iubit superficial, că a fost un egoist.

Grätchen, slujnica de la han

De la 25 de ani Goethe era celebru în toată Germania. La 27 devenea ministru. Iată-l în 1764, la nici 15 ani, purtând o dragoste ciudată unei anume Grätchen, o fată simplă, slujnică într-un han, mai mare decât el. După o singură și ultimă sărutare, fata dispare din localitate, ceea ce îi provoacă adolescentului o criză de nervi și o intensă melancolie. Sau în 1766, la 16 ani, la Leipzig, „micul Paris“, cum era considerat pe atunci (în contrast cu sumbrul Frankfurt), unde urmează studii de Drept la Universitate – care nu-i plac deloc, dar așa vrea tata, consilierul imperial Johann Kaspar Goethe –, cuprins de pasiune pentru Anna Katharina Schönpkopf, fiica unui hangiu, o fată care abia știe să scrie. Dar „la Goethe pielea vorbește înaintea inimii“, comenta un biograf.

O va părăsi brusc, iar când o va revedea, ea era soția unui medic și nu suferise prea mult în urma abandonului neașteptat al poetului. Trei ani mai târziu, „bietul vulpoi mic“, cum îl alinta unica lui soră, Cornelia, întors la Frankfurt, pentru că se îmbolnăvisese de tuberculoză, se apropie de prietena mamei sale, Su-

*Vrei o femeie bravă,
fii un bărbat onest:
dă-i ceea ce are nevoie*

sanna von Klettenberg, o domnișoară evocată în chip de „suflet frumos“ în *Wilhelm Meister*.

De Lotte se desparte pentru 40 de ani

În 1770 își continuă studiile de Drept la Strasbourg. Se întoarce de acolo licențiat, dar și la capătul unei alte iubiri: Friederike Brion, fiica pastorului din Sesenheim, căreia îi scrie multe poezii. Ea are 18 ani, el 21. Fata îl adora. Dar Goethe fuge și de ea. Se spune că a avut remușcări toată viața pentru gestul de atunci și că ea ar fi Margareta din *Faust*.

La Wetzlar, unde este trimis de tată la camera imperială de justiție locală, pentru stagiu, cunoaște pe un anume domn J. Chr. Kestner, logodnicul Charlottei Buff, fiica intendentului ordinului teutonic din oraș. Se nimeresc toți trei într-o trăsură care îi duce

la un bal câmpenesc. A urmat o vară foarte fierbinte, cu multe poezii.

Dar, ca întotdeauna, intențiile lui nu sunt foarte serioase. Când lucrurile devin insuportabile în relația cu logodnica prietenului, scriitorul fuge la Koblenz. La scurt timp, o lună sau două, un tânăr coleg diplomat, îndrăgostit de soția unui alt diplomat, se sinucide. E gata subiectul pentru romanul *Suferințele tânărului Werther*, pe care Goethe îl scrie în patru săptămâni și care va conține și puțină autobiografie. Charlotte va deveni curând doamna Kestner, iar Goethe se oferă să le aleagă inelele de nuntă. Poetul nu o mai vede pe Lotte mai bine de 40 de ani sau, cine știe? Vizita din 1816 a Charlottei la Weimar și întâlnirea cu consilierul ducelui Karl August, funcție pe care o deținea atunci Johann Wolfgang, vor constitui subiectul cunoscutei cărți a lui Thomas Mann *Lotte la Weimar*, plină de ironii și aluzii, dar care reconstituie de fapt biografia lui Goethe.

La Koblenz, unde un prieten îl introduce în casa doamnei de la Roche, romancieră populară la acea vreme, se consolează, după pierderea Charlottei, cu fiica gazdei, Maximiliane, pe care o va întâlni câțiva ani mai târziu la Frankfurt, căsătorită cu un bancher și cu care va reînnoi prietenia, ceea ce va atrage alungarea lui de către proaspătul soț.

Casa de la Weimar a scriitorului...

Iubiri celebre

Câteva iubite (în sensul acelor de ceasornic, de la stânga sus): Lili Schönemann, Charlotte von Stein, Bettina von Arnim, Christiane Vulpius, soția

SUFERINȚELE BĂTRÂNULUI GOETHE

FLORENTINA DOLGHIN

De fapt, ar trebui să le spunem iubirile mereu tânărului Goethe. Au fost multe, au fost puține? Mai degrabă multe, după cum reiese din toate biografiile ce i-au fost consacrate marelui creator, născut la 28 august 1749, la Frankfurt. Ultima dintre iubiri, Ulrike von Lewetzow, care are numai 17 ani când scriitorul, în vârstă de 74, bunic deja de două ori, o cere în căsătorie, a stârnit cele mai multe comentarii în lumea criticii literare. La 66 de ani Goethe scrie undeva: „cine știe să citească în istorie acela poate vedea, dintr-o mie de exemple, că spiritualizarea trupescului și întruparea spiritualului n-au hodinit nici o singură clipă și au pulsant fără întrerupere la profeți, ecleziști, poeți, oratori, artiști și iubitori de artă, întotdeauna prematur și tardiv, adesea la timp. Adesea la timp...”. În mod cert femeile influențează, ca să nu spunem marchează, viața și opera lui Goethe. Pentru el femeia este o ființă pasivă și dependentă, care are nevoie de ceilalți. Afirmă chiar undeva că „femeile sunt cupele de argint pe care noi le umplem cu mere de aur”. Iar unui prieten care îl întreabă cum ar trebui să-și educe fiicele îi răspunde sec: „Învăță-le să-și țină gospodăria. Nimic altceva. Fă din ele bucătărese bune, va fi cel mai bine pentru viitorii lor soți”.

Goethe nu s-a grăbit să se căsătorească și greu i-a fost să împartă viața cu cineva, dar femeile, nenumărate, cum

spuneam, au jucat un mare rol în viața lui. *Elegia din Marienbad* este „produsul” ultimei mari pasiuni, care îl va face să

sufere, Ulrike. Ea îl refuză categoric. S-a spus despre el că a fost un curtezan perpetuu, exercitându-și abil farmecele

Christiane îi scandalizează. În schimb, Charlotte von Stein îl primește cu bucurie pe fiul lui Goethe, prin care scriitorul îi trimite fructe și monete vechi. Fosta iubită a împlinit 60 de ani, a albit, copiii i s-au însurat și au la rândul lor copii.

În 1792, Goethe participă în suita ducelui la campania din Franța. 14 ani mai târziu, francezii lui Napoleon se bat la Jena și curând intră în Weimar, care este ocupat. În fine, suntem în 1806. Sosește mareșalul Ney cu o suită de ofițeri precăzăți. Christiane servește masa francezilor și e luată de aceștia drept guvernanta poetului. Este foarte drăguță, are 41 de ani, dansează uitând de sine.

Goethe devine favoritul populației feminine din Karlsbad, care îi trimite trandafiri și portrete. Apare acum în viața sentimentală a scriitorului o fată încântătoare, Minna Herzlieb. Are numai 18 ani și vine mereu la băile de la Karlsbad, frecventate de marele autor. Pentru ea scrie *Sonete* (1807-1808) și *Afinități electice* (1807-1809). Înaintea ei avusese o aventură cu fiica Maximiliane, fosta lui iubită, Bettina, soția lui Achim von Arnim. După moartea lui Goethe aceasta din urmă publică un volum intitulat *Correspondența lui Goethe cu un copil*, carte ce va fi contestată de toată lumea. Conține scrisori falsificate fără scrupule de Bettina, care vrea să pară că i-a fost inspiratoare marelui creator.

Vanitas vanitatum...

În 1812 Goethe, căruia îi plăcea muzica și o înțelegea,

*Un sărut este ca un pahar cu vin:
la început unul, apoi al doilea,
apoi încă unul,
până ce te prăbușești în beție*

îl cunoaște pe Beethoven. Cei doi mari maeștri ai cuvântului și sunetului fac lungi plimbări la Karlsbad, discutând nestințeri. Când totuși drumul le este tăiat de saluturi reverențioase ale trecătorilor, Goethe se arată iritat: „E foarte supărător, nu mă pot sustrage acestor saluturi“. Vine și replica lui Beethoven: „Exceleța Sa să nu se supere, s-ar putea ca salutarile să-mi fie adresate mie.“ Foarte posibil să circule ca anecdota această scenă, pentru că Beethoven scrisese undeva că lui Goethe îi plăcea aerul Curții mai mult decât s-ar fi convenit unui scriitor.

Biografii celor doi giganti ai spiritului german văd adesea similitudini între viețile lor amoroase. La 29 de ani compozitorul s-a îndrăgostit de fiica mai mare a contesei maghiare Anna Brunsvik,

Josephine, căreia îi dădea lecții de pian. S-a speculat mult pe seama sentimentelor lor, până ce fata s-a căsătorit cu contele

Josef Deym, Beethoven continuând să fie oaspete constant în casa lor ca profesor și cântând la petreceri. După moartea lui Deym, în 1804, relația lor s-a aprofundat considerabil. Există chiar unele indicii că Beethoven ar fi cerut-o de soție pe văduvă, într-un cadru mai puțin oficial, dar, deși afecțiunea era împărtășită, tânăra l-a refuzat, invocând „datoria“, cu referire la faptul că se născuse nobilă, iar el era un om de rând. În 1807 legătura lor romantică s-a încheiat. Cert este că bagatela pentru pian *Für Elise*, din 1810, este dedicată unei alte doamne, Therese Malfatti, nepoata unuia dintre medicii săi, care îi refuză propunerea de căsătorie.

Doi ani mai târziu, deja bolnav și surd, Beethoven scria trei scrisori de dragoste adresate iubitei nemuritoare, a căror destinatară pare a fi Antonie Brentano, o femeie măritată, cu care se împrietenise în 1810, în timpul unei cure la Karlsbad, unde locuiseră în aceeași pensiune. Iar *Sonata lunii*, pe care a scris-o la 31 de ani, i-a fost dedicată elevei sale contesa Giulietta Guicciardi, în vârstă de 17 ani, din Trieste, de care compozitorul era sau fusese îndrăgostit și care se va căsători doi ani mai târziu cu un compozitor de muzică de balet, mai apropiat de vârsta ei.

Dura replică a destinului

În timpul unei călătorii în Renania și pe Main, făcute în

Pictură reprezentând un salon literar și muzical de la Weimar

Și Charlotte von Stein îl obosește

În ziua de Anul Nou 1775 poetul, aflat din nou în orașul natal, este introdus în casa văduvei bancherului Schönmann, unde întâlnește o fată blondă, cu ochii de azur, Lili. Goethe are 26 de ani și mereu schimbă măștile (trimitem astfel la titlul volumului dedicat marelui german de scriitorul Eugen Barbu, *Măștile lui Goethe*, Editura pentru Literatură, 1967). E frumos și celebru. În cartea de cheltuieli a poetului din această vreme apar sume risipite pe flori, stampe, bani pentru întreținerea unui cal etc. Se logodește cu fiica de bancher, care rămâne însă cam insensibilă la curtea sa. Goethe scrie atunci *Stella* și două operete, *Claudine von Villa Bella* și *Erwin și Elmire*, și din nou... se retrage din relație. Pleacă în Elveția. Revine la Frankfurt după trei luni, dar familia lui Lili și ea însăși sunt mult prea supărate pe comportarea neserioasă a poetului.

În noiembrie același an, la invitația tânărului duce Karl August, se mută la Weimar, un orașel de 6.500 de locuitori, unde va rămâne până la sfârșitul vieții. La Curtea ducelui și a mamei sale, ducesa Amelia, nepoata lui Frederic al II-lea, au loc petreceri, se citește versuri în franceză. Weimarul are multe saloane, este un fel de capitală literară a lumii germane și loc obligatoriu de pe-

*O inimă care nu a ars
decât pentru tine
nu poate primi consolare
decât de la tine*

rinaj pentru intelectualii europeni. Există acolo și un mic teatru, ca la Versailles. Între doamnele de onoare este și Charlotte von Stein, căsătorită, mamă a șapte copii, căreia în zece ani Goethe îi va scrie 1.700 de scrisori. În curând el va deveni rând pe rând, cu protecția ducelui, directorul teatrului, președintele Comisiei pentru arhitectură, consilier de legație, consilier intim, ministru de Finanțe și va primi de la împărat titlul ereditar de noblețe. În tot acest timp nutrește o mare dragoste pentru doamna von Stein, femeie de spirit, mai mare cu șapte ani decât el. Ea îi va inspira poemul *Iphigenia*. Simultan însă împarte cu ducele Karl August și dragostea pentru actrița Corona Schröter. Când dubla relație îl obosește, în 1786, pleacă în Italia, visul copilăriei lui: vestigiile Romei.

În sfârșit, o soție

Acolo o iubește pe milaneza Maddalena Ruggi, pe care o

cântă în *Elegiile romane*. În 1788 se întoarce la Weimar, unde se vorbește despre el că a dus o viață desfrânată în Italia. Între timp își pierduse

sora și tatăl.

Cunoaște o muncitoare într-un atelier de flori artificiale, Christiane Vulpius, de care se îndrăgostește. Este mai tânără decât el cu 15 ani, grăsuță, bună, veselă, îi face cele mai gustoase mâncăruri și îi respectă întru totul gusturile culinare. Până în 1806, deci vreme de 18 ani, trăiește cu ea cvasimarital, sfidând religia și legea. Contemporanii îi spun „mica creatură”, mai târziu scriitorul austriac Robert Musil o va califica drept „celebra parteneră sexuală a olimpiului care îmbătrânește”. Dar la 19 octombrie 1806, cei doi se căsătoresc. Christianei, pe care Goethe o numește între prieteni „Erotikon”, scrisorile de la soț i le citește o vecină. În 1789 se naște unicul lor fiu, August, botezat de ducele Karl August. În lume soția nu îl tutuie niciodată, îl numește domnul consilier Goethe. Ea se împacă foarte bine cu soacra, ceea ce îi place scriitorului.

Din 1794 acesta este foarte bun prieten cu Schiller, alt colos al literaturii germane, cu care va lucra împreună, dar nobila doamnă Schiller o disprețuiește profund pe Vulpius. De altfel, mulți prieteni de la Curte se îndepărtează de marele scriitor, pentru că relația lui cu

... și camera de lucru

Avanpremieră editorială

Textul care urmează este un fragment din volumul *Mecanisme de putere ale regimului totalitar comunist în perioada bolșevismului. Impactul în Basarabia și Transnistria*, ce apare sub egida Fundației Europene Titulescu, Centrul de studii strategice, cu sprijinul financiar al Departamentului pentru Românii de Pretutindeni.

IAGODA, UN „PALAVRAGIU“

IOAN C. POPA

● Cultul personalității lui Stalin la apogeu ● Începutul represiunilor în masă ● „Cadrele hotărăsc totul“ ● Obsesia dictatorului: „fortăreața socialismului“ este pusă în pericol de dușmanii din interior ● Organele de represiune comasate într-o structură unică ● Stalin se laudă că a dat și el „o mână de ajutor la înmuierarea oaselor“ oponenților din partid

În Raportul prezentat în fața Congresului al XVII-lea al P.C.(b)U.S., la 26 ianuarie 1934, Stalin anunțase cu surle și trâmbițe că linia partidului, adică bolșevismul, a învins pe toate planurile. Tot atunci însă, Stalin avertizase împotriva celor tentați a depune armele și a se culca pe o ureche, îmbătați de succese, vorbise și despre „destule

neajunsuri și lipsuri“, de care „vinovații suntem noi, vinovată este numai activitatea noastră organizatorică, reaua noastră conducere organizatorică“. El a creat animație în sală prezentând „portretul unui palavragiu“, persoana care se laudă, strigă lozinci și chiar trimite „adrese de salut tovarășului Stalin“, dar nu mișcă lucrurile din loc.

Iagoda și „supușii“ săi din Gulag

1814, Goethe se îndrăgostește de Marianne, soția bancherului Johann Jakob Willemer, care îl invită la țară, la moșia lor de lângă Frankfurt. Marianne von Willemer a fost cântăreață și scria versuri. După un timp, Goethe fuge, de data asta de adulter, cu același comportament de tinerețe, dar acum are 66 de ani. În 1816 moare Christiane, fără a apuca să fie bunica a doi băieți, Walter și Wolfgang, născuți în 1818 și 1820, copiii lui August, care se căsătorise la un an după dispariția mamei.

La 72 de ani Goethe se îndrăgostește din nou. A câta oară? În 1821 o cunoaște la Marienbad pe frumoasa pianistă Maria Szymanovska, aceasta este penultima iubire, și tot în același ani începe să o curteze pe ultima dintre ele, Ulrike von Lewetow. În 1823, în timpul unei cure la Marienbad, îi cere acesteia mâna. Încă o dată vrea să-și astâmpere setea

Parcul Villei Borghese de la Roma: statuia dedicată marelui german, dar al lui Wilhelm al II-lea, dezvelită în prezența lui Victor Emmanuel al III-lea

nepotolită de femei. Dragostea lui provoacă râsul tuturor. Familia vrea să instituie un fel de tutelă asupra-i. După refuzul ferm al fetei de a-i fi soție, parcă o replică a destinului la toată viața aventuroasă de până atunci a acestui sclav al pasiunilor, scriitorul se îmbolnăvește, devine tot mai irascibil, mai slăbit, nimeni nu are dreptul să-l întrerupă, vizitatorii trebuie să-și lase ochelarii în vestibul, pentru că el nu

suportă să se oglindească în lentilele lor.

Ultimii ani îi aduc multă amărăciune. Mamă nu mai avea din 1808, în 1827 moare Charlotte von Stein, în 1828, marele duce Karl August, iar în 1830 fiul, la numai 41 de ani, la Roma. Mai supraviețuiește aproape doi ani pierderii băiatului, și la 22 martie 1832, merge după el, cu bucuria de a fi avut alături în ultimele clipe pe cel mai bun prieten, Johann Peter Ecker-

mann, secretarul lui particular din 1823, autorul *Convorbirilor cu Goethe* (1835) și cel de la care știm astăzi multe despre viața acestui mare creator.

La centenarul morții sale, Paul Valéry explica versatilitatea sentimentală a lui Goethe și incapacitatea lui de a se dedica pe de-a-ntregul unei singure femei prin aceea că în fiecare femeie a căutat eternul feminin, adică frumusețea fizică și morală absolută. ■

MILITARĂ (Criptografie: 3, 6, 5, 8, 8)

D A U T Z A

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluție rebus: RECONSTITUIRE ISTORICĂ, nr. 12/2011

SM-CARAFĂ-CAMARA-LN-ODA-SIROI-LOJA-AER-ANOST-GEM-SER-ANINA-T-DATE-TR-IDOLATRIE-CAMBRONNE

Soluție joc: ÎNSCĂUNARE, nr. 12/2011

VLAD ÎNECATUL A SOSIT LA PALAT CU MARE ALAI
(V-LA-D/ÎN-E-CA-TU-LA-S/O-SI-T-LA-P/A-LAT-CU-M-ARE-A-LA-I

unei restructurări (pe-restroika) radicale a activității organelor însărcinate cu munci corecționale“, concedierea tuturor cadrelor „inapte și îndoielnice“ ale Gulagului, concomitent cu încasarea necondiționată și depunerea, la termenul fixat, la secția financiară a NKVD a sumelor stabilite pentru condamnați.

„Perestroika“ inițiată de Iagoda în reorganizarea lagărelor era în ton cu noua linie politică stabilită de Stalin la Congresul al XVII-lea al Partidului. Atunci, chemat să analizeze rezultatele obținute de la debutul „Marii cioturi“ (1929) și să aprobe obiectivele celui de-al doilea plan cincinal, Stalin a criticat cu severitate „slăbiciunile organizării, proasta alegere a cadrelor, absența autocriticii, birocrația, indolența criminală a organelor locale, care atenuează, deformează sau ignoră directivele partidului“.

Și mai concludent pare să fi fost Stalin în Cuvântarea rostită la Palatul Kremlinului, în fața absolvenților Academiei Armatei Roșii, la 4 mai 1935. El s-a referit cu acel prilej la ofensiva menită să asigure victoria socialismului în U.R.S.S., pornită pe calea leninistă, prin înlăturarea fără menajamente a oponenților din partid. Dar unii dintre acești oponenți nu se mulțumeau cu o critică pasivă, ei amenințau cu o răscoală în rândurile partidului, ba chiar cu folosirea gloanțelor. Ei au uitat însă că „noi, bolșevicii, suntem făcuți dintr-un aluat special. Ei au uitat că pe bolșevici nu-i poți speria nici cu

Cu Maksim Gorki

greutăți, nici cu amenințări, au uitat că pe noi ne-a călit Marele Lenin, conducătorul nostru, învățătorul nostru, părintele nostru, care n-a știut și n-a recunoscut frica în luptă“. Așadar, mergând neabătut pe calea leninistă, bolșevicii au pornit o luptă și mai îndârjită împotriva vrăjmașilor din sânul partidului. „Este adevărat“ – afirma Stalin pe un ton glumeț, stărnind „aplaude furtunoase“ și „strigăte de Ura!“ din partea absolvenților – „la aceasta am fost nevoiți să înmuim oasele unora dintre acești oameni. Dar, n-ai încotro. Trebuie să recunosc că am dat și eu o mână de ajutor la aceasta“.

Tot în fața absolvenților Academiei Armatei Roșii, Stalin a evocat o nouă ciotură în politica internă a partidului: trecerea de la lozinka tehnica hotărăște totul la lozinka cadrele hotărăsc totul. „Înainte vreme“ – explica Stalin – „spuneam că tehnica hotărăște totul. Această lozincă ne-a ajutat să lichidăm lipsa din domeniul tehnicii [...] Vechea lozincă, ce oglindește o perioadă deja trecută, [...] trebuie înlocuită acum cu o nouă lozincă [...] cadrele hotărăsc totul. Aceasta este

acum principalul“. Acest slogan, care inițial urmărea să sublinieze importanța calității oamenilor în diverse poziții ale structurilor societății, a fost răstălmăcit și înțeles ca expresie a importanței dosarului de cadre al fiecărei persoane și a sectorului care gestionează problema la partid și NKVD. Sub

această formă, sintagma respectivă a făcut carieră și în România în întreaga perioadă comunistă, dosarul de cadre fiind piesa esențială în menținerea pe o funcție, epurarea sau promovarea într-o funcție superioară.

În plan intern însă, dificultățile sporeau neconținut, iar Stalin pusese diagnosticul: linia politică justă a partidului este sabotată sistematic de cadre și activiști aflați în slujba străinătății sau sub influența lui Troțki și a simpatizanților săi. Asasinarea, la 1 decembrie 1934, a lui S.M. Kirov (*Magazin istoric*, nr. 2/1990), carismaticul lider al organizației de partid din Leningrad, membru al Biroului Politic și unul dintre cei mai redevabili rivali posibili ai lui Stalin în ierarhia puterii (la Congresul al XVI-lea al Partidului, de la începutul anului, Stalin obținuse cu 300 de voturi mai puțin decât Kirov) a oferit dictatorului de la Kremlin un nou prilej pentru declanșarea unor ample represalii împotriva dușmanilor săi reali sau imaginari.

Într-o scrisoare publică adresată organizațiilor de partid după asasinarea lui Kirov, Comitetul Central al P.C.(b)U.S. cerea ferm o nouă

În luna mai 1934, odată cu moartea lui V.R. Menjinski, la conducerea OGPU (urmașul CEKA) este numit prim-adjunctul Genrih Grigorievici Iagoda (1891-1938), iar structurile informative și de represiune ale statului sovietic intră într-un proces rapid de transformări complexe, menite să contribuie decisiv la consolidarea puterii absolute a lui Stalin.

G.G. Iagoda era un vechi activist bolșevic, participant la Revoluția din octombrie (1917) și la războiul civil care i-a urmat. Din 1920 a fost unul dintre conducătorii CEKA, în calitate de membru al Prezidiului acesteia, iar din 1924 a devenit vicepreședinte al OGPU. Documentele de arhivă dezvăluie participarea activă a lui Iagoda la primele acțiuni de deportare, în 1922, a „intelectualilor antisovietici” din Moscova și Petersburg, reprezentând elita societății ruse considerată un pericol pentru revoluție.

Din 1930, Iagoda preia conducerea Direcției principale a lagărelor, creată în cadrul OGPU, păstrându-și totodată funcția de vicepreședinte. În cei patru ani în care s-a aflat în fruntea Direcției menționate, Iagoda, secondat de Matvei Berman, s-a dovedit un zelos și ingenios torționar, care a organizat lagărele de muncă corecțională. La doar două săptămâni de la preluarea postului, Iagoda difuza o circulară strict secretă în care menționa extinderea rețelei de lagăre în Nord, în Siberia, în Extremul Orient și în Asia Centrală și anunța o

Fișa lui Iagoda de la Ohrană

vastă campanie de încadrare a acestora cu „cekiști fermi”, care să asigure ducerea la îndeplinire a sarcinilor. Iagoda a instituit un sistem de avantaje și stimulente pentru acești cekiști, care includeau sporuri la salarii de până la 50%, concedii anuale de două luni, diverse prime și concedii suplimentare, numeroase gratuități ș.a.

„Rezultatele” nu au întârziat să apară și să fie recompensate de conducerea politică a statului. Printr-un decret din 4 august 1933, Iagoda și alți șapte colaboratori din conducerea administrației lagărelor primeau ordinul „Lenin”.

La scurt timp după numirea sa în fruntea OGPU (iulie 1934), această structură este rebotezată ca Administrație Principală a Securității Statului (GUGB) și transformată în departament în cadrul Comisariatului Poporului pentru Afacerile Interne pe întreaga Uniune Sovietică (NKVD), reorganizat pe baze noi, ambele organisme fiind conduse de Iagoda. În acest mod, are loc, de fapt, o comasare a organelor de control și represiune ale statului (servicii secrete, poliția regulată, poliția criminală și, din octombrie 1934, întregul sistem penal) într-o structură

unică (NKVD), subordonată direct lui Stalin.

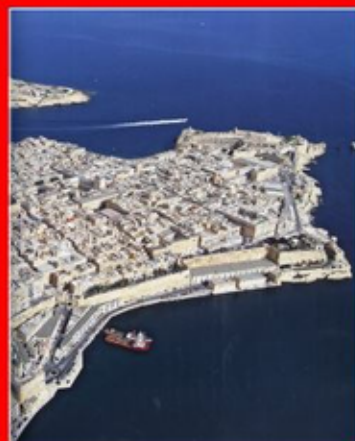
Legătura liderului de la Kremlin cu NKVD era asigurată printr-un secretariat personal. Șeful acestui secretariat, A. Poskrebîșev, împreună cu Gh. Malenkov, conduceau un „Mic Consiliu”, care co-

lecta, evalua și îi comunica lui Stalin informațiile ultrasensibile rezultate din supravegherea informativă a membrilor Biroului Politic.

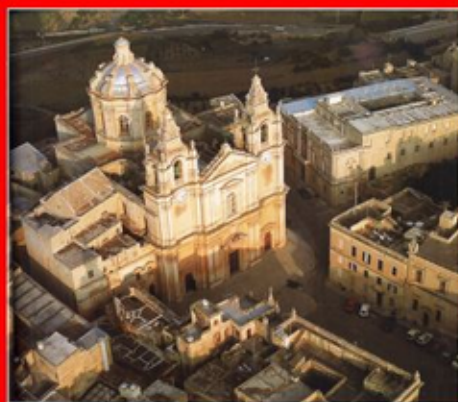
În postura de șef al NKVD, Iagoda devine mult mai exigent cu subordonații din administrația centrelor de detenție, pe care în ianuarie 1935 le califică drept „așezăminte de binefacere”, în care disciplina a slăbit, iar deținuții pot evada cu ușurință.

Câteva luni mai târziu, la 9 mai 1935, Iagoda difuzează o circulară, intitulată „Despre restructurarea (perestroika) activității secțiunilor de munci corecționale”, prin care anunță o epurare și reorganizare completă a centrelor de detenție. „Executarea condamnărilor și utilizarea condamnaților la munci corecționale continuă să rămână cu totul nesatisfăcătoare și în unele teritorii și regiuni de-a dreptul scandaloase” – tuna și fulgera Iagoda în circulară. Șeful NKVD era îngrijorat că „o astfel de neglijență în executarea pedepselor date condamnaților la munci corecționale ajunge să pună în pericol politica punitivă a puterii sovietice și, în același timp, o privează de importante sume de bani”. Ca urmare, Iagoda ordonă „organizarea în termen de o lună a

Călător prin timp

În luna mai a anului 2010 m-am aflat în Malta, în calitate de Președinte Emerit al Filialei din România a Uniunii Internaționale a Vorbitoarelor de Limba Engleză (ESU), pentru a participa la inaugurarea Filialei ESU din acea țară. Malta a fost timp de 164 de ani colonie britanică. Acolo s-a format o clasă de persoane educate în mod uzual în Insulele Britanice, ocupând funcții de răspundere în Malta, atât în cea colonială, cât și în cea actuală, independentă. Aproape toată economia malteză se bazează pe turism sau pe activități de servicii comerciale și de transporturi internaționale, în care se folosește limba engleză.

MALTA

ALEXANDRU BUDIȘTEANU

● Pe locul doi în lume, ca densitate a monumentelor istorice ● Refugiul Templierilor, apoi al Ioaniților ● Sfârșitul vine cu Napoleon ● O capitală organizată după principiul „limbilor“ ● Semnificația cifrei 8 ● Din Valea Dunării în Malta ● Golful unde a eșuat corabia Sf. Pavel ● Insula nimfei Calypso ● Cu 2.000 ani mai vechi decât Stonehenge

Vizitarea arhipelagului maltez format din trei insule – Malta, Gozo și Comino – a constituit o experiență și o amintire majoră pentru toți participanții. Ne-am găsit în fața unei culturi și civilizații de prim rang. Există acolo un paradox fundamental: relația invers proporțională între dimensiunea țării și cantitatea de istorie și mărturie culturale prezente. S-au făcut comparații inevitabile – de

exemplu, între bogăția patrimoniului maltez, în conexiune cu dimensiunile insulelor arhipelagului, față de a altor țări. Distanțele maxime din cadrul insulei Malta sunt de 27 km pe 14, iar cele ale insulei Gozo de 14 km pe 7. Cea de a treia insulă – Comino – are numai 2,6 km². Suprafața țării este de 320 km², având o populație de 400.000 de locuitori, ceea ce o transformă în țara cea mai

dens populată din lume. Iar din punct de vedere al densității monumentelor de arhitectură și istorie, Malta se consideră a fi pe locul doi din lume, luând ca termen de comparație nu o țară, ci un oraș: Roma.

Malta place și atrage în același timp și prin atmosfera și aspectul ei prezent, chiar dacă vizitatorul face abstracție de trecutul pe

revigorare a luptei împotriva dușmanilor puterii sovietice. Documentele din arhivele KGB vor consemna că „organizarea practică a lucrării privitoare la gruparea clandestină de dreapta troțkistă a fost supravegheată personal de tovarășul Stalin“. O directivă inițiată de Stalin și intrată în vigoare la finele lunii noiembrie 1934 autoriza anchetarea sumară și aplicarea pedepsei cu moartea de către NKVD împotriva suspectilor de terorism. Tot la inițiativa lui Stalin, Comitetul Central a aprobat în vara anului 1936 o rezoluție secretă care acorda NKVD puteri extraordinare pentru distrugerea „dușmanilor poporului“.

În luna decembrie 1934, două grupuri de „conspiratori“ (primul cuprinzând 104 persoane), identificați de NKVD ca autori ai atentatului împotriva lui Kirov, au fost judecați în regim de urgență, fără avocați ai apărării, și executați prin împușcare. În cursul anchetei, unii dintre inculpați au „mărturisit“ că fac parte dintr-o organizație

teroristă a foștilor simpatizanți ai lui Zinoviev.

În ianuarie 1935, Zinoviev și Kamenev, foști veterani ai primului Birou Politic din 1917, compar în primul mare proces. În baza acuzațiilor, Zinoviev și Kamenev au fost condamnați la zece și, respectiv, cinci ani de lagăr, sentința fiind pusă în aplicare în mai puțin de două săptămâni.

Stalin nu a fost mulțumit de rezultatele anchetei, fapt pe care i l-a reproșat lui Iagoda: „Ai lucrat prost, Genrih Grigorievici!“. Acuzație extrem de gravă, de rău augur pentru șeful NKVD. Iagoda se dovedise un subaltern energetic, pe deplin loial lui Stalin, căruia îi executase numeroase ordine criminale fără să crâcnească. De această dată poate că nu a înțeles exact ce dorea conducătorul cu cei doi. Iar Stalin era neiertător în astfel de cazuri, chiar și cu cei mai credincioși colaboratori. Așa cum scrie istoricul Roy Medvedev, nu era suficient ca un colaborator să fi fost de acord cu Stalin, ci trebuia să ducă la bun sfârșit treaba la

care l-a pus. Stalin „nu dădea o para chioară pe prietenie. Aprecia cu totul alte calități la cei din preajma sa... Oricine se dovedea incapabil să comită un act criminal nu numai că era dat jos de la putere, dar era și exterminat“.

În scurt timp, procesul celor doi se redeschide. Treptat, ei cedează psihic și par resemnați, recunoscând cele mai năstrușnice acuzații ce li se aduc. La 24 august 1936, judecătorul militar V.V. Ulrih, președintele Colegiului Militar al Curții Supreme a U.R.S.S., pronunță sentința pentru Zinoviev, Kamenev și alți 14 acuzați: condamnare la moarte prin împușcare și confiscarea întregii averi. Câteva ore mai târziu, condamnații sunt executați în subsolul clădirii în care se desfășurase procesul.

Stalin își pierduse însă încrederea în Iagoda. În septembrie, acesta este schimbat din funcție, în anul următor este arestat, acuzat de trădare și, în 1938, este împușcat. ■

Întrunirea comandanților de lagăre, 1934

lor comori de artă pe care acestea le conțin. Impresionează în special armurile și portretele Marilor Suverani. Aceștia se succedau în funcție de putere, importanță și interesele țărilor de origine protectoare. În prezent mai funcționează doar cinci asemenea „hanuri”.

La Valetta se remarcă în primul rând prin multitudinea de monumente de arhitectură, unele mai frumoase și mai vechi și mai importante decât altele. Un loc însemnat îl deține Catedrala Mănăstirească a Sfântului Ioan, unde sunt expuse două picturi de Caravaggio. În același oraș am ținut să vizitez Hanul Provence, unde în prezent funcționează Muzeul Național de Arheologie, care cuprinde o secție cu exponate ce corespund cu cele pe care le văzusem la New York, în aprilie 2010, constituind legătura cu „Lumea uitată a vechii Europe. Valea Dunării” (*Magazin istoric*, nr. 1/2010). Aici am văzut statuetele steatopige, respectiv ale femeilor supraponderale (ideal al acelor timpuri), care în prezent duc gloria vechimii malteze în lume.

La atracția Maltei se mai adaugă și impresionantele fortificații ale multitudinii de forturi, care au rezistat bătăliilor desfășurate practic neîntrerupt pentru stăpânirea insulelor, punct cheie în stăpânirea Mediteranei. Maltezii

sunt mândri și de tradițiile lor, printre care un loc important îl dețin sărbătorile religioase denumite *festi*, care se țin în public și dau prilejul unor procesiuni și focuri de artificii spectaculoase.

În calitate de român nu puteam uita că în Malta, în decembrie 1989, pe un vas de război, pe o vreme de furtună, Mihail Gorbaciov și George Bush au trasat soarta țărilor din fostul bloc sovietic.

Tot în Malta am mai vizitat și Mdina, altă bijuterie arhitecturală, amplasată pe locul fostului oraș Melita, capitală pe vremea romanilor. Odată cu venirea arabilor, orașul a fost divizat în Mdina, capitala de atunci a insulei, și Rabat, partea suburbană a orașului. Însuși numele acestea indică fără drept de tăgadă originea lor arabă. În Mdina m-a impresionat, pe lângă celelalte frumuseți, Palatul Falson, reședința unui nobil, actualmente un valoros muzeu. Pe aceeași insulă se găsește Golful Sf. Pavel unde, conform tradiției scrise, în anul 60 d.H., a eșuat corabia Sfântului Pavel.

Eram curios să cunosc a doua insulă importantă – Gozo –, insula nimfei Calypso, care l-a ținut sub vraja ei pe Ulise aici șapte ani. Pe această insulă se ajunge după o călătorie de 30 de minute, cu unul dintre numeroasele feriboturi, care constituie un mijloc important de transport

între insule, dar și pentru conexiunile cu Sicilia. Am trecut și pe lângă a treia insulă, micuța Comino, unde mi s-a spus că locuiesc în regim permanent doar patru persoane, ceilalți fiind numeroșii turiști ocazionali. Pe această insulă se găsește și celebra Grotă Albastră.

In Victoria, capitala insulei, s-a inaugurat o secție locală a Filialei ESU, în clădirea Ministerului pentru Insula Gozo. Am vizitat acest oraș principal, unde am regăsit același cadru arhitectural de mare valoare, tipic maltez. După o masă petrecută într-un cadru rustic, am văzut ansamblul de construcții megalitice Giganteia, temple care uimesc prin dimensiunile lor și sunt considerate printre cele mai vechi din lume. Ni s-a spus că aceste temple sunt anterioare cu 2.000 de ani complexului de la Stonehenge, din Anglia! De altfel, Malta se mai mândrește și cu o altă foarte veche construcție, templul de la Hagar Qim, pe insula Malta, datând din perioada 3.600-2.500 î.H. Este drept că menhirele și dolmenii din Bretania și sudul Angliei sunt foarte vechi, dar maltezii subliniază că acei imenși megaliti nu sunt decât niște pietre gigantice, în timp ce structurile din Malta sunt ceea ce se cheamă niște construcții, adică reprezintă spații închise conform unei concepții, în general religioasă, fiind vorba de 35 de situri de temple.

După masă am vizitat în capitala insulei o frumoasă biserică, unde am avut o surpriză deosebită. Un cor de copii, organizat de biserica vizitată, ne-a oferit un spectacol de muzică bisericească, sub auspiciile Filialei locale a ESU din Malta, spunându-ni-se că acești copii sunt membri ai asociației respective! ■

Giganteia

care nu poate să-l știe la prima vedere. La originea numelui Malta se găsește cuvântul punic Malat sau Malet, care înseamnă loc de refugiu. Insulele beneficiază de un peisaj foarte frumos, cu prezența peste tot a unei mări albastre mediteraneene care te cucerește, de relief variat, de un cadru construit parcă scos din decoruri teatrale, de toate serviciile care oferă o viață agreabilă și modernă, totul fiind dominat de o populație care știe să practice o ospitalitate verificată timp de multe secole. Maltezii sunt plăcuți ca aspect, având o personalitate bine definită, caracterizată și printr-o limbă neobișnuită, cu sonorități reflectând coabitarea milenară și mai nouă cu popoare importante. Alfabetul latin are rafinamente și dificultăți majore, transpunând o sonorizare ce, însușită, poate oferi satisfacții străinului perseverent, iar un dicționar maltez surprinde prin neprevăzutul formulării cuvintelor.

Maltezii sunt, pe drept cuvânt, foarte mândri de istoria lor, pe care o consideră având o vechime de 7.000 de ani. Cunoașterea Maltei începe cu principala insulă și cu capitala țării, La Valetta, construită în secolul al XVI-lea de Ordinul Suveran Militar al Cavalerilor de Malta. Numele vine de la fondatorul său, Parisot Jean de la Valette, Marele Suveran de origine franceză. După pierderea Ierusalimului, iar în 1291 și a ultimului bastion din Țara Sfântă, cetatea Accra, cavalerii creștini s-au refugiat în Cipru. Dar au fost expulzați în scurtă vreme de acolo, deoarece reprezentau o forță prea mare. Cavalerii Templieri s-au retras în Franța, în timp ce cavalerii Ospitalieri Ioaniți s-au refugiat în 1306 în insula Rodos, de unde, sub atacurile otomane, s-au retras în 1523. În

1530 Carol Quintul le-a dat Malta. A urmat o perioadă de lupte grele cu otomanii, victoriile alternând cu înfrângerile. Otomanii au atacat în 1551 insula Malta, cu 100 de vase și 10.000 soldați, reușind să debarce, iar apoi au extins campania, ocupând și Tripoli în Africa.

În 1558, Mare Suveran al Ordinului Ioaniților devine Jean de la Valette, care reușește să restabilească gloria Ordinului. Dar Suleiman Magnificul decide să-și impună stăpânirea în Mediterana și în anul 1565 are loc marele asediu al Maltei. În urma unor lupte crâncene, atacul otoman eșuează în final. Autoritatea ordinului Cavalerilor Ioaniți este astfel puternic întărită. Stăpânirea lor se termină abia în 1798, odată cu venirea lui Napoleon, care ocupă insula în drumul său spre Egipt. Prăbușirea lui Napoleon aduce după doi ani insula în mâinile englezilor, care nu o vor părăsi timp de 164 de ani.

Orașul La Valetta reflectă organizarea Ordinului Cavalerilor Ioaniți, care funcționa conform „limbilor” vorbite, reflectând structura multietnică a cruciaților, porniți din Europa Occidentală. Astfel, grupurile de cavaleri aveau cartiere generale, construite

mai întâi în orașul Victoria, iar apoi în La Valetta. Inițial erau în număr de opt, corespunzând diferitelor țări sau provincii feudale reprezentate, numărul „limbilor” depășind numărul țărilor respective. Aceste „limbi” erau: Provence, Aragon, Anglia, Bavaria, Italia, Leon, Castilia și Portugalia. (Este interesant de remarcat importanța în Malta a cifrei opt. Astfel, Crucea de Malta are opt vârfuri, care simbolizează, pe lângă cele opt grupări menționate ale cavalerilor, și cele opt virtuți, ce trebuia posedate de aceștia: adevărul, credința, căința, umilința, dreptatea, mila, puritatea și rezistența la persecuție.) Sediile „limbilor” se numeau „hanuri” și conțineau o capelă, un refectoriu, precum și spații de cazare, grupate în jurul unei curți interioare. Legăturile cavalerilor, toți catolici, cu Papalitatea erau în mod firesc foarte puternice. Deci, nu e de mirare că, odată cu declararea independenței Bisericii Anglicane, regele Henric al VIII-lea desființează grupul de cavaleri englezi. Vizitarea astăzi a acestor „hanuri”, dar în special a Palatului Marelui Suveran, este o mare experiență culturală, respectiv istorică și arhitecturală, prin valoarea reale-

Fresca asediului otoman din 1565, de Matteo Perez d'Aleccio

Coloană de militari K.u.K.

Haver [?]/ Tienfenbacher Ant [?]/ Dischinger Jakob/ Ldstm. Kress Sim./ Gef. am 4. 1. 1917./ K.u.k. Zugsf. Fischer G“.

În traducere: „Aici/ odihnesc cu Dumnezeu/ subofiter Nassl Jos/ caporal Gav Karl/ Hellweger Peter/ infanterist [?] Zetterer Jos/ Summerer Joh/ Wiedemann Molth [?]/ Häger Haver [?]/ Tienfenbacher Ant [?]/ Dischinger Jakob/ Landsturmann Kress Sim./ Căzuți la datorie la 4. 1. 1917/ Sergent al armatei imperiale și regale Fischer G“.

În inscripție sunt amintiți 11 camarazi de război. Cinci dintre ei au numele precedat de gradul militar. Prescurtarea K.u.K. (Kaiserlich und Königlich) ne ajută să identificăm ostașii căzuți, care făceau parte din armata imperială și regală austro-ungară. Monumentul este ridicat întru memoria eroilor căzuți în luptă la 4 ianuarie 1917. Sergentul armatei imperiale și regale Fischer G. apare inscripționat după notarea datei la care și-au pierdut viețile ceilalți zece militari. Aceasta ne conduce către ipoteza că sergentul Fischer G. nu a fost ucis la data de 4 ianuarie 1917 și că el este cel care închină monumentul funerar.

nia frontului Gurguieti – Cincea. Ca să înțelegem importanța și logica luptelor din lunca Buzăului și pentru a integra monumentul cercetat în acele acțiuni militare, trebuie mai întâi să urmărim firul evenimentelor care au adus față în față trupele germane, austro-ungare, otomane și bulgare, pe de o parte, și trupele româno-ruse, pe de altă parte. Pentru a ușura înțelegerea expunerii și pentru a fi cât mai concisi în exprimare, vom analiza evenimentele și faptele din prisma părții germane și austro-ungare și mai puțin din cea a românilor și rușilor.

În toamna anului 1916, după o scurtă campanie militară în Transilvania, trupele române și cele rusești sunt nevoite să se retragă în Moldova. Frontul s-a stabilit pe o linie ce pornea de la Sf. Gheorghe, pe Dunăre, pe la sud de Galați și nordul Nămolosei, pe Siretul Inferior, străbătând în continuare vestul Moldovei, unde românii se consolidează pe direcția Prutu-

lui, Sușiței, Slănicului și mai departe prin vestul Bicăzului și Șarului Dornei.

Zona care ne interesează devine extrem de importantă în timpul bătăliei de la Râmnicu-Sărat. Confruntarea a durat șase zile, între 22 și 27 decembrie 1916. Germanii au numit această bătălie *Weinachtschlacht* – Bătălia Crăciunului –, deoarece luptele principale s-au dat în zilele Crăciunului. Germanii au utilizat toate diviziile existente între Carpați și Dunăre: în total 17. În stânga, Armata a IX-a, sub comanda generalului Erich von Falkenhayn, trebuia să execute principalele mișcări ofensive cu zece divizii de infanterie. Zona sa operativă se afla între regiunea muntoasă de la nord de Buzău, până la râul Buzău. Atunci când pozițiile româno-ruse au fost străpunse, a intrat în acțiune Armata Dunării (*Donau Armée*), condusă de generalul german Robert Kosch, compusă din cinci divizii de infanterie germano-otomano-bulgare și austro-ungare și două divizii de cavalerie. Armata a operat în zona dintre râul Buzău și Dunăre, cu direcția spre Brăila.

Harta dispunerii forțelor militare în zonă

În lunca Buzăului, la aproximativ 300 m est de drumul județean 202B și la 170 m nord-est de marginea satului Sihleanu, se află un așezământ social-cultural, cum este definit în Legea nr. 379/2003 privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război. Stâlpul funerar este construit aparent fără nicio orientare, fiind ridicat în câmp, într-o vie părăsită, proprietatea familiei Apostu, originară din satul Sihleanu, comuna Scorțaru Nou.

Până în prezent, monumentul este necunoscut (nu este înscris în Lista Monumentelor Istorice a județului Brăila). Nu apare nici în tabelul ce conține locurile în care se găsesc morminte izolate, grupuri de

morminte și cimitirele militarilor români, aliați și dușmani, morți pe timpul Primului Război Mondial. Tabelul a fost completat de comisia comunală Scorțaru Nou, care avea datoria să caute mormintele de pe raza comunei. După câte se pare, acest monument a fost omis, pentru că pur și simplu nu a fost descoperit.

Existența sa mi-a fost semnalată de domnul învățător Nicolae Târhoacă, de a cărui bună-

voință am avut șansa să beneficiaz și căruia îi aduc calde mulțumiri pe această cale. Surprinzător, opera comemorativă de război se prezintă în foarte bune condiții. Și mai surprinzător este faptul că nu a fost atinsă de tractoare în perioada comunistă.

MONUMENTUL EROILOR AUSTRO-UNGARI DE LA SIHLEANU

Prof. CLAUDIU SACHELARIE

Soliditatea monumentului – înălțime 150 cm; lățime 60 cm, grosime 30 cm – este dată de mai multe detalii de construcție, și anume: are o fundație din cărămidă foarte bine legată; la suprafață, cărămidă se prezintă ușor casabilă, datorită contactului cu apa din sol; cărămizile sunt foarte bine arse, de un roșu pronunțat, și sunt legate cu mortar; materialul de construcție folosit în elevație

este betonul armat; structura armată se observă chiar în vârful stâlpului funerar; inscripția funerară a fost realizată prin turnare.

Având în vedere vechimea monumentului, acesta prezintă și degradări: la suprafață se observă că fundația stâlpului funerar este afectată de infiltrațiile solului; stâlpul prezintă crăpături atât pe înălțime cât și pe lățime; pe partea de nord, colțul stânga

sus, a suferit o degradare mai accentuată, o bucată desprinzându-se. Vârful stâlpului, în formă de V cu vârful în sus, este spart, lăsând la vedere un detaliu de construcție, respectiv o parte din armătură.

Pe fațeta de sud există următoarea inscripție funerară: „Hier/ ruhen in Gott/ Unffz. Nassl Jos/ Gefrt. Gav Karl/ Hellweger Peter/ Jnf. Zetterer Jos/ Summerer Joh/ Wiedemann Molth [?]/ Häger

mai instabilă, cu ploi torențiale și viscoliri puternice, lipsa adăposturilor pentru animale, precum și greutatea aprovizionării au slăbit rezistența luptătorilor. Întreruperea operațiunilor militare era o necesitate pentru ambele tabere. La 10 ianuarie 1917, Înalțul Comandament German al trupelor din România dă ordinul de intrare în poziții de apărare. La mijlocul lunii ianuarie se instalează un ger cumplit. Războiul pozițional, cu bombardamentele și acțiunile sale locale, va domina frontul pentru jumătate de an.

Aflăm din rapoartele oficiale zilnice germane și austro-ungare, telegrafiate în capitalele celor două imperii, informații directe despre luptele din zona care ne interesează. Ele atestă participarea trupelor austro-ungare la operațiunile din zonă.

În timpul acestor lupte au căzut soldații de la Sihleanu. Tot în acele zile, biserica mănăstirii de la Măxineni, ctitorie a lui Matei Basarab, a fost aruncată în aer. Biserica fusese folosită ca depozit de muniție de trupele rusești. Aflați în retragere, rușii au aruncat în aer biserica, pentru ca muniția să nu cadă în mâinile inamicului.

Cine sunt militarii căzuți la Sihleanu? Din ce trupe făceau parte?

Sursele de care dispunem până în acest moment ne

îndreptătesc să presupunem că făceau parte din Brigada de Infanterie nr. 145 a armatei austro-ungare, aflată sub comanda colonelului (Oberst) Fiebich Ripke. La rândul ei, K.u.K.145.I.B. făcea parte din Armata Dunării, comandată de generalul Robert Kosch.

Numele, însemnele militare precum și prescurtarea K.u.K. de pe monumentul funerar pledează pentru aceasta. Conform hărții militare germane, observăm că pe malul drept al Buzăului este înscrisă Brigada de Infanterie nr. 145 austro-ungară (K.u.K.145.I.B.). Dacă suprapunem această imagine cu cea a poziționării monumentului de la Sihleanu, vom observa că Brigada de Infanterie nr. 145 austro-ungară și monumentul funerar se regăsesc în aceeași poziții. Mai mult decât atât, observăm pe harta militară germană că pe malul stâng al Buzăului se aflau poziționate trupe germane și bulgare. La Pitulați (satul aflat

pe malul stâng al Buzăului), la fel ca la Sihleanu, găsim morminte germane și bulgare ale celor care făceau parte din trupele staționate în această zonă (mormintele se află în cimitirul din curtea bisericii).

Îndreptându-ne ochii la nord de râul Buzău, pe linia Siretului, la Gulianca și Gârleasca, observăm că se află pe poziții trupele germane ale Diviziei 115. Dovada că au dus lupte grele în această zonă sunt atât istoricul Diviziei 115, cât și listele de pierderi (*Verlustliste*) ale aceleiași divizii. Iată destule argumente care să ateste veridicitatea hărții militare germane.

Brigada de Infanterie nr. 145 austro-ungară a staționat în aceleași poziții și după încetarea luptelor. Regăsim brigada austro-ungară făcând parte din trupele de ocupație aflate pe linia frontului. Dovadă sunt ștampilele de pe documentele Comandaturii locale Skortarul-Nou, administrată de austro-ungari.

Multora dintre cei căzuți în luptele din lunca Buzăului nu le vom ști niciodată numele. Însă o mică parte au avut șansa de a fi amintiți ca pildă a eroismului lor. Chiar dacă cei zece soldați erau austro-ungari și luptaseră împotriva României, amintirea lor trebuie păstrată. ■

Urmele trecerii timpului

În sectorul sud-estic al bătăliei, armata generalului Kosch a intrat în acțiune la 26 decembrie 1916, atacând în forță pozițiile fortificate ale rușilor de la Filipești (gara Făurei). Rușii pierd poziția și încep retragerea spre direcția Focșani-Brăila.

În aceleași zile se duceau lupte grele în Dobrogea. Zona de nord a Dobrogei era importantă, deoarece apăra zona Dunării de Jos și orașele Brăila și Galați.

Zona fortificată a Măcinului, care reprezenta zidul de est al apărării Brăilei, este pierdută de ruși. La 4 ianuarie 1917, trupele germane, otomane și bulgare intră în Măcin. În ziua următoare, ultimele trupe rusești trec Dunărea pe la Văcăreni, în Basarabia. Tot în ziua de 4 ianuarie, atacată din sud și est, Brăila a fost ocupată de inamic. Fusese complet golită de mărfuri: depozitele, docurile și chiar magazinele erau complet goale. Iată că data de 4 ianuarie 1917, coincidență sau nu, marchează atât ziua în care Brăila a fost ocupată de germani, cât și ziua în care soldații austro-ungari de la Sihleanu și-au pierdut viețile.

Armata Dunării (*Donau Armée* sau GK 52 – *General Kommando 52*) ajunge în primele zile ale lunii ianuarie în zona mlăștinoasă la sud de Siret. La 6 ianuarie 1917 avansarea armatei este complet oprită în această zonă.

După victoria de la Râmnicu Sărat, Falkenhayn a avut un moment de ezitare. Greutățile iernii, oboseala trupelor

și rezistența inamicului l-au făcut pe general să creadă că înaintarea devenea riscantă. Totuși, la 31 decembrie 1916, Statul Major German ordonă continuarea înaintării. Armata a IX-a și Armata Dunării trebuia să ocupe linia Focșani – Valea Siretului Inferior. Pentru ruși, păstrarea liniei Siretului era o problemă capitală. Astfel că linia Siretului a fost puternic fortificată și apărată cu încăpățănare. Apărarea nu era organizată pentru a salva palma de pământ românesc, ci pentru a asigura liniștea frontului rusec. Linia Siretului Inferior forma flancul stâng al marelui front rusec, care se întindea din Marea Baltică până la Dunăre și Marea Neagră.

În apropiere de vărsarea în Dunăre, Siretul formează o vale largă și mlăștinoasă, greu de atacat. Punctul cel mai ușor de forțat era pe șoseaua Nănești-Fundeni, unde se vor da și cele mai grele lupte dintre germani și ruși.

Înainte de Marele Război, linia Siretului, cu orașul Galați spre est, cu orașul Focșani spre vest, a fost organizată într-o linie defensivă puternic fortificată numită Linia Focșani-Nămoloasa-Galați. Fortificațiile au fost construite cu fața spre nord, pentru a fi un puternic suport în ca-

zul unei agresiuni din partea Rusiei împotriva României. Printr-o inversare ciudată a soartei, linia era întoarsă acum, devenind impracticabilă, deoarece atacul venea dinspre sud. Cazematele au fost dezarmate și părăsite. Rușii au construit puncte fortificate la sud de Focșani, în regiunea Nănești-Fundeni, și la nord-est de Nămolosa, unde a fost organizat un cap de pod solid.

Lupta de la Focșani și Siret, așa cum a fost numită, s-a dat în primele zile ale lunii ianuarie 1917, pe toată linia. În est, linia Siretului a fost atinsă de armatele germane la 9 ianuarie, după lupte grele și după multe aventuri, printre care un victorios contraatac al rușilor, în regiunea Nămolosa, care a pus în cumpănă pentru moment victoria germanilor.

La începutul lui ianuarie 1917, cele două armate adversare au ajuns la capătul puterilor. Lunga campanie și luptele intense care nu au încetat nici măcar o zi, lungile marșuri, vremea din ce în ce

Cruci năpădite de bălării

N-am știut că ne-am întâlnit pentru ultima oară. De multe ori apoi, în viața mea, m-am gândit la această zi.

După câteva zile am ajuns pe front, lângă Cotel Donului, unde se lupta pentru cucerirea Stalingradului.

După un timp, fratele meu a fost mutat în București, ca șofer al aghiotantului regelui Mihai. Asta s-a întâmplat datorită faptului că generalul l-a vorbit numai de bine pe Gyurka în cercul lui de cunoscuți.

Era iarnă și regele a vrut să-și petreacă câteva zile la Sinaia. Au plecat câteva mașini din București. De la Palatul Regal până după Ploiești totul a decurs normal. Între Ploiești și Câmpina convoiul de mașini s-a oprit din cauza zăpezii viscolite. Nu erau nici drumurile grozave și nici nu circulau multe mașini pe vremea aceea. Șoferul mașinii din față s-a dat bătut. Regele s-a hotărât să înnopteze undeva. Fratele meu i-a spus aghio-

tantului regelui să treacă ei în fața coloanei. Acesta, la început, nici n-a vrut să audă. A vorbit, totuși, cu regele Mihai.

„Majestatea Sa mi-a spus să trecem în față. Hai, să mergem!” a spus aghiotantul regelui. Gyurka își cunoștea meseria. Avea o mașină englezescă cu tracțiune pe toate roțile. A trecut în față și au început să înainteze. Seara au ajuns la Castelul Peleş. Aghiotantul l-a felicitat și i-a mulțumit fratelui meu. Șoferii, mulți dintre ei militari în termen, au fost cazați într-o aripă a castelului. Gyurka abia terminase de mâncat când a intrat în încăperea aghiotantului. Cineva a strigat: „Atențiune, încetați!”. „Continuați să mâncați” li s-a spus, iar aghiotantul, uitându-se la fratele meu i-a spus: „Te-am pierdut pentru o lună. Majestatea Sa Regele mi-a spus să-ți transmit mulțumirile sale și să-ți dau o lună permisie pentru că ai reușit să ne aduci până aici”.

Fratele meu a stat o lună în Izgar, la părinți. A fost pentru ultima oară acasă...

Avenit 23 august 1944 și el a fost arestat și dus într-un lagăr, la ruși, unde și-a vândut pătura pentru un cartof. A murit din cauza foamei și a frigului. Am aflat aceasta după război, de la un supraviețuitor al aceluia lagăr, Johann Nemeth. Acesta locuia în Giulvăz, județul Timiș. Am fost la el și mi-a povestit cum a murit fratele meu.

Sora mea a locuit la Buziaș. După revoluția din 1989, preotul catolic de aici a avut ideea, care s-a și concretizat, de a face o placă memorială, din marmură, pe care să fie trecuți cei care au murit și s-au jertfit în Al Doilea Război Mondial. Aici, în biserica catolică din Buziaș, pe partea dreaptă, se află această placă, pe care este trecut și numele fratelui meu, Gyurka Gyuris. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 februarie 2012, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– Unde l-a cunoscut Constantin Tănase pe I.L. Caragiale?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna noiembrie 2011 este:

Anul 1913, imediat după semnarea Tratatului de Pace

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de domnul **Cătălin T. Simion**, din **Târgoviște**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna iulie 2012.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 15-702, Of.P. nr. 15, sect. 1, București.

Cititorii scriu istorie

Eugen și Gyurka Gyuris

ONOR FRATELUI MEU!

ADALBERT GYURIS

Tatăl meu, EUGEN GYURIS, a fost militar în vremea celui de Al Doilea Război Mondial. Mi-a povestit multe amintiri de atunci. Prezint în continuare una dintre acestea, despre ultima întâlnire cu fratele său, Gyurka Gyuris, și el militar în termen.

Era în plin război și eu eram fost în permisie acasă la părinți, în satul Izgar. Un sat mic, ce aparține comunei Vermeș, la 50 kilometri de Timișoara. Când am plecat spre front, mama mi-a pregătit un sac cu mâncare pentru mine și un alt sac pentru fratele meu, care se afla la Sibiu. Militar fiind, el era șoferul comandantului Armatei din Ardeal. L-am așteptat în fața unității. Era după-masă. Mașina pe care era șofer se apropia, eu îi știam numărul și eram nerăbdător să-mi întâlnesc fratele. Când mașina era la câțiva metri, l-am zărit pe Gyurka, fratele meu, la volan, iar în

spate un general. Am luat poziția de drept și am salutat. Mașina s-a oprit lângă mine și generalul mi-a spus: „Urcă”. Fratele meu a coborât și a pus sacii în spate, iar eu m-am așezat în față, lângă șofer. Generalul m-a întrebat: „Cum îi?”. M-am întors puțin către el și i-am răspuns: „Domnule general, vă raportez...”. „Spune-mi, te rog, cum ai povestit acasă, nu ca unui ofițer”, mi-a spus el. Am căutat să-i privesc ochii și fața. Era în vârstă, iar ochii spuneau că este un om bun. Am răspuns: „Este ca în război. Nu este plăcută durerea și spaima ce o simți în fiecare zi”.

Am intrat în curtea unității și mașina a oprit pe platou, lângă intrarea ofițerilor în clădire. „Gyuris, ești liber până dimineață”, a spus generalul. Fratele meu a întrebat: „Domnule general, cine vă va duce mai târziu acasă?”. „Am să găsesc eu o mașină”, apoi, uitându-se la mine, mi-a spus: „Să ai grijă de tine în continuare, războiul nu este o joacă, și să vă petreceți după-masa ca frații”. „Să trăiți!”, am spus noi în cor, iar pe un ton mai scăzut: „Vă mulțumim”.

Am plecat cu fratele meu în oraș și ne-am oprit într-un parc. Aici am mâncat și am povestit fiecare de ale lui.

Domnului G. Ibrăileanu, Profesor Universitar
Mănăstirea Văratec, Jud. Neamț

Mangalia, 7 August 1926

Stimate Domnule Ibrăileanu,

În sfârșit, m-am hotărât și eu să plec din Iași. De 7 zile sunt în acest orașel de pe țărmul mării, unde mă simt relativ destul de bine. Duc o viață pur vegetativă sau, cum ar zice Comte [Isidore Marie Auguste François Xavier, 19 ianuarie 1798-5 septembrie 1857, sociolog și filosof francez] –, fac igienă cerebrală. Dealtminteri, marea te predispune mult la visare, la contemplație, așa că nu fac eforturi prea mare pentru a mă reține de la citit.

Dorm bine, dar durerile appendiculare nu au dispărut încă. Dar Dvoastră? Mi-a spus dl. Bârgăoanu [Gh Bârgăoanu a fost conf. univ. dr. la Facultatea de Fizică din cadrul Universității din Iași] că ați ajuns bine la Văratec [unii dintre universitarii ieșeni, în special cei de la Facultatea de Litere și Filosofie, mergeau vara la Văratec, o frumoasă mănăstire de maici] și că v-ați simțit înviorat și transformat de îndată ce ați văzut câmp și verdețură. Doresc să

reveniți sănătos și cu dispoziție de viață și muncă, doresc ca și corpul Dvoastră să se bucure de aceeași agerime ca și spiritul Dvoastră.

În ceea ce privește intervenția dnei Ibrăileanu, am vorbit cu Petrovici [Ion, profesor la Facultatea de Litere și Filosofie și ministru al Educației Naționale în guvernul lui Ion Antonescu; a schimbat denumirea Universității din Iași în Universitatea „Cuza-Vodă”, păstrată între anii 1944-1948; fondatorul postului Radio Iași și al Filarmonicii din Iași, 1941], i-am dat notă detaliată lui Iavorschi [avocat și profesor la Facultatea de Drept, Universitatea Iași], i-am lăsat dlui I. Botez [profesor la Facultatea de Litere și Filosofie, Universitatea Iași] care face des drumul Iași-București nota dnei Ibrăileanu, ca să stăruie să nu se uite la Minister, și azi, printr-o scrisoare, i-am reamintit lui Petrovici despre aceasta.

Vă rog să scuzați scrisul, dar pe aici cerneala e un obiect de lux și deci rar. Vă rog să primiți din partea mea distinse salutări și urări de sănătate. Dnei Ibrăileanu sărutări de mâini.

Petru Andrei ■

Garabet Ibrăileanu

Petre Andrei

Microarhiva Magazin istoric

O SCRISOARE INEDITĂ A SAVANTULUI PETRE ANDREI

Dr. MARIUS HRISCU

Între profesorii Petre Andrei (1891-1940) și Garabet Ibrăileanu (1871-1936) a existat o frumoasă relație de amicitie. Amândoi au predat la Facultatea de Litere și Filosofie din cadrul Universității din Iași.

În iunie-noiembrie 1932, Petre Andrei, acest „tânăr sfios, inteligent, vioi și foarte dornic de învățătură” – cum l-a caracterizat Dimitrie Gusti în 1927 –, ocupa funcția de decan al facultății amintite, pe cea de subsecretar de Stat la Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor (12 august 1932-13 noiembrie 1933), pentru ca între 5 decembrie 1938-3 iulie 1940 să devină ministru al Educației Naționale.

La 2 octombrie 1940, Traian Brăileanu, ministru în guvernul legionar, dădea o dispoziție senatelor universităților din țară, prin care solicita ca toți profesorii care nu susțineau ideile fasciste să fie excluși din cadrul acestor instituții. Profesorul Petre Andrei combătea conceptele de bază ale fascismului: ura pătimasă, disprețul față de mulțime, teoria supraomului, teroarea. În acest sens declara: „Viața statului nu poate fi în dependență de un om, fie el cât de mare, pentru că atunci se întronează arbitrarul și aproape întotdeauna abuzul. Dictatura fascistă nu se deosebește, în esență sa, de dictatura bolșevică, căci atât în Italia cât și în Rusia ea

este apăsătoare și abuzivă. Bolșevicii și fasciștii au creat monopolul puterii în favoarea partidului și a clasei lor; ei s-au impus cu forța, trecând peste lege, ceea ce constituie un fapt de o gravitate excepțională, căci au proclamat primatul forței asupra dreptului...” În aceste condiții, profesorului Petre Andrei i s-a interzis să mai predea și a fost anchetat. Ulterior, a primit mai multe amenințări cu moartea.

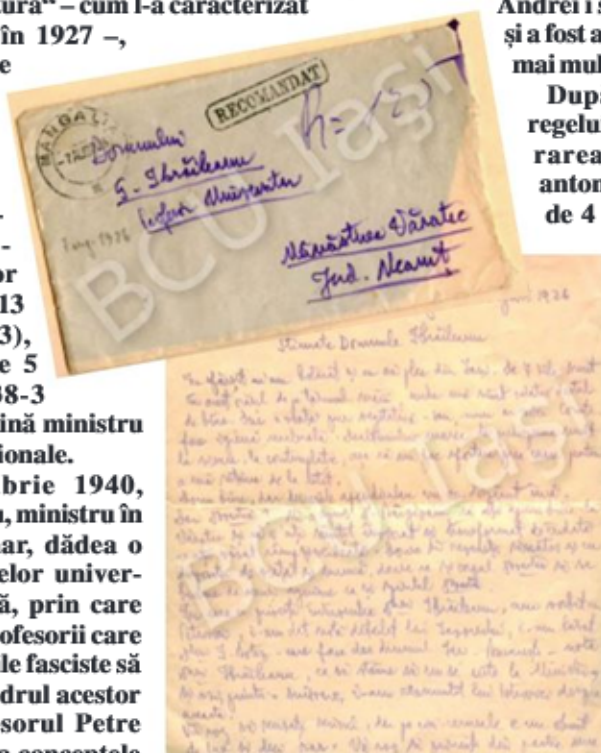
După renunțarea la tron a regelui Carol al II-lea și instaurarea regimului legionar-antonescian, în dimineața zilei de 4 octombrie 1940, la reședința profesorului Petre Andrei s-a deplasat o echipă de legionari, care i-a înmănat un mandat de arestare.

A urmat percheziția locuinței. Seara, profesorul trebuia să fie transportat la București pentru a fi judecat. În timp ce se efectua percheziția, Petre Andrei s-a sinucis, ingerând o cantitate de otravă în cele câteva minute când s-a aflat în camera de baie. Presiunea la care fusese supus devenise una

insuportabilă.

De curând, am descoperit în Fondul Colecții Speciale de la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași o scrisoare recomandată trimisă de Petre Andrei lui Garabet Ibrăileanu.

Prezentăm în continuare acest document inedit, o dovadă a amicitiei dintre cei doi.

procuror la Curtea de Casație (care a executat zece ani de pușcărie), colonelii Mihăilescu, Haica, Bujor, Biju, Ursă și alții, pe care memoria nu i-a mai păstrat. După o detenție de două luni la Penitenciarul civil, întregul lot este transferat la Penitenciarul Lugoj. Întemnițarea lor, îndeosebi a ofițerilor, este legată, se pare, de cercetarea celor implicați în tentativa de fugă de la Tămădău.

Din a doua jumătate a lunii februarie 1948 grupul de la Lugoj este eliberat, fără să fi fost judecat, fără să i se explice nimic. Perioada detenției, abdicarea regelui Mihai, la sfârșitul anului 1947, informațiile despre grupul de rezistență anticomunistă din zona Caransebeș îl determină pe lt. col. Grigore Mihăilescu să se consulte cu fiul lui, avocatul și jurnalistul Gheorghe Mihăilescu, zis Timiș, apoi cei doi să decidă tipărirea de manifeste cu un conținut patriotic, semnate „De la cei ce stau de pază”.

Timișoara avea, încă din 1933, ziare românești: *Biruința*, cotidian cu mare aderență la public, și *Timișoara*, apărut doi ani mai târziu, precursorul cotidianului omonim de după evenimentele din decembrie 1989.

Primul manifest editat și răspândit este legat de ziua de 10 Mai. El va fi difuzat prin cunoștințe: avocați, preoți, ofițeri, studenți. În august 1948 se editează alte manifeste, din care la dosarul de la Tribunalul Militar din Timișoara, pe care l-am consultat, nu există

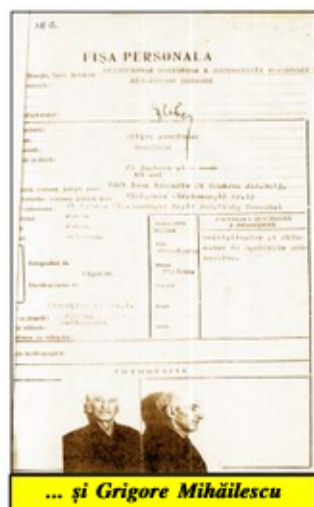
niciun exemplar. La sfârșitul primăverii 1949, grupul difuzează, prin aceleași persoane, altă serie de manifeste. În iunie 1949 se judecă un proces răsunător, al celor prinși în Munții Banatului, ceea ce îi face pe tată și fiu să editeze manifeste și

mai vehemente împotriva justiției nedrepte. Condamnarea la moarte a lotului av. Spiru Blănaru, comandor Domoșneanu Petre, cpt. Tănase Ioan, Pușchiță Petre și Marițescu Romulus îi determină pe cei doi să se adreseze potențialilor cititori astfel: „Frați români, amintirea acestor nelegiuiri să nu ne lase odihna nopților. Amintirea acestor nelegiuiri să nu ne lase liniștea zilelor, până când nu ne vom răzbuna pentru această nedreaptă judecată” (Dosarul 180, din 1950, vol. 3, p. 300).

Cu toate că cei din rezistența anticomunistă rămân din ce în ce mai puțini, nimeni nu s-a gândit că poate ar trebui ca, din cele 365 zile ale calendarului, una să le fie închinată. Lor, luptătorilor din rezistență, care nu au avut tinerețe.

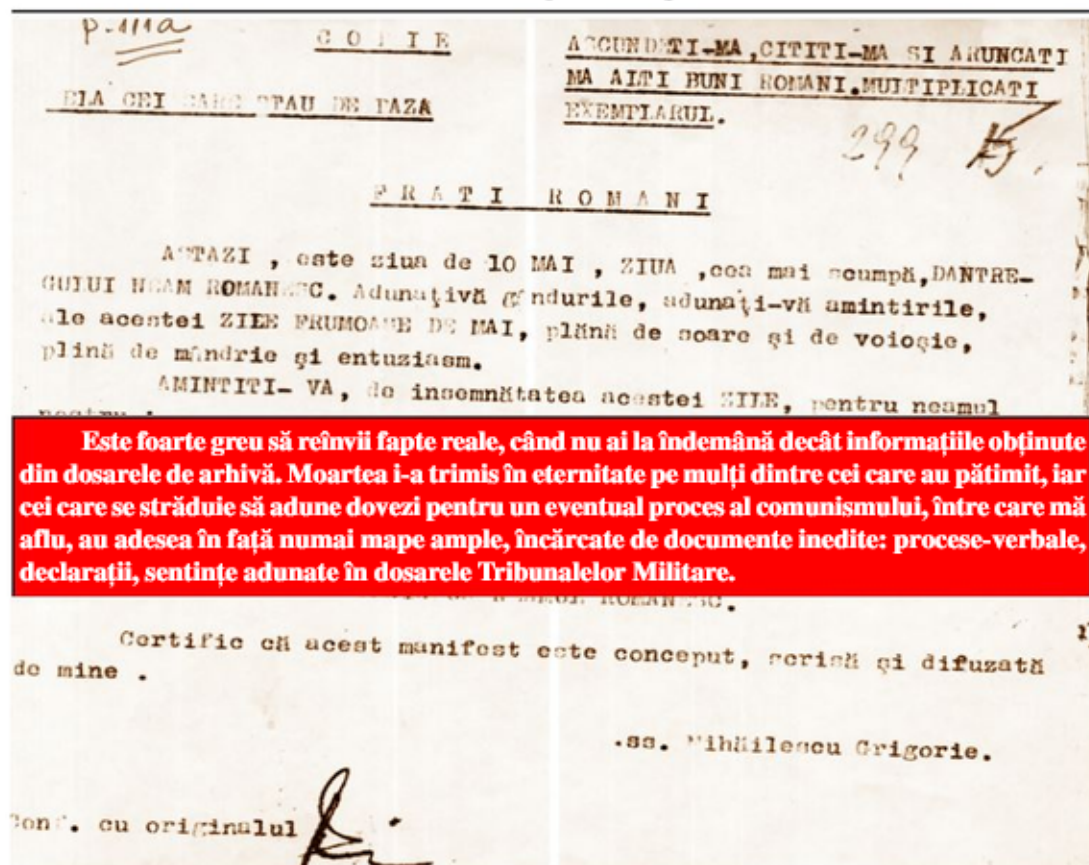
Instituția pusă în slujba supravegherii cetățeanului avea informații precise despre manifeste și autorii lor și, începând din 1 decembrie 1949 până la sfârșitul lui februarie 1950, a arestat grupul format din zece persoane. Urmează perchezițiile de rigoare, aplicarea sechestrelor asigurător, anchete și Dosarul cu numărul 180. Conform sentinței din 10 august 1950, pedepsele variază între un an și șase luni, iar cei doi Mihăilești, tată și fiu, primesc șapte ani închisoare corecțională și confiscarea averii personale. Avera consta dintr-un apartament și tipografia ziarelor *Biruința* și *Timișoara*. Nu le-au mai primit niciodată înapoi.

Nu mai este niciun secret acum că, atentă la cei ce păraseau reclusiunea, Securitatea și-i dorea colaboratori sau măcar informatori. Din documentele existente la dosar, ca și din încercările făcute de mine personal de a afla adevărul legat de existența lor, nu reiese că lt. col. Mihăilescu Grigore și Mihăilescu Gheorghe, zis Timiș, au făcut pact cu diavolul. ■

MANIFESTE ANTICOMUNISTE LA TIMIȘOARA

ILEANA SILVEANU

Numărându-se printre ofițerii superiori domiciliați în Timișoara, absolvent nu doar al Școlii Militare de Artilerie, ci și licențiat al Facultății de Drept, locotenent-colonelul Grigore Mihăilescu, născut la Craiova, la 24 ianuarie 1885, a fost suspectat, alături de mulți alți purtători de uniformă din armata regală, pentru opiniile sale. Respectând jurământul depus la obținerea gradului de sublocotenent, el va lupta pentru patrie și poporul din care se ridicase. În 1916, la Mărășești, tânărul ofițer va deveni cavaler al Ordinului Mihai Viteazul, pentru cetezanța de pe front.

Alături de alte cadre militare disponibilizate după anul 1945, după cum reiese din

Monitorul Oficial datat 15 iunie 1946, pagina 6.056, unde referirea era la ofițerii superiori, de la maiori la generali, Grigore Mihăilescu se înscrie în toamna anului 1946 în Partidul Național-Țărănesc, secția militară (mai corect, a foștilor militari), înființată de colonelul Ioan Ursă. Sunt cu toții atrași de personalitatea liderului, Iuliu Maniu, și vor activa până la dizolvarea partidului.

La 25 iulie 1947 se fac arestări masive în rândul elitei politice a orașului, al membrilor P.N.Ț.: fostul primar al Timișoarei, dr. Liviu Gabor, dr. Nicolae Table, fost procuror la Curtea de Casație, Tarcinius Vasile, și el

AȘEZĂRI DACO-ROMANE PE TERITORIUL ROMÂNIEI

AZI JUPA CARAȘ- SEVERIN		ÎN HORĂ!		FRUCT				AZI GEOAGIU HUNEDOARA	
AZI ORȘOVA MEHEDINȚI		MONEDA CONTINENTU- LUI NOSTRU		VRĂJITOR				TURDA, CLUJ	
				AZI CLUJ...				CREDUL	
						INIMĂ DE TENOR!			
						ARTĂ FĂRĂ CONTINUT!			
LA INTRA- REA ÎN BUCUREȘTI!			MUNTE LEGENDAR						
FĂCUT DIN FRUCTE			LECȚIE LA ȘCOALĂ						
					PEȘTE DIN AMERICA				
					CAUCIUC NATURAL				
SOARTĂ ÎN GRAI POPULAR						REȚINUTE DINTR-O PRIVIRE!			
ÎN PACE!									
		ZER ÎNĂCRIT						AZI VETEL JUD. HUNE- DOARA	
		REȚINERI CU FORȚA							
PRINSE ÎN LUPĂ!			ANTON ELIADE			LA INTRAREA ÎN AMSTER- DAM!			
SĂGETĂ- TORUL			PLIN OCHI			LARIMA LA CENTRU!			
				A PUNE RĂMĂȘAG					
				POET GREC (518-438 î.H.)					
	LIPICI				CRUSTA- CEU				STĂPÂN PE MICUL SĂU LOCAL PUBLIC
	AZI ALBA IULIA				STRIGĂT DE VICTORIE				
							SUFLET DE TRIBUN!		
							COȘ DE NUIELE		
AZI HÂRȘOVA CONSTANȚA			NUMĂR MIC			TULPINĂ MICĂ			
DATE ÎN SPICI!			UNDE* ÎN GRAI ARDELENEȘC			GRAMINEE DIN BRAZILIA			
								START PE ITINERAR!	
AZI RĂMNICU VÂLCEA					ALIAȚ CU CINEVA				
DOMOALĂ					STOPAT PE CENTRU!				
		AZI... TURNU SEVERIN MEHEDINȚI							
ÎNCEPUT DE IUBIRE!				CAPITALA FRANȚEI					
SE FACE CU SUTELE									

DICȚIONAR: ENO, AMIA, AMS, INDE, VURA

Pavel TOTOLICI

COMITETUL NAȚIONAL ROMÂN

Exilul românesc de după instaurarea regimului comunist a fost măcinat de permanente rivalități și certuri, concretizate și în numeroasele formule de organizare, de cele mai multe ori rivale între ele. Una dintre formule a fost **Comitetul Național de Coordonare Românească**, devenit ulterior **Comitetul Național Român**. La 6 aprilie 1949 se ajungea la un acord în privința componenței **Comitetului**, care îl avea pe generalul Nicolae Rădescu, fostul prim-ministru, ca președinte, pe Cornel Bianu, Grigore Niculescu-Buzești și Augustin Popa ca membri din partea **Partidului Național-Tărănesc**, pe Mihail Fărcășanu din partea **Partidului Național Liberal** și Iancu Zissu din partea **Partidului Social-Democrat**, cât și pe Nicolae Caranfil, Alexandru Cretzianu, Grigore Gafencu și Constantin Vișoianu, ca persoane neangajate politic.

În Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace, în fondul Constantin Vișoianu, se păstrează un document intitulat Atribuțiile reprezentanților **Comitetului Național Român**. Adresăm mulțumirile noastre doamnelor **ELENA DANIELSON** și **LAURA COSOVANU** pentru posibilitatea de a prezenta acest document.

A acțiunea **Comitetului Național** în afara Statelor Unite se va exercita prin mijlocirea unor împuterniciți speciali, numiți în țările în care interesele românești necesită o asemenea reprezentanță.

După importanța activității ce urmează a se desfășura în fiecare țară, împuterniciții **Comitetului Național Român** au titlul de: reprezentanți, delegați și corespondenți. În cazul în care unele state ar recunoaște împuternicitului **Comitetului Național** calitatea oficială de reprezentant al României, el va avea titlul de însărcinat cu afaceri.

Sferele de activitate ale împuterniciților **Comitetului Național** sunt următoarele:

1) Domeniul politic.

Împuternicitul **Comitetului Național** reprezintă **Comitetul** față de guvernul respectiv și de autoritățile locale, precum și față de românii din acea țară, care nu recunosc guvernul comunist din București.

Împuternicitul **Comitetului Național** va căuta să stabilească relații cât mai strânse cu autoritățile guvernului respectiv, ajungând să fie recunoscut de fapt, dacă nu de drept, ca reprezentantul națiunii române, pe care o simbolizează **Comitetul Național**. Prin asemenea relații, cât și prin legăturile cu partidele și personalitățile politice ale țării respective, împuternicitul **Comitetului Național** va avea datoria să trezească interesul guvernului și cercurilor politice asupra soartei României subjugate. În același timp, împuternicitul **Comitetului Național** va căuta să ajungă la o adevărată colaborare cu guvernul și cercurile politice respective, în cadrul luptei anticomuniste și antisovietice.

Împuternicitul **Comitetului Național** întreține cele mai strânse legături cu reprezentanții locali ai celorlalte **Comitete Naționale** sau ai altor organizații politice democratice anticomuniste în exil.

2) Domeniul propagandei în străinătate.

Împuternicitul **Comitetului Național** organizează și conduce acțiunea de informare a opiniei publice din țara respectivă asupra tuturor chestiunilor românești. În acest scop va căuta să stabilească legături cât mai bune cu ziariștii, cu agențiile de presă și cu stațiunile de radio.

Asigură o cât mai largă difuzare ziarelor și publicațiilor **Comitetului Național Român**.

In cazul în care **Comitetul Național** publică un ziar pe teritoriul respectiv, împuternicitul **Comitetului** are un drept de control, în cadrul instrucțiunilor speciale date de Comisiunea respectivă a **Comitetului Național**. ■

Regele Mihai și Constantin Vișoianu la New York

CONTENTS (Romanian History) G. Călinescu Why today pupils don't like anymore to learn ● R. Theodorescu Historians I have known: Emil Condurachi ● I. Varta The first years of Russian rule over Bessarabia ● L.L. Watts Pacepa and soviet deception against Romania ● M. Retegan Alexandru Barladeanu's visit to London, 1966, behind closed doors ● G. Ciotoran The fire that consumed Constantin Tanase's „Vox“ Theater ● P. Rezeanu New documents about the painter Costache Petrescu ● A. D'Alessandri Romanians in Paris exile after the 1848 Revolution ● R. Niculescu-Dujnikova Life of a Russian wife in Ceausescu's Romania ● G. Filitti In Romania 100 years ago: a country foreigners could not understand anymore ● M.M. Ioniță „Odeon“ theater is 100 years old ● M. Sala Related words ● Ș. Ciubotaru Exhibition on the Pioneers' Palace ● D. Stănescu The story of Paun the signalman, the embodiment of a scapegoat ● V. Scârnci, A. Pandea War log. On the Dnieper riverside ● C. Sachelarie The unknown monument from Sihleanu elevated in the memory of Austro-Hungarian soldiers died in WWI ● A. Gyuris A last meeting of two brothers during WWII ● M. Hriscu An unpublished letter of scholar Petre Andrei ● I. Silveanu Leaflets against the Communist regime in Timisoara ● Romanian Documents at Hoover Institution (CXXII). The responsibilities of the representatives of the National Romanian Committee

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) Дж. Кэлинеску Почему ученики не учатся сегодня ● Р. Теодореску Историки которых я знал: Эмил Кондураки ● И. Варта Первые годы русского господства над Бессарабией ● Л.Л. Уэттс Пачепа и советская дезинформация против Румынии ● М. Ретеган За кулисами визита Александру Бырлядяну в Лондон в 1966-ом году ● Г. Чоторан Пожар уничтожает Театр «Вокс» актёра Константина Тэнасе ● П. Резяну Новые документы о живописце Костасе Петреску ● А. Д'Алессандри Румынские изгнанники в Париже после Революции 1848-го года ● Р. Никулеску Дужникова Жизнь русской замужем за румыном при Чаушеску (II) ● Дж. Филитти В Румынии 100 лет тому назад: страна которую больше не понимают ● М.М. Ионицэ Театру «Одеон» исполнилось 100 лет ● М. Сала Родственные слова ● Ш. Чуботару Пионерский дворец в выставке ● Д. Стэнеску Откуда исходит история Стрелочника Пэуна, олицетворения козла отпущения ● В. Скрынеч, А. Пандя Фронтовой дневник. Июль 1941: На берегах Днепра ● К. Сакеларие Неизвестный памятник австро-венгерским солдатам, павшим во время Первой Мировой Войне в Сихляну ● А. Гюрис Последняя встреча двух братьев во Второй Мировой Войны ● М. Хриску Неизвестное письмо учёного Петре Андрей ● И. Силвяну Антикоммунистические манифесты, распространённые по Тимишоаре ● Румынские документы в Гуверском Институте (СХХII). Компетенции представителей Румынского Национального Комитета

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, sector 1 PO Box 15-702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul.

Tiparul executat la Compania Națională a Imprimeriilor „Coresi“ S.A. – București
ISSN 0541-881X

Lei 5,00

DIALOG CU CITITORII

Mulțumim tuturor cititorilor și colaboratorilor revistei noastre care ne-au adresat felicitări și urări cu ocazia Sărbătorilor de iarnă. Bucuroși să vă avem în continuare alături de noi, vă urăm un An Nou cât mai bun!

ÎN FRUNTEA JUNILOR BRAȘOVENI

Era în ziua de 25 septembrie 1969 – ne scrie domnul **col.(r.) DUMITRU V. STOICA**, din București – și în Capitală aveau loc Festivalul și Concursul Internațional de Folclor cu participanți din România și din alte țări.

Personal am avut onoarea ca la acest festival să conduc grupul Junilor brașoveni coborâți tocmai din Schei, cu buzdușane în mâini și cu cămăși bătute în stele de aur (la fiecare cămașă am aflat că

au lucrat jumătate de an câte trei femei). Junii Brașovului au deschis, călări, pe străzile Bucureștiului, marea paradă a portului popular.

Cum am ajuns însă să conduc acest grup?

Junii brașoveni au venit la București cu toate cele necesare: cămăși naționale lucrate în stele și paiete (cântărea circa 5-6 kg fiecare), pantalon bufant alb țesut din lână, caschetă tip militar de roșiori cu pompon în frunte, chimir și fiecare călăreț purta în mână un buzdușan. Însă au venit fără cai. Astfel că eu am pri-

mit ordin – comandam o unitate de cavalerie a M.A.I. – să pun la dispoziție câte un cal pentru fiecare jun, iar grupul să fie condus de comandantul unității, adică de mine, cpt. Dumitru V. Stoica.

Am trecut la pregătire, dând fiecărui participant câte un cal împreună cu harnașamentul adecvat, am făcut o scurtă pregătire și în ziua de 25 septembrie 1969, am pornit cu Junii din parcul de la Arcul de Triumf (Herăstrău), pe Aleea Trandafirilor, Piața Aviatorilor, Piața Victoriei, Piața Romană, Bd-ul Magheru, str. Onești și, în final, am ajuns în Piața Palatului, unde orchestra de muzică populară, condusă de Sile Dinicu, artist emerit, ne-a primit cu cântări deosebite. Restul participanților au venit după noi, intrând în Piața Palatului, unde a fost un mare spectacol cu cântece și jocuri populare.

Pentru mine a fost un moment deosebit, să am onoarea să particip la o asemenea manifestare internațională.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române la poziția 19.356.

În București revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, etajul 3, camera 283, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde veți avea acces începând cu primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

magazin istoric

